

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra

Laura Ramaškienė

Socialinio darbo studijų programa
Magistro darbas

Socialinio verslo įtaka bendruomenių socialinio kapitalo plėtrai

Darbo vadovė: doc. dr. Eglė Šumskienė

Vilnius
2020

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. SOCIALINIO KAPITALO, BENDRUOMENĖS IR SOCIALINIO VERSLO SĄSAJOS	8
1.1. Socialinio kapitalo koncepcijos teoriniai aspektai	8
1.2. Bendruomenės samprata	10
1.3. Bendruomeninė socialinio kapitalo prieiga	12
1.4. Socialinio kapitalo vaidmuo kuriant socialini verslą	18
2. TYRIMO METODIKA	28
2.1. Tyrimo dalyviai	29
2.2. Tyrimo instrumentai	30
2.3. Tyrimo eiga	31
2.4. Duomenų analizė.....	33
3. SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA BENDRUOMENĖJE. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ	34
3.1. Bendruomenės ir socialinio verslo akistata	34
3.2. Socialinis verslas kuria naujus ryšius.....	38
3.3. Socialinis verslas kuria pasitikėjimą	45
3.4. Bendruomenės vertybių kaita.....	48
4. DISKUSIJA	53
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪRA	59
PRIEDAI	66

SANTRAUKA

Socialinio verslo įtaka bendruomenių socialinio kapitalo plėtrai. Socialinis visuomenės stabilumas ir socialinės įtraukties didinimas yra socialinės ekonomikos siekis, kuri yra viena svarbiausių plėtros krypčių Europoje, o socialinis kapitalas yra puikus instrumentas, galintis įtakoti šiuos procesus. Socialinio kapitalo kūrimą ir socialinį verslą sieja teigiamas socialinis pokytis bei ekonominė nauda, kurie yra pasiekiami per asmeninių ir bendruomeninių ryšių stiprinimą, inovacijas bei socialines iniciatyvas. Socialinis verslas išsiskiria savo teikiama socialine nauda, ir turi didelį potencialą sprendžiant tokias visuomenės problemas kaip socialinė atskirtis, skurdas, nedarbas. Šio darbo tikslas yra atskleisti Lietuvoje veikiančių socialinių verslų įtaką bendruomenės socialiniam kapitalui. Dėl šios priežasties buvo atliktas kokybinis tyrimas, kuriame analizuojami su socialinio verslo veikla susiję bendruomenėje vykstantys pokyčiai, bei nustatomos socialinio verslo ir socialinio kapitalo tarpusavio sąveikos ir sąsajos. Pirmoje darbo dalyje suformuojamas teorinis socialinio kapitalo pagrindas ir aptariama bendruomeninė socialinio kapitalo prieiga, pristatoma socialinio verslo kuriama nauda bei potencialiai didėjantis bendruomenių socialinis kapitalas socialinio verslo kontekste. Tolimesnėse dalyse pristatomas tyrimas, kurio pagrindinis instrumentas - kokybiniai pusiau struktūruoti interviu su bendruomenių atstovais bei socialinio verslo organizacijų kūrėjais. Tyrimo duomenų analizės rezultatai yra analitinis tekstas, gautas remiantis grindžiamosios teorijos metodika, medžiagą koduojant atviruoju ir atrankiniu būdu. Tyrimas atskleidžia socialinio verslo potencialą ir perspektyvas kuriant socialinį pokytį bendruomenėje, kuris reiškiasi per naujų ryšių užmezgimą, pasitikėjimo ir vertybių bei naujų normų bendruomenėje vystymąsi. Socialinio verslo inicijuoti teigiami pokyčiai yra artimi socialinio darbo tikslams ir atskleidžia tolesnių šios krypties mokslinių tyrimų poreikį.

Pagrindiniai žodžiai: socialinis verslas, socialinis kapitalas, socialinis pokytis, bendruomenė.

SUMMARY

The Impact of Social Business on the Development of Communities' Social Capital. There have been a lot of interest in social economics development in Europe, which aim is social stability of society and increase in community social inclusion, therefore use of social capital is a right tool to get into these actions. The creation of social capital and social entrepreneurship are related by positive social change and economic benefits, which are achieved through personal and community bonding, innovation, and social initiatives. Social business has stood out for its social impact, having a potential approach to such societal problems as social exclusion, poverty, unemployment. The aim of the present paper is to reveal social entrepreneurship impact on building social capital in Lithuanian communities. For this reason, a qualitative study was conducted based on social business activities related to community change, as well as identifying the interrelations between social business and social capital. The first part of this paper introduces the theoretical approach of concepts *social capital* and *community*, followed by discussion of social business benefits and impact on the growth of community's social capital. Followed by the research part, where the main instrument was semi – structural interview with community representatives and social entrepreneurs. The results of the analysis of the research data were analytically coded based on grounded theory methodology, using open and selective coding method. The study reveals the potential and perspective of social business in creating social change in the community following by building new relationships, trust and values, and new norms for community development. The positive changes initiated by social business are relevant to the goals of social work and reveal the need of further research in this field.

Keywords: social business, social capital, social change, community.

ĮVADAS

Temos mokslinis aktualumas ir naujumas. Vienas svarbiausių kiekvienos šalies rodiklių, nepaisant jų išsivystymo lygio, yra socialinis visuomenės stabilumas, o socialinės įtraukties didinimas – svarbiausias socialinės ekonomikos siekis, kuri Europos Sąjungoje yra pripažįstama kaip viena svarbiausių plėtros krypčių. Socialinio verslo organizacijos yra socialinės ekonomikos dalis, ir, nepaisant plataus jų veiklos spektro galimybių, daugiausiai tokių organizacijų veikia integracijos į darbo rinką, asmeninių paslaugų ir socialiai atskirtų vietovių vystymo srityse. Tad socialinis verslas, būdamas rinkos mechanizmais grindžiama veikla, išsiskiria savo teikiama socialine nauda, ir jo potencialą, sprendžiant tokias visuomenės socialines problemas kaip socialinė atskirtis, skurdas, nedarbas, sunku paneigti.

Mokslinėje literatūroje socialinio kapitalo veikimo mechanizmas dažnai suprantamas kaip dėl socialiniame tinkle dalyvaujančių asmenų tarpusavio ryšių ir bendros veiklos susiformuojantis šalutinis produktas, tai yra pasireiškiančios naujos galimybės ir vertingi resursai. Todėl neapsiriksiu sakydama, kad socialinio kapitalo ir socialinio verslo sąvokos viena su kita labai tarpiai siejasi.

Ekonominio augimo derinimas su socialine gerove atspindi pasaulines tendencijas, o mano pačios turimo ekonominio išsilavinimo derinimas su socialinio darbo studijomis mane natūraliai atvedė prie domėjimosi socialiniu verslu ir jo galimybėmis. Dalyvaujant įvairiose socialinį verslą skatinančiose ir aiškinančiuose renginiuose, tokiuose kaip kasmetiniai socialinio verslo forumai, „GoSocial“ festivalis, projekte „Pagauk verslumo vėją“, ir siekiant suprasti inovatyvių socialinių problemų sprendimo būdų pritaikymo specifiką bendruomenėje, noriu sutikti su vien žymiu JAV visuomeniniu lyderiu B. Drayton, jog ši socialinė veikla, turinti ekonominį atspalvį, geba geriausiai suprasti bendruomenės poreikius ir ženkliai prisideda prie socialinės sanglaudos didinimo, naujų darbo vietų kūrimo ir socialinės nelygybės mažinimo. Todėl matant, kaip noriai bet sunkiai socialinis verslas skinasi kelią Lietuvoje, ir žinant, su kokia svarbia misija ir inovatyviais bendruomenės problemų sprendimais jis gali įsiliesti į mūsų visuomenę, bei neišsigandus 2020 metais pavasarį užklupusio COVID – 19 viruso ir įvesto karantino režimo Lietuvoje, kuris pakoregavo planus dėl tyrimo, vis tiek norėjosi panagrinėti šį perspektyvų fenomeną bei prisiliesti prie patirčių, atskleisti socialinio verslo potencialą bei tolimesnių tyrimų poreikį.

Ištyrimo lygis ir mokslinė problema. Nors pasauliniu mastu įvairių socialinio kapitalo dimensijų mokslinio ištyrimo lygis yra aukštas, socialinio kapitalo tyrimai išlieka populiari tema, bei

sulaukia Putnam R. D. (1993), Onyx J., Bullen P. (2000), Deth J. (2003), Durlauf S. N., Fafchamps M. (2004), Woolcock M. (2006) ir kitų mokslininkų dėmesio. Teorinio ir praktinio socialinio kapitalo bendruomenėse pritaikomumo aspektai plačiau analizuojami DeFilippis J. (2001), Ferlander S. (2003), Kim P. H., Aldrich H. E. (2005), Teasdale S. (2010), Doh S., Zolnik E. (2011), Farooq. R (2017) moksliniuose darbuose. Lietuvoje paminėtini I. Matonytės (2004), R. Žiliukaitės (2004), R. Tījūnaitienės (2007), I. Skačkauskienės (2012) ir kitų mokslininkų darbai.

Tuo tarpu socialinio verslo fenomenas yra pakankamai naujas Lietuvos mokslininkų darbuose ir analizuojamas dažniausiai jo aktualumo ir darnaus vystymosi kontekste. Paminėtini Šalkausko Š., Dzemydos I. (2013), Pučėtaitės R. (2018), Pušinaitės – Gelgotės R., Adomaitytės – Subačienės I. (2020) ir kitų mokslininkų darbai. Taip pat atskirai galima paminėti Lietuvos socialinio verslo asociacijos parengtą „Socialinio verslo galimybių studiją“ (2019), kuri yra vienas išsamiausių socialinio verslo situacijos tyrimų Lietuvoje.

Socialinio kapitalo ir socialinės antreprenerystės teorinius ir praktinius aspektus moksliniuose darbuose analizuoja: Westlund H, Gawell M. (2012) savo tyrime analizavę socialinio verslo Fryshuset Švedijoje kapitalo sukūrimo mechanizmus; Sacchetti S., Campbell C. (2014) tyrę kaip socialinis verslas kurdamas ryšius ir socialinius tinklus gaivino Škotijos sumažėjusį socialinį kapitalą; M. Madhooshi ir M. H. J. Samimi (2015) , ištyrę abipusius šių dviejų sąvokų ryšius; Son H., Lee J., Chung Y. (2017) atlikę empirinį tyrimą, norėdami nustatyti Pietų Korėjoje socialinio verslo sukuriamos vertės mechanizmą, kuris atskleidžia socialinio verslo ir sukuriamos socialinės inovacijos vaidmenį socialinio ir finansinio kapitalo kūrime, ir kiti mokslininkai. Kalbant apie socialinio verslo įtakos socialiniam bendruomenių kapitalui tyrinėjimus Lietuvoje, reikia pastebėti, kad tokių mokslinių tyrimų nėra, tačiau yra analizuojamos kitų veiksnių tarpusavio sąveikos su socialiniu kapitalu: Imbrasaitė I. (2004) tyrė socialinio kapitalo ir politinio dalyvavimo Lietuvoje sąsajas, Žiliukaitė I. (2004) gilinosi į interneto naudojimo poveikį socialiniam kapitalui, Bartkutė R. (2014) analizavo socialinio kapitalo dimensijų raišką ir sąsajas su socialiniais darnaus vystymosi ir valdymo parametrais, vėliau į kultūros ir kūrybinių industrijų tarpusavio sąveikas, Matonytė I. (2004) bei kitų autorių darbai.

Išanalizavus įvairius mokslinius tyrimus, skirtus socialinio kapitalo ir socialinio verslo tarpusavio sąsajoms apibūdinti, bei atsižvelgiant į šių temų naujumą ir retumą Lietuvoje, darbe iškykla šis **mokslinės problemos** klausimas – kaip socialinis verslas, veikdamas Lietuvos bendruomenėse, prisideda prie socialinio kapitalo kūrimo?

Darbo tikslas – atskleisti socialinio verslo poveikį bendruomenės socialiniam kapitalui ir nustatyti galimas jų sąsajas.

Šiam tikslui pasiekti iškelti **darbo uždaviniai**:

1. Remiantis moksline literatūra, teorizuoti socialinio kapitalo, bendruomenių bei socialinio verslo aspektus.
2. Analizuojant socialinio kapitalo formavimąsi, nustatyti bendruomenės socialinio kapitalo ir socialinio verslo tarpusavio sąsajas.
3. Atlikti kokybinį tyrimą, siekiant išsiaiškinti vietos bendruomenių ir socialinio verslo kūrėjų patirtis kuriant konkrečias socialinio verslo iniciatyvas bendruomenėje.
4. Įvertinus socialinio verslo/iniciatyvų kuriamą naudą, nustatyti, kokie socialinio verslo komponentai daro įtaką bendruomenės socialinio kapitalo kūrimui/plėtrai.

Darbo struktūrą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys, skirtos teorinei, tyrimo metodologijos pristatymui ir kokybinio tyrimo duomenų analizei, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Visose trijose pagrindinėse darbo dalyse siekiama nuosekliai ir argumentuotai, pradedant teoriniais aspektais, baigiant tyrimo dalyvių patirtimis bendruomenėje, atskleisti socialinio kapitalo ir socialinio verslo sąsajas ir sąveikas, tyrimui buvo naudotas kokybinis pusiau struktūruotas interviu metodas, o kokybiniai duomenys buvo analizuojami remiantis klasikinės grindžiamosios teorijos strategijos rekomendacijomis.

Šis tyrimas yra svarbus socialiniam darbui tuo, jog pademonstravo socialinio verslo, kaip dar vienos pagalbos formos, potencialą, sprendžiant visuomenei opias problemas. Šio verslo modelio taikymas ne tik efektyviai siekia socialinių pokyčių, bet tuo pačiu vykdo ir socialinio darbo advokaciją bei kelia socialinių darbuotojų vertę mūsų visuomenėje. Iškalbingas faktas yra tai, jog net dvi šio tyrimo dalyvės, dabar sėkmingai vadovaujančios socialiniams verslams, dirbo/a socialinėmis darbuotojomis savo bendruomenėje. Jų inicijuoti pokyčiai, lydimi socialinio darbo žinių ir patirties, atskleidė ne tik inovatyvius ir efektyvius bendruomenės narių/klientų įgalinimo būdus, bet ir pateikė įrodymų apie lyderystės kompetencijų ugdymo socialinio darbo studijose svarbą.

1. SOCIALINIO KAPITALO, BENDRUOMENĖS IR SOCIALINIO VERSLO SAŠAJOS

Norint atskleisti darbo temą šioje darbo dalyje yra suformuojamas teorinis socialinio kapitalo sąvokų pagrindas ir aptariama bendruomeninė socialinio kapitalo prieiga. Taip pat pristatoma socialinio verslo kuriama nauda bei potencialiai didėjantis bendruomenių socialinis kapitalas socialinio verslo kontekste.

1.1. Socialinio kapitalo koncepcijos teoriniai aspektai

Daugiau nei tris dešimtmečius socialinio kapitalo sąvoka, apimanti ryšius, santykius, vertybes, bendruomeniškumą, socialinę naudą, yra itin populiari ir plačiai naudojama socialiniuose moksluose. Norint paprastai nusakyti socialinio kapitalo esmę, tai yra investicija į socialinius ryšius, tikintis pasiekti įvairių tikslų ir gauti tam tikrą grąžą. Tačiau socialinio kapitalo sąvokos išplitimas ir įvairiapusiškumas nesuteikia jai aiškumo (Imbrasaitė, 2004), o nelygiavertės sociologinės analizės, kurių rezultatus yra sunku lyginti dėl tyrimų kompleksiskumo, skatina įvairių disciplinų mokslininkų diskusijas ieškant vieningos socialinio kapitalo sampratos.

Nors pirmasis socialinio kapitalo sąvoką 1916 m. panaudojęs L. J. Hanifan nebuvo teoretikas, greičiau reformatorius, bet pristatydamas šią koncepciją skatino skleisti socialiniam potencialui nagrinėdamas bendruomenės dalyvavimo reikšmę švietimo sistemoje (Woolcock, Narayan, 2000). Pastaraisiais metais nemažtant susidomėjimui, kokiais būdais galima būtų „atgaivinti“ sumodernėjusią ir susvetimėjusią visuomenę, ir vis iš naujo atrandant bendravimo, bendradarbiavimo ir socialinės partnerystės suteikiamas galimybes, tokie dalykai kaip gera valia, draugystė, užuojauta, socialinis bendravimas tarp asmenų, yra socialinio kapitalo kaupimas, kuris gerina visos bendruomenės gyvenimo sąlygas (Skačkauskienė, Bytautė 2012). Taip L. J. Hanifan ir pristatė savo idėjas daugiau kaip prieš šimtą metų išleistoje knygoje.

Anot vieno iš žymiausių socialinio kapitalo tyrėjo R. Putnam, iki XXI amžiaus socialinio kapitalo sąvoka nepriklausomai buvo atrasta net šešis kartus (Poviliūnas, 2016), tačiau ilgainiui išryškėjo

konkurencija tarp dviejų socialinio kapitalo sampratų. Viena jų siejama su sociologo P. Bourdieu (1985) teorija, apibrėžiančia socialinį kapitalą individo lygmeniu, kur asmuo konstruoja socialinių ryšių tinklą, naudodamasis potencialiais ištekliais, kylančiais iš institucionalizuoto tarpusavio pažinimo, kolektyvinių investicijų, kad jos nešėtų naudą, taip individas įgyja viršenybę kitų atžvilgiu, galių (Portes, 1998). Kita yra kildinama iš R. Putnam ir J. S. Coleman socialinio kapitalo modelių.

J. S. Coleman įvedė socialinio kapitalo sąvoką į socialinių mokslų tyrimų lauką, pristatė ją kaip mažiau individualizuotą, daugiau kaip socialinės organizacijos funkciją, kuri skatina tikslų pasiekimą, ir kaip socialinio kapitalo veiksnius išskiria pareigas ir lūkesčiais tarp individų, informacijos šaltinių naudą bei normų ir poveikio efektyvumą (Imbrasaitė, 2004), taigi anot autoriaus, socialinis kapitalas ir yra visuomenės aktyvumo skatinimo priemonė. Tačiau vienas žymiausių socialinio kapitalo praktikų bei tyrėjų yra amerikietis politologas R. Putnam (DeFilippis, 2001). Šis amerikiečių mokslininkas socialinio kapitalo sąvokai apibrėžti pasitelkė bendruomeniškumo ir dalyvavimo visuomeninėse organizacijose ir savanoriškoje veikloje aspektus. Anot R. Putnam (2000), kurio apibrėžimu ir socialinio kapitalo koncepcija naudosimės tolimesniame darbe, pagrindiniai trys socialinio kapitalo elementai yra ryšiai ir socialiniai tinklai, abipusiškumo normos bei pasitikėjimas. R. Putnam socialinis kapitalas yra daugiau socialinė psichologinė, o ne struktūrinė kategorija, ir vaizduojamas yra kaip socialinis tinklas, pagrįstas altruizmu, empatija ir filantropinėmis idėjomis, kurios skatina pasitikėjimą, patikimumą ir abipusiškumo jausmą, o tinkamiausia terpė individams kurti jį yra įsitraukiant į vietinių bendruomenių veiklą, dalyvaujant savanoriškose organizacijose ar visuomenei atvirose socialinėse grupėse.

Panašius požymius socialiniam kapitalui priskiria ir amerikietis F. Fukuyama (2001), akcentuodamas geranorišką bendradarbiavimą grupėse kaip normą, o pasitikėjimą socialiniuose ryšiuose gretina su bendruomenės ar organizacijos veiklos veiksmingumu, išskeldamas ekonominį socialinio kapitalo aspektą. S. Durlauf ir M. Fafchamps (2004) socialinį kapitalą mato kaip veikimo pagrindą, kuris kyla iš procesuose sukurtų vertybių ir normų, o sukurta pozityvi išorinė aplinka bendruomenės nariams kelia pasitikėjimą ir išpildo jų lūkesčius, M. Woolcock ir A. Portes (1998) pabrėžia pasitikėjimą, abipusiškumą bei informacijos svarbą kuriamuose socialiniuose tinkluose (Žiliukaitė 2004; Katinienė, Skačkauskienė 2014).

Lietuvoje socialinis kapitalas nors ir analizuojamas mažiau, tačiau yra tirtas I. Matonytės (2004), J. Imbrasaitės (2004), R. Žiliukaitės (2004), R. Tijūnaitienės (2007), I. Skačkauskienės (2012), A. Poviliūno (2016) ir kitų Lietuvos mokslininkų darbuose, socialinio kapitalo sąvokos apibūdinamos panašiai, jog tai tam tikros bendruomenės tarpusavio ryšiai, pasitikėjimas, sąmoningumas, o aukštas

socialinio kapitalo lygis, anot mokslininkų, siejamas su socialine partneryste, gerove ir gyvenimo kokybe.

Galima teigti, kad socialinis kapitalas labai glaudžiai susijęs su socialine antrepreneryste. Nors J. Shumpeter (1911/1934) tuomet dar nenaudojo socialinio kapitalo sąvokos, savo darbuose jis rašė, jog bendruomenės socialinės aplinkos reakcija į tuos, kurie nori įnešti naujovių jiems dažniausiai yra neigiama, tačiau yra pastebėta teigiama įtaka bendruomenių ekonomikai ir politikai, nes silpni ryšiai bendruomenėse leido užmegzti naujus naudingus ryšius, kurie įnešė reikiamus pokyčius. Tai yra, stipraus socialinio kapitalo nebuvimas bendruomenėse suteikia socialiniam verslui naują platformą, kurioje jie gali netrukdomi pradėti kurti socialinę vertę, tuo pačiu sukurdami ir socialinį kapitalą. Kadangi į socialinės antreprenerystės procesą yra įtraukiami skirtingų sektorių dalyviai, o socialinis verslas veikia abipusiškumo principu, grindžiamu tam tikrai socialinei grupei naudingais veiksmais, iš kurios ateityje tikimasi tiesioginės ar netiesioginės naudos, yra svarbu ne tik suprasti bendruomenių socialinio kapitalo turimus ryšius, normas ir vertybes, taip pat labai svarbu tinkamai nukreipti jau turimus išteklius kuriant ir išlaikant bendruomenės socialinį kapitalą (Westlund, Gavell, 2012).

Apibendrinant socialinio kapitalo sąvokų formuotojų ir mokslininkų pateiktus aprašymus, darytina išvada, jog socialinis kapitalas yra tiek individuali, tiek bendruomeninė ir visuomeninė gėrybė, o pasiremiant R. Putnam (2001) socialinio kapitalo perspektyva, pagrindinė socialinio kapitalo egzistavimo sąlyga – bendruomenė, kurioje vykstantys procesai gali užtikrinti socialinio kapitalo palaikymą bei sėkmingą jo plėtrą. Labai svarbu suprasti socialinio kapitalo kūrimosi procesą, teikiamas galimybes ir kliūtis, nes bendruomenės turimi ryšiai ir jame esančios nusistovėjusios normos ir vertybės, kuriamam socialiniam verslui suteikia erdvę, kurią inovatyviai ir tinkamai išnaudojant, gali įvykti teigiamas pokytis bendruomenėje, padidinsiantis jos gerovę. Todėl socialinio kapitalo buvimas arba jo nebuvimas bendruomenėje, suteikia galimybę jį pažinti ir naudingai į jį investuoti, nes socialinis kapitalas auga jį naudojant, o socialinis verslas, kuris geriausiai gali suprasti bendruomenės poreikius ir reaguojant į juos veikti, yra viena tinkamiausių investicijų.

1.2. Bendruomenės samprata

Pagrindinė socialinio verslo kūrimosi terpė yra bendruomenė, kurioje veikdamas jis ne tik generuoja pajamas, bet ir atliepia bendruomenės poreikius ir atlieka pagrindinę savo misiją – kuria socialinį pokytį, darydamas teigiamą įtaką bendruomenės turimam socialiniam kapitalui, o tai yra vienas

svarbiausių bendruomenės turimų išteklių. Socialinis verslas kūrimas bendruomenėje gali suteikti daugiau finansinių išteklių, suteikti kokybiškesnes socialines paslaugas, pagerinti infrastruktūrą, suteikti prieigą prie platesnių rinkų ir atverti naujas galimybes skurstantiems. Anot J. S. Coleman (1988), aukštą socialinio kapitalo lygį turinčios bendruomenės pasižymi stabilumu, tankiais ir stipriais socialiniais santykiais, naudingais informacijos tinklais, aukštesniais mokslo rezultatais, mažesniu nusikaltimų lygiu, tad veiklos intensyvumas bendruomenėje prognozuoja gerus rezultatus daugelyje veiklos sričių. Todėl yra svarbu aptarti bendruomenės sampratą, jos požymius, bei išryškinti socialinio verslo jai kuriamą vertę.

Atrodo, jog sąvokų „bendruomenė“ ir „bendruomeniškumas“ vartojimo populiarumas nesenka, netgi yra teigiama, kad tai vienas dažniausiai naudojamų terminų socialiniuose moksluose. Sociologas H. H. Hiller įvairiuose šaltiniuose aptiko virš 90 skirtingų bendruomenės apibrėžimų (Girnius, 1995), kitur teigiama, jog yra apie 200, o mokslininkai iki šiol vieningai nesutaria dėl bendruomenės sampratos.

Bendruomenės sąvokos sampratą iškėlė vokiečių filosofas F. Tonnies, tyręs tradicinės socialinės sistemos išsigimimo priežastis ir modernizacijos įtaką visuomenei. Pramoninės visuomenės kūrimąsi miestuose jis vertino ne kaip organišką tąsą su praeitimi, bet kaip jų kontrastą. Skirtumai tarp iki pramoninių ir miesto pramonės visuomenių sukėlė dviejų tipų socialinius ryšius: bendruomenę ir visuomenę. Polimatas R. Eisler savo filosofiniame žodyne bendruomenę nusako kaip „vidinės santalpos lytį, kuri yra daugiau organinio pobūdžio ir remiasi didesniu ar mažesniu jausmų, mąstymo bei valios bendrumu bei ypatingu solidarumu“ (Girnius, 1995, 14 psl.), o visuomenė yra sukurta sąmoninga valia aiškiam tikslui ir remiasi racionaliai sutartais santykiais.

Nėra taip paprasta glaustai apibrėžti bendruomenę, bet peržiūrėjus mokslinius šaltinius aišku tampa tai, kad bendruomenė egzistuoja tam tikroje erdvėje ir reiškia ryšį, apimantį bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes (Leliūgienė, Sadauskas, 2011). Dažniausiai minimos bendruomenės sąvokos prieigos yra:

- vieta, kurioje yra bendruomenė (geografiškai ar virtualiai apibrėžta);
- interesai, vaidmuo ar sociologiniai bruožai, kurie būdingi bendruomenei (profesinės, kuriamą asmens tapatumą, socialinės klasės bendruomenės).

Taip pat gali būti skiriami tokie bendruomenės klasifikavimo kriterijai kaip: socialinės paramos kontekstas, tikslai, funkcionalumas, socialiniai santykiai, vaidmuo dalijantis žiniomis, struktūros organizacijos tipai ir kt.

Anot A. Valantiejaus (2003), šiuolaikinė bendruomenė yra sudėtingai struktūrizuota socialinės organizacijos forma, o bendruomenės samprata šiuolaikiniame pasaulyje yra susijusi ne tik su funkciniais ir racionaliai apskaičiuojamais, bet ir su vertybiniais socialinės tikrovės aspektais. Bendruomenė pasižymi plačiomis veiksmo, saviraiškos alternatyvų pasirinkimo galimybėmis, jai būdinga susieti arba suvaržyti bendruomenės narius per tam tikrus požymius: tapatumo pasirinkimą, vertybes, veiksmo alternatyvų ribotumą. Įdomu tai, jog žmonės gali priklausyti ne vienai bendruomenei, o įvairių tipų ir įvairaus konteksto daugybei dalinių bendruomenių (Žiliukaitė, 2004), ypač šiuolaikinėse industrinėse Vakarų šalyse, išaugus žmonių mobilumui ir interneto tinklams atvėrus virtualios erdvės judėjimo galimybes.

Bendruomenė šiandien dažniausiai laikoma tarp šeimos ir valstybės ar virtualiai esanti sritis, kuri reiškiasi kaip pats savyje esantis ir „socialiniu procesu“ vadinamas fenomenas, kaip socialinio bendradarbiavimo erdvė, kuri formuojasi, remdamasi poreikių sistema, o dalyvavimas bendruomenės veikloje teigiamai įtakoja individo socializacijos procesą, motyvuoja tobulėjimui ir kaitai, nes bendruomenės veikla pasižymi įvairove, integralumu, naujovėmis ir įgalinimu. Tačiau norint dirbti bendruomenėje ir ją įgalinti, panaudojant jos turimus išteklius ir socialinį kapitalą įvairioms problemoms spręsti, efektyviai patenkinti jos poreikius, vienas iš pastaraisiais dešimtmečiais atrastų fenomenų yra socialinis verslas, kuris siejasi su darnumu ir abipusiškumu, ir yra traktuojamas kaip efektyvus sprendimas. Socialinis verslas turėdamas socialinių ir ekonominių tikslų, turėtų gerai išanalizuoti bendruomenės funkcionavimo ypatumus, bendruomenės įsitraukimą į bendradarbiavimo ryšius, jos santykį su vietos valdžia, tapatumą, dominuojantį pasitikėjimą ir sąveikas. Nors R. J. Chaskin teigimu, pasitaiko atvejų, kai vietos bendruomenė aktyviai priešinasi geroms, iš išorės ateinančioms iniciatyvoms (Leliūgienė et al., 2011), nenoriai priima socialinį verslą, siūlantį inovatyvius, neįprastus bendruomenei problemų sprendimo būdus, svarbu suprasti ir patyrinti bendruomenės turimą socialinį kapitalą, tinkamai jį panaudoti, norint joje sėkmingai įtvirtinti socialinį verslą.

1.3. Bendruomeninė socialinio kapitalo prieiga

Remiantis socialinio kapitalo apibūdinimais, kurie pagrindinį dėmesį skiria socialinių tinklų mezgimui bendradarbiaujant, galima teigti, kad tarp socialinio kapitalo ir bendruomenių egzistuoja labai glaudus ryšys, ir, kaip R. Putnam teigia, šios sąvokos yra kaip pusseserės, nes apibrėžiant bendruomenę svarbiausi jos elementai ir yra socialiniai tinklai ir bendruomeniškumo jausmas, kuriems būdingi

tęstiniai, glaudūs ryšiai, pasitikėjimas tarp jos narių. Taigi socialinis kapitalas iš esmės padeda bendruomenėms gyvuoti kuriant jų gerovę, ir jį galima aptikti pačiuose bendruomeniniuose ryšiuose (Žiliukaitė, 2004). Anot R. Putnam, iš pasitikėjimo, dalyvavimo visuomeninėje ir savanoriškoje veikloje atsirandantis socialinis kapitalas skatina veiksmingą demokratinį valdymą ir užtikrina ekonominį augimą (Skačkauskienė, 2016), tačiau vėlesniuose darbuose autorius išvelgia pavojų dėl socialinio kapitalo mažėjimo ir dalijasi pesimistinėmis pilietinės visuomenės raidos prognozėmis (Poviliūnas, 2016).

Mokslininkams pradėjus aktyviai diskutuoti dėl socialinio kapitalo poveikio ir jo silpnėjimo giliai demokratijos tradicijas turinčiose visuomenėse, išryškėja paralelė su vis silpnėjančiais bendruomeniniais ryšiais, emocinio artumo nykimu, didėjančia individų socialine izoliacija. Todėl socialinio kapitalo ir bendruomenės diskursus vienija solidarumas bei asmenų kolektyvinės veiklos problematika. R. Putnam pateiktas socialinio kapitalo apibrėžimas pasitarnavo ne tik socialinių mokslų tyrėjams, bet ir Pasaulio banko ekspertams. Socialinio kapitalo sąvoka tapo „trūkstamąja grandine“ ir „panacėja“, ypač nagrinėjant ir ieškant priežastinių ryšių diskusijose apie skurdžias bendruomenes, socialinio ir ekonominio augimo užtikrinimo galimybes jose. Pasitelkiant politines priemones ir įvairių programų pagalba imta aktyviau skatinti bendrijų, tarpusavio pagalbos grupių, visuomeninių ir vietinių organizacijų, įvairių klubų steigimus (DeFilippis, 2001; Matonytė, 2004).

Socialinis kapitalas gali būti produktyvus, todėl bendruomenės turi identifikuoti ir užsibrėžti tam tikrus tikslus, ir turi galimybę efektyviai užtikrinti didėjančią gerovę daugelyje veiklos sričių, tokių kaip skurdo įveikimo, nedarbo mažinimo, švietimo, urbanizacijos, sveikatos apsaugos, nusikaltimo prevencijos, socialinės atskirties. Bendruomenės, anot J. S. Coleman (1998), sukaupusios daug socialinio kapitalo, pasižymi tankiais ir sudėtiniais socialiniais santykiais, naudingais informacijos tinklais, turi aiškų normų ir stabilumo suvokimą ir gali pasigirti aukštu gerovės lygiu, tuo tarpu bendruomenės su ribotu socialiniu kapitalu, pasižymi pažeidžiamumu, empatijos trūkumu, susvetimėjimu.

Tęsiant socialinio kapitalo prieigą per bendruomenės prizmę (Putnam, 2000; Fukuyama, 2001), kuri dar identifikuojama kaip mezo lygmuo, socialinis kapitalas kuria gerą ir efektyvų valdymą, paremtą komponentais, kurie apibrėžia bendruomenių potencialą (Poviliūnas, 2016). Tai yra:

- apibendrintas pasitikėjimas, kuris gali pasireikšti abipusiai ne tik šeimoje, tarp kaimynų, tarp kitų grupių, bet ir pasitikėjimu vietos verslininkais, valdžiai;
- savitarpiskumo normos ir vertybės, kai individai tapatinasi vienas su kitu, turi bendrą tikslą ar panašias vertybes, tuomet yra greičiau įgaunamas pasitikėjimas;

- socialiniai tinklai ir savanoriškos asociacijos, kurių pagalba išplečiamos asmenų suvokimo ribos nuo „aš“ iki „mes“, nes yra paremti savanorišku dalyvavimu, yra siekiama vieningų tikslų.

Galima matyti, jog išryškėja du pagrindiniai socialinio kapitalo bendruomenėje aspektai: struktūrinis ir kultūrinis. Struktūrinis apibrėžiamas socialiniais tinklais, o kultūrinis – pasitikėjimu, savitarpiskumo normomis ir vertybėmis. Socialinės aplinkos, tokios kaip bendruomenės ar įvairios asociacijos, anot R. Putnam (1995), dėl suteikiamų struktūrinių išteklių ir dėl konkrečių požiūrių ir vertybių, kurios yra sąmoningai skatinamos tose aplinkose, generuoja aukštesnį pilietinį įsitraukimą ir ekonominę kooperaciją. Vadovaujantis šia samprata, J. Deth (2003) pavaizdavo socialinio kapitalo modelį, kuriame matosi struktūrinio ir kognityvinio socialinio kapitalo aspektų schema (1 priedas), tinklai čia yra glaudžiai susiję su dalyvavimu įvairiose organizacijose, bendruomenės veikloje. Tinklų mezgimas suteikia papildoma informaciją ir kitus išteklius, kurių pagalba galima susikurti bendruomeninį tinklą, o anot R. Putnam (2000), stiprėjantys ryšiai generuoja ir stiprina socialinį kapitalą, yra abipusiškumo ir pasitikėjimo bendruomenėse prielaida.

Bendruomenės lygmenyje kuriamas socialinis kapitalas, kaip ir individų (mikro) bei visuomenės (makro) lygmenyse, nėra monolitinis darinys, yra didelė kapitalo rūšių diferenciacija, ir skirtinguose lygiuose įvairios socialinio kapitalo rūšys atlieka skirtingas funkcijas. Daugumos tyrėjų dėmesys yra nukreipiamas į socialinio kapitalo atliekamą vaidmenį makro lygmenyje, norint spręsti visuomenėje kylančias problemas šalies mastu, yra skiriami horizontalūs ir vertikalūs, formalūs ir neformalūs, stiprūs ir silpni socialiniai ryšiai įvairiuose socialinio kapitalo lygiuose, mokslinėje literatūroje bendruomenės lygmenyje reiškiasi trijų tipų socialinis kapitalas (Žiliukaitė, 2004):

- sujungiantis;
- susiejantis;
- susaistantis.

Dažniausiai išskiriami sujungiantysis ir susiejantysis socialiniai kapitalai. Sujungiantysis yra vertikalus ir apima ryšius tarp įvairių žmonių grupių, bendruomenių, institucijų. Jam būdingas išorinis tinklas, socialinių barjerų išnykimas (Narayan, 2002). Veikiant šiam socialiniam kapitalui gali būti užtikrinti ne tik socialiniai, bet ir ekonominiai ryšiai, tarkim, darbo paieškos tampa efektyvesnės, atsiveria nauji keliai įgyti naujos informacijos, netikėtų pažinčių, kuri suteikia perspektyvų įvairovę.

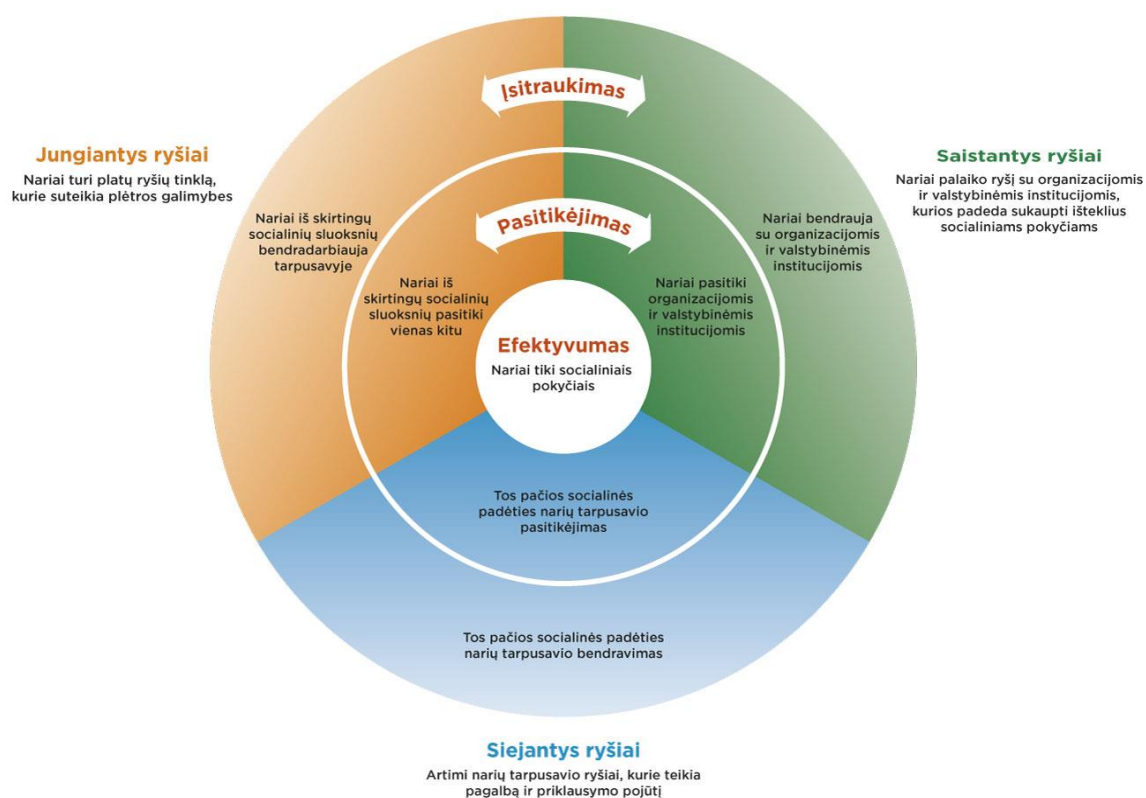
R. Putnam (2000) teigia, kad dažnu atveju sujungiamasis socialinis kapitalas veikia išvien su susiejamuoju. Šis socialinio kapitalo tipas jungia panašius žmones, susidaro identiškumu pasižyminčios homogeninės grupės, todėl žmogus turi galimybę pažinti kitus socialinius vienetus su skirtingu socialiniu pagrindu. Šioms grupėms būdingas aukštas solidarumo lygis, savitarpiskumas, o glaudūs ryšiai grupės viduje padeda užtikrinti psichologinę paramą, kurti bendrumo jausmą su skirtingas pajamas turinčiais nariais, ypač svarbu mažesnes pajamas gaunantiems asmenims, kuriems susisiejimas suteikia pasitikėjimo, tarsi ištraukia žmogų iš jo socialinės aplinkos.

Trečiasis socialinio kapitalo tipas – susaistantis, kuris apima vertikalius ryšius tarp bendruomenių, visuomenės autoritetų ir valdžios (galios). Susaistantysis socialinis kapitalas, palyginti su kitomis socialinio kapitalo rūšimis, yra daug veiksmingesnis sprendžiant užimtumo problemas bendruomenėse (Woolcock, 1999; Pasaulio bankas, 2000). Toks socialinis kapitalas yra susijęs su artimiausiais žmonėmis, kurie vienas kitą žino įvairiuose vaidmenyse, kad ir skurdžių vietos grupių vadovų ryšiai su valdžios atstovais, turinčiais galią pakeisti esančią situaciją. Anot M. Woolcock (2000), susaistantis socialinis kapitalas apima hierarchiniu, socialiniu, turto požiūriu skirtingose socialinės struktūros sluoksniuose esančių grupių ryšius. O susidaręs ryšių tinklas turi reikšmingos įtakos bendruomenės socialinės gerovės kūrimui ir palaikymui.

Išplėstinį bendruomenės socialinio kapitalo modelį (1 pav.) pristatė Minesotos universiteto (JAV) mokslininkai, kuriame pavaizdavo visų trijų tipų socialinio kapitalo veikimą, kurio centre yra esminis bendruomenės veikimo principas – efektyvumas. Jis parodo, kad galima pakeisti visus bendruomenės socialinius kontekstus, pasitelkiant esančią socialinį kapitalą, tai yra pasitikėjimą ir bendradarbiavimą, kuriant stiprius tarpusavio ryšius ne tik bendruomenės viduje, bet ir išorėje. Kai tarp kiekviename iš septynių paveikslė pavaizduotų socialinio kapitalo aspektų yra stiprūs ryšiai, bendruomenė gali efektyviai nukreipti savo turimą energiją problemų sprendimui.

Kitais žodžiais tariant, socialinis verslas pradėdamas savo veiklą tam tikroje bendruomenėje, įtraukia įvairiuose sektoriuose esančius išteklius, ryšius, todėl yra būtina kurti, išlaikyti ir vystyti visus tris socialinio kapitalo tipus (Westlund, 2012). Siejantys ryšiai reikalingi, norint išlaikyti verslą vieningą ir skatinti inovatyvumą, jungiantys socialinio kapitalo ryšiai naudojami projektų kūrimui ir jų įgyvendinimui, nes gali būti bendraujama su kitomis organizacijomis ir valstybinėmis institucijomis, o sėkmės atveju yra ne viena suinteresuota visuomenės grupė. Na o susaistantis socialinis kapitalas yra perspektyvus abejomis kryptimis, viena vertus - turi būti mezgami ryšiai su tais visuomenės dalyviais, kurie turi galią ir finansinius išteklius, kad galėtų paremti verslą ir idėjas, kita vertus – jei antreprenerystės

idėja turi tikslinę grupę, nes socialinio verslo veikla dažniausiai yra orientuota į tam tikrą bendruomenėje esančią problemą, yra būtina kurti susaistytą socialinį kapitalą, nes per tokius ryšius galima išsigryninti bendruomenės poreikius. Anot H. Westlund ir M. Gawell (2012), nors visų socialinio kapitalo tipų vystymas būtų privalumas plėtojant socialinį verslą, kartais sėkmingai veiklai pakanka derinti ir keletą jų. Pavyzdžiui, jei socialinis verslas orientuojasi į vietos jaunuolių, turinčių elgesio problemų, užimtumą, kuriant veiklą naudojama susaistančių ir susiejančių ryšių strategija, kai socialinis verslas teikia veiklos organizavimo išteklius, ir pasitikėdamas kai kuriais elgesio problemų turinčiais jaunuoliais juos įdarbina, taip įgalina jų žinias apie norimas spręsti problemas. Tačiau verslui plėstis už bendruomenės ribų ir daryti didesnę įtaką, yra reikalingas visų trijų rūšių – susiejančiojo, susaistančiojo ir sujungiamojo socialinio kapitalo kūrimas, platesnis ryšių tinklas suteikia didesnes galimybes.

1 pav. Bendruomenės socialinio kapitalo modelis

Šaltinis: University of Minnesota extension. 2020. Community social capital model.

Netolygus socialinio kapitalo pasiskirstymas bendruomenėse mokslininkus ir tyrėjus skatina gilintis į socialinio kapitalo kūrimo, atstatymo ir palaikymo priežastinius ryšius. Norint išmatuoti socialinį kapitalą, kuriamos įvairios matavimo sistemos, indeksai, o matavimo rodikliai parenkami pagal analizavimo lygį. Tačiau socialinio kapitalo matavimas yra problemiškas (Skačkauskienė, 2012), atlikti socialinio kapitalo tyrimai yra daugialypiai, jei bet kokią socialinę sąveiką traktuotume kaip socialinį kapitalą, sisteminant ir vertinant tyrimų rezultatus yra daug painiavos ir dviprasmybių. Tačiau yra pripažįstama, kad praktinė socialinio kapitalo ir jo tipų sampratos svarba yra būtina, nes ji suteikia struktūrines žinias, suteikia procesų išmanymą, o tyrimų rezultatai formuoja supratimą, kokių formų socialinio kapitalo tarpusavio sąveikos skatina teigiamus pokyčius bendruomenės socialiniam kapitalui, o kas veikia neigiamai (Sacchetti, 2014). Todėl kuo daugiau įvairesnių socialinio kapitalo matavimo tyrimų bendruomenėse bus atlikta, tuo efektyviau bus galima išnaudoti ir išlaikyti turimus bendruomenės socialinio kapitalo išteklius. Socialinio kapitalo ir bendruomenės ryšių tarpusavio sąsajos yra analizuojamos šių mokslininkų darbuose: Putnam (1993), Gold (1995), Onyx ir Bullen (1997, 2000), Dhesi (2000), Narayan ir Cassidy (2001), Yokoyama (2006), Fedor (2019) ir daugelyje kitų darbų.

J. Onyx ir P. Bullen (2000) tyrimo, atlikto pagal R. Putnam ir J. S. Coleman pasiūlytus tinkliškumo, pasitikėjimo, savitarpio pagalbos, socialinių normų bendruomenę apibūdinančius rodiklius, rezultatai atskleidė, kad didžiausią įtaką socialinio kapitalo palaikymui ir kūrimui turi socialinis aktyvumas (draugų, kaimyniniai ryšiai, dalyvavimas vietinės bendruomenės veikloje), iniciatyvumas, pasitikėjimas (suteikia saugumo, pasitenkinimo gyvenimu jausmą). Bet ne visi tyrėjai sutinka su Putnam pristatytomis teorijomis apie socialinio kapitalo didėjimą bendruomenėse stiprinant ryšius. Tarkim J. DeFilippis (2001) bendruomenių stiprinimą iš socialinio kapitalo prieigos vadina mitu, nes bendruomenės augimui įtaką gali daryti tie asmenys, kurie jau turi galių, o kiti bendruomenės dalyviai gali jaustis prislėgti ir išnaudojami, todėl atsiranda nelygybė vystant socialinius tinklus. Tačiau atsakydami į skeptikų tyrimų duomenis, jog socialinis kapitalas gali sukelti ir neigiamas pasekmes bei įtakoti neigiamus rezultatus bendruomenėms, S. Kilpatrick (2003) tokius ryšius siūlo nepriskirti socialiniam kapitalui, ir nagrinėti individualiu lygiu. Tad vieningos nuomonės tarp socialinio kapitalo poveikio tyrėjų nėra, kaip ir vieningos tyrimų sistemos. Tačiau jei norima atlikti mažesnės bendruomenės tyrimus, galima matuoti kelis ar net vieną kriterijų, tarkim savanorystę ar pasitikėjimą.

Savanoriška veikla ir iniciatyvumas bendruomenėse kuria socialinį kapitalą, skatina veiksmingą demokratinį valdymą, didina galimybę efektyviai užtikrinti didėjančią gerovę daugelyje veiklos sričių, tokių kaip socialinės atskirties ir priklausomybių mažinimo, vaikų, jaunimo ar senjorų švietimo,

užimtumo, taigi skatina ir ekonominį augimą. Tuo tarpu viena iš tokių veiklų, turinti ekonominį atspalvį ir kuriantį socialinį pokytį, bei anot vieno iš žymiausių JAV visuomeninių lyderių B. Drayton, geriausiai gebanti suprasti bendruomenės poreikius, motyvuoti ir įtraukti gyventojus į veiklas, padėti kurti socialinius ryšius, yra socialinis verslas.

1.4. Socialinio kapitalo vaidmuo kuriant socialinį verslą

Pastaraisiais dešimtmečiais didėjančios socialinės, ekologinės ir ekonominės problemos skatina inovatyvių ir lanksčių sprendimų paieškas. Šiuo požiūriu socialinis verslas, pasitelkęs inovacijas, - bei socialinių ir ekonominių problemų sprendimą laikantis savo esmine misija, tampa vienu iš patraukliausių šiuolaikinės visuomenės pažangių sprendimų. Žinant, kad pirmosios socialinio verslo įmonės Europoje ir buvo orientuotos į vietinių bendruomenių problemų sprendimą, o iki šių dienų Jungtinėje Karalystėje trečdalis socialinių verslų sėkmingai veikia vietos bendruomenėse rodo šios verslo rūšies potencialą (Adomaitytė – Subačienė et al., 2020).

Kadangi šiame magistro darbe vykdyto tyrimo informantai yra ne tik bendruomenių oficialūs atstovai, bet ir socialinio verslo kūrėjai, svarbu koncentruotai apžvelgti socialinio verslo svarbą. Norint analizuoti socialinio kapitalo ir socialinio verslo sąsajas, pradžioje būtina aptarti socialinio verslo sampratą, privalumus, kokią naudą jis teikia bendruomenėms, socialinės antreprenerystės tarptautinius pavyzdžius bei paskirtį šiuolaikinėse visuomenėse. Taip pat yra apžvelgiami užsienio mokslininkų tyrimai, atskleidžiantys socialinio verslo bei socialinio kapitalo sąveikas, pristatomas socialinio verslo ir socialinio kapitalo priklausomybių ryšių modelis, parodantis bendruomenių socialinio kapitalo kūrimo perspektyvas socialinio verslo kontekste.

Pastebima, kad skirtingose šalyse socialinio verslo samprata yra suprantama ir vartojama įvairiai. Socialinis verslas ar socialinė įmonė, hibridinis verslas ar socialinė organizacija, darni ar socialinė antreprenerystė, visos šios sąvokos yra suprantamos kaip sinonimai (Pušinaitė-Gelgotė, Pučėtaitė, Novelskaitė, 2019). Pažymėtina, kad Lietuvoje socialinis verslas plačiau visuomenei dar nėra aiškiai suvokiamas reiškinys, ir dažnai yra tapatinamas su socialiai atsakingu verslu, kuris, priešingai nei socialinis verslas, įmonės pelno siekimą kelia į pirmą vietą, nes jo pirminis tikslas yra ekonominė gerovė, tuo tarpu socialinio verslo pirminis prioritetą yra socialinės vertės kūrimas.

M. Yunus (2010) socialinį verslą apibrėžia kaip verslą, su aiškiai apibrėžta socialine misija, kurio rezultatai matuojami socialiniu poveikiu, o ne uždirbtu pelnu. Anot jo, labai svarbu, jog socialinis verslas būtų finansiškai tvarus ir veiktų darnoje su aplinka. K. Alter socialinį verslą sulygino su visuomenės vystymosi įrankiu, kurio pagalba pasitelkus verslo modelius bei strategijas yra sprendžiamos socialinės problemos (Alter, 2007). Kitas mokslininkų apibūdinimas yra, jog socialinis verslas yra tokia verslo forma, kai socialinė organizacijos misija vykdoma kartu su ekonomine veikla, o inovatyvi verslo veikla yra panaudojama kuriant tam tikrą socialinį tinklą (Šalkauskas, Dzemyda, 2013). Šie autoriai socialinį verslą mato kaip pozityvią jėgą, kuri padeda vystyti visuomenei įvairiose srityse, suderina regioninio augimo, socialinės atsakomybės ir ekologines sritis.

Socialinis verslas yra kaip inovatyvi socialinių problemų sprendimo prieiga, kur socialinių verslų įkūrėjų naujoviškas požiūris į socialinius pokyčius bendruomenėse yra pagrindinis raktas į sėkmę, kadangi socialiniam verslui svarbus inovacijų aspektas, dažnu atveju socialiniai verslininkai būna naujų sprendimo būdų lyderiai, o jų sėkmingi verslo modeliai vėliau taikomi platesniu mastu (Santos, 2010). Čia paminėtinas Nobelio premijos laureatas M. Yunus, kuris 1983 metais Bangladeše įkūrė „Graamen bank“ banką, pasiūlydamas skurstantiems gyventojams pasinaudoti mikro kreditų sistema. Tai buvo inovatyvus sprendimas ir vienas pirmųjų antreprenerystės pavyzdžių, sukūręs išmatuojamą socialinį poveikį ir suteikęs galimybę skurstantiems gyventojams susikurti aktyvų pajamų šaltinį (Adomaitytė-Subačienė et al., 2020). E. Bhat įkūrusi „SEWA“ Indijoje (Self-Employed Women's Association, 1972), ir laimėjusi ne vieną tarptautinį apdovanojimą už įkurtą asociaciją, kurioje smulkių ūkių gamintojos moterys yra skatinamos pasirūpinti savo gerove ir taip padėti sau ne tik finansiškai, bet ir keliant savivertę. B. Drayton įsteigęs „Ashoka“ fondą JAV (1980), kuris skatina socialinį verslumą tarptautiniu mastu, suteikdamas finansinį pagrindą inovatyviems, kūrybingiems ir ryžtingiems socialinių verslų steigėjams. Visi šie ir dar daug kitų sėkmingų inovatorių sukūrė didelę socialinę vertę ir ženkliai prisidėjo sprendžiant pažeidžiamų visuomenės sluoksnių problemas, taip įnešdami socialinius pokyčius, keisdami visuomenės požiūrį į silpnesnius bendruomenės narius ir kurdami socialinį kapitalą (Madhooshi, Samimi, 2015). C. Leadbeater, britų autorius, praeito amžiaus devintajame dešimtmetyje, tuomet būdamas Jungtinės Karalystės ministro pirmininko T. Blair patarėju, pasiūlė remti naujoviškas filantropiškas iniciatyvas, ir taip atgaivinti ekonomiką. Anot jo, taip bus sukurta nauja socialinės gerovės praktika, o socialiniai inovatoriai patobulins gerovės sistemą, socialinis pokytis įvyks per socialinio kapitalo sukūrimą naudojantis bendruomeniniais ištekliais, ir tai paskatins žmones prisiiimti atsakomybę už savo problemų sprendimą (Biressi, 2011). C. Leadbeater (1997) pavaizdavo socialinio kapitalo ciklą

(2 priedas), kuris paremtas socialinės vertės kūrimu, pasitelkiant bendruomenėje esančius išteklius, pagrinde – socialinius ryšius ir pripažinimą.

Vykdydamas svarbią misiją, socialinis verslas tampa dalimi bendrosios Europos ekonomikos augimo strategijos, numatančios inovatyvią bei tvarią šalių plėtrą (Socialinio verslo galimybių studija, 2019). Socialinio verslumo forumo ataskaitoje pateikiami pagrindiniai socialinio verslo kriterijai yra aiškiai apibrėžtas socialinis tikslas ir atsakinga veikla, įtraukianti ypač pažeidžiamą visuomenės dalį, pelno skyrimas socialinių tikslų įgyvendinimui, o pati veikla vykdoma komerciniu pagrindu, nepriklausant nuo viešojo sektoriaus (Kuklytė, Vveinhardt, 2017). Labai svarbu šalies mastu apibrėžti ir įtvirtinti kriterijus, nes jie užtikrina jog socialinio verslo sąvoka būtų taikoma teisingai kuriant visuomenės pasitikėjimą, verslo įvaizdį bei gaunant finansavimą bei mokestines lengvatas.

Vienas iš pagrindinių socialinių verslų privalumų yra tas, jog jie kuria ekonominę naudą bendruomenėms, kuriose veikia, nes socialiniai verslai dėl savo skirtingų misijų didina įvairių asmenų grupių įsidarbinimo galimybes įkurdami naujas darbo vietas, dėl to mažėja socialinė atskirtis (Čižikienė, Čižikaitė, 2014). Net pirmosios socialinio verslo įmonės Jungtinėje Karalystėje, Italijoje, kurios istoriškai yra vienos iš socialinio verslo pradininkių, buvo orientuotos į socialinių problemų sprendimą vietos bendruomenėse, ir dabar Jungtinėje Karalystėje yra net trečdalis socialinių verslų, kurie sėkmingai veikia vietinėse bendruomenėse, ir tik vienas iš dešimties – šalies mastu (Adomaitytė-Subačienė et al., 2020). Todėl labai aktualu bendruomenėms, itin nutolusioms nuo miestų, esančioms paribiuose, ir stokojančioms išteklių kovoti su patiriamomis socialinės atskirties problemomis, tad socialinis verslas su socialine misija gali jas atgaivinti. Taip pat į bendruomenes orientuota tvari plėtra diegia pilietines vertybes, puoselėja atsakomybės ir pasididžiavimo jausmus (Kvieskienė, Bardauskienė, 2014).

Nors socialinį verslumą reglamentuojančių tarptautinių teisės aktų ir susitarimų nėra, atsižvelgiant į socialinio verslo fenomeną, Europos Sąjungoje socialinio verslumo ir socialinių inovacijų politikos formavimui skiriama daug dėmesio. 2011 metais Europos Komisija pradėjo įgyvendinti Socialinio verslo iniciatyvą, kur esminiu uždaviniu įvardino teritorinės sanglaudos skatinimą bei originalių visuomenės problemų, ypač kovoje su skurdu ir atskirtimi, sprendimų paiešką. Skirtingos tarptautinės organizacijos koordinuoja socialinio verslo skatinimo ir priežiūros tarptautinius veiksmus, kai kuriose ES šalyse socialinis verslas yra remiamas pačios valstybės arba ES struktūrinių fondų, tačiau kai kuriose yra naudojamos ribotos programos, tokių valstybių tarpe ir Lietuva. Nors socialinė terpė socialinio verslo kūrimuisi Lietuvoje yra palanki, socialinio verslo statusas dar nėra įtvirtintas. Pagal VŠĮ „Versli Lietuva“ duomenis, 2020 metais Lietuvoje priskaičiuojama apie 100 įmonių, kurios gali būti

priskirtos socialiniam verslui. Tuo tarpu Europoje tokį statusą turi kas ketvirta steigiamą įmonė. Nors LR Ūkio ministerija 2015 metais patvirtino Socialinio verslo koncepciją, o 2019 metais buvo įregistruotas LR Socialinio verslo plėtros įstatymo projektas, socialinis verslas Lietuvoje yra pradinio vystymosi stadijoje. Tai atsispindi ir 2014 – 2020 metų Nacionalinėje Lietuvos pažangos programos iškelto tikslo – 15 procentų viešųjų paslaugų perdavimo nevyriausybinėms organizacijoms ar socialiniams verslams, neįvykdyme. Didelę įtaką socialinio verslo plėtrai regionuose turi „Leader“ Lietuvos tinklas, kuris yra ES iniciatyva, skatinanti kaimo gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės plėtros procese. Ši politikos priemonė padeda stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinių sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą. Labai svarbios ir pilietinės socialinio verslumo iniciatyvos, tokios kaip Reach for Change, Socifaction, kiekvienais metais organizuojami socialinio verslo forumai, įsikūrusi Socialinio verslo asociacija (LiSVA) (Kvieska, 2015; Adomaitytė-Subačienė et al., 2020; e-seimas.lrs.lt). Taipogi šiemet SADM pristatyta socialinių idėjų platforma, kurios tikslas skatinti inovatyvių idėjų, kurios padėtų spręsti įvairias socialines problemas, fiksavimą, ir atgalinio ryšio su jos ekspertiniu įvertinimu gavimą. Nusprendus finansuoti, naujasis įrankis nuo šių idėjų generatorių nuimtų ir administracijos darbų našta, nes tuo rūpinsis Europos socialinio fondo agentūra. Todėl matyti, kad stengiamasi išjudinti socialinio verslo proveržį Lietuvoje ir skatinti socialines inovacijas kuriant darnesnę visuomenę.

Socialinio verslo tematika tarp mokslininkų populiarėja jau trečias dešimtmetis, tačiau dažniau yra nagrinėjama ekonominiu požiūriu, tik pastaraisiais metais yra daug aktyviau paliečiamas socialinis šios temos aspektas, daugėja empirinių tyrimų, ypač socialinių inovacijų ir socialinio pokyčio temomis. M. Hand Stanford universitete atliko tyrimą, kurių mokslininkų straipsniai buvo įtakingiausi, t.y. A. M. Peredo ir M. McLean, S. James, S. Shane, C. Leadbeater. Lietuvoje šios srities tyrimų atliekama labai retai, paminėtinos R. Pušinaitė – Gelgotė ir R. Pučėtaitė (2019), atlikusios empirinį tyrimą apie socialinio verslo poveikių vertinimo patirtis, J. Kuklytė ir J. Vveinhardt (2017) ir A. G. Raišienės ir A. Urmanavičienės (2017) tyrimus, ir vienas išsamiausių socialinio verslo situacijos Lietuvoje tyrimų yra Lietuvos socialinio verslo asociacijos (2019) pristatyta „Socialinio verslo galimybių studija“, kurioje plačiai išnagrinėta teisinė ir finansinė socialinio verslo aplinka Lietuvoje bei Europoje, ir įsigilinta į perspektyvas (Adomaitytė-Subačienė et al., 2020).

Taigi socialinis verslas ne tik generuoja pelną, tačiau jo misija yra kurti socialinę vertę, skatinti socialinį poveikį, sprendžiant skurdo, išsilavinimo galimybių stygiaus, visuomenės sveikatos bei kitas šalims aktualias bei opias problemas, nes didžioji dalis uždirbamo pelno yra naudojama šių socialinių tikslų įgyvendinimui arba investuojama į savo veiklos plėtrą. O vienas esminių bendruomenių socialinio

kapitalo aspektų ir yra socialinio poveikio kūrimas, kuris yra ir socialinio verslo svarbiausias veikimo bruožas.

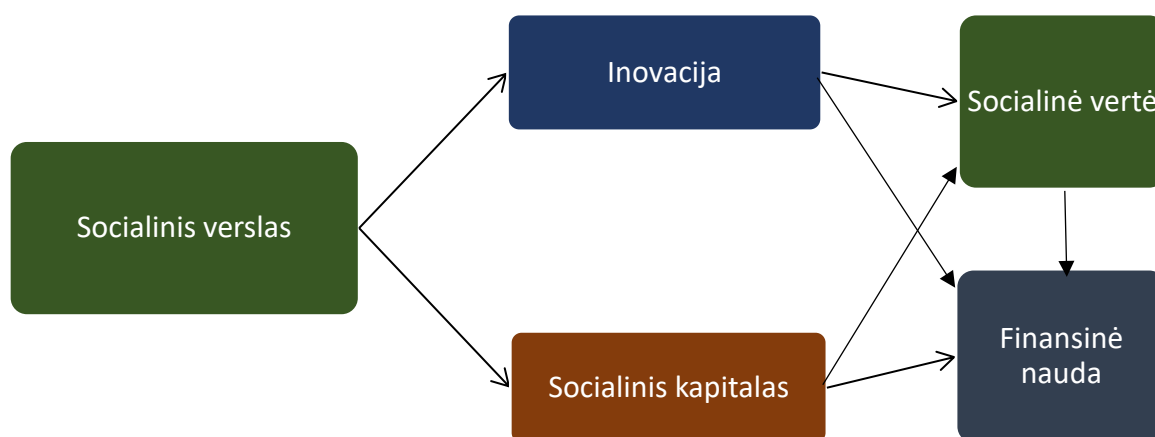
Dėl poveikio socialinei ir ekonominei raidai socialinis verslas, kuris dažnai yra inovatyvus, sulaukia vis daugiau tarptautinių institucijų (Pasaulio bankas) ir mokslininkų (Sacchetti, Campbell, 2004; Dees, Anderson, 2006; Westlund, Gavell, 2012 ir kt.) dėmesio (Pučėtaitė, 2018). Lietuvoje 2012 metais buvo patvirtinta pažangos strategija „Lietuva 2030“, kurios paskirtis yra skatinti kūrybiškumą ir žadinti idėjas, vienyti žmones bendrai visuomenės gerovei, kad valstybė taptų atviresnė ir modernesnė. Valstybės institucijų planuojami dokumentai privalo remtis dokumente išdėstytais nuostatomis, ir tai yra palanki terpė plėtoti socialinį verslą, nes vienas iš iškeltų tikslų yra bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmens didinimas šalyje, taip skatinant jų iniciatyvas skirtas vietos bendruomenių problemoms spręsti ir skatinant lyderystę („Lietuva2030“). Socialinis verslas prisidės prie sumanios visuomenės ir sumanios ekonomikos kūrimo, kurdamas darnų verslą ir sprenddamas socialines problemas inovatyviais būdais bei nešdamas finansinę naudą. Tačiau dėl sudėtingo ir didelių išteklių reikalaujančio socialinio poveikio matavimo, tik nedaugelis socialinių verslų Europos Sąjungoje atlieka išsamius tyrimus, o jei ir tiria, dažniausiai jie yra kiekybiniai. Lietuvoje socialinio verslo poveikio vertinimas yra vystymosi stadijoje, ir jis pagrįstas kiekybine informacija, tai yra naudos gavėjų ir suteiktų paslaugų skaičiais. Šių, specifinių žinių reikalaujančių, tyrimų stygius atsispindi ir mokslinių tyrimų apie socialinio verslo bei socialinio kapitalo sąveikas stokoje.

Savo tyrime S. Teasdale (2010), nagrinėdamas socialinio verslo galimybes problemų bendruomenėse sprendimui, suabejojo J. S. Coleman (1988) ir R. Putnam (2000) pristatyta teigiama koreliacija tarp bendruomenės aktyvumo lygio ir socialinio kapitalo. Anot autoriaus, nėra aiškus kryptinis ryšys, sunku atskirti kur priežastis, o kur pasekmė, ar turimas socialinis kapitalas daro socialinį verslą sėkmingu ir atvirkščiai, ar socialinis verslas, įkurtas socialinių problemų kamuojamose bendruomenėse, sėkmingai kuria ir didina socialinį kapitalą. Empirinių tyrimų, apie socialinio verslo poveikį atskirtį patiriantiems, užimtumo skatinimui bendruomenėse ir bendrai ekonominei plėtrai, stoka, neleidžia išsamiai įvertinti socialinio kapitalo ir socialinio verslo santykio.

M. Madhooshi ir M. Samimi (2015) atliko teorinę analizę apie socialinio verslo ir socialinio kapitalo abipusę sąveiką, ir teoriškai nustatė, kad socialinio verslo įkūrėjas, pradėjęs vystyti veiklą tam tikroje terpėje, tarkim bendruomenėje, kuri nepripažįsta inovacijų, bet turi sukurtą stiprų socialinį kapitalą, negalės juo pasinaudoti tinkamai, ypač jei socialinį verslą vykdomas asmuo ten neturi autoriteto, jam iškils prisitaikymo sunkumų. H. Son, J. Lee ir Y. Chung atliko empirinį tyrimą, norėdami nustatyti

Pietų Korėjoje socialinio verslo sukuriamos vertės mechanizmą (2 pav.), kuris atskleidžia socialinio verslo ir sukuriamos socialinės inovacijos vaidmenį socialinio ir finansinio kapitalo kūrime.

Šioje studijoje buvo išsiaiškinta, kad socialinis verslas sukūrė teigiamą socialinio kapitalo pokytį, tačiau daugiausiai prie finansinės naudos prisidėjo tinkamas inovacijų panaudojimas socialinio verslo kūrime, taip pat buvo nustatyta ryšių ir aktyvaus bendradarbiavimo su išorinėmis organizacijomis svarba, kas įrodė socialinio kapitalo kūrimo ir palaikymo svarbą kiekviename regione (Son, Lee, Chung, 2018).

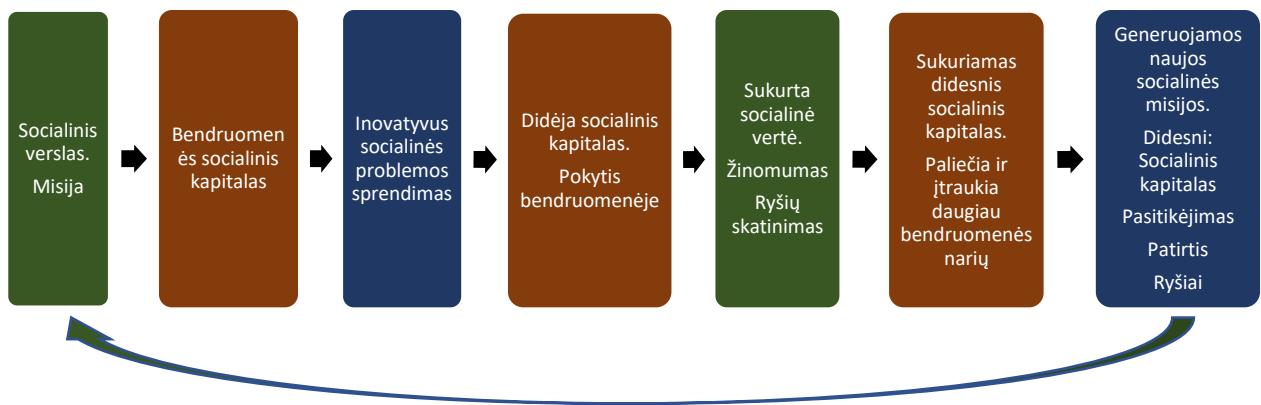
2 pav. Socialinio verslo kuriamos vertės veikimo modelis

Šaltinis: H. Son, J. Lee, Y. Chung, 2018. *Value creating mechanism of social enterprises in manufacturing industry: empirical evidence from Korea.*

Vienas išsamesnių yra H. Westlund ir M. Gawell (2012) tyrimas, kuriame nagrinėjamas sėkmingas socialinio verslo, jaunimo namų „Fryshuset“ Stokholme (įkurti 1984 metais), kelias, ir socialinio kapitalo, naujų normų ir vertybių sukūrimas, kur teigiama, kad visų trijų tipų socialiniai kapitalai (sujungiamasis, susiejamasis ir susaistantysis) yra reikalingi, o jei jų nėra – reikia juos sukurti. Jaunimo namų pavyzdžiu, jie pristatė socialinio kapitalo kūrimo grandinę (3 priedas), kuri vaizduoja nenutrūkstamą socialinio kapitalo plėtrą visu jaunimo namų gyvavimo laikotarpiu. Remiantis šia grandine bei Leadbeater (1997) socialinio kapitalo ciklu, sudaryta socialinio verslo ir socialinio kapitalo

sąveikos grandinė (3 pav.), kuri apibūdina pagrindinę socialinio verslo misiją– socialinio pokyčio kūrimą.

Bendruomenėje, kuri turi savo socialinį kapitalą, nepriklausomai su kokio tankumo ryšiais bei pasitikėjimo, normų ir vertybių šaltiniais, įkurtas socialinis verslas, pasitelkia inovatyvius socialinės problemos sprendimus, kuriuos taikydamas sukelia įvairius pokyčius. Pasitelkdamas esamą socialinį kapitalą socialinis verslas kuria socialinę vertę, tuo pačiu didindamas pasitikėjimą ne tik bendruomenės viduje, bet ir užmegzdamas ryšius su visuomene. Tokiu būdu yra didinamas bendruomenės socialinis kapitalas, kuris įtraukia ir paliečia vis daugiau jos narių, o naujai sukurta vertė vėl grįžta į visuomenę, didindama ne tik konkrečios bendruomenės, bet ir visuomenės socialinį kapitalą.

3 pav. Socialinio verslo ir socialinio kapitalo sąveikos grandinė

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės pagal H. Westlund, M. Gawell (2012) „Building Social Capital For Social Entrepreneurship“; Leadbeater (1997) „The virtuous cycle of social capital“.

Žiūrint į socialinio kapitalo kūrimą per J. Deth (2003) socialinio kapitalo modelio rėmus, tinklai, pasitikėjimas ir pilietinės normos bei vertybės yra tie aspektai, kuriuos stiprinant ir sukuriant yra kaupiamas didesnis kapitalas bendruomenėse. Didžiausias dėmesys yra skiriamas socialiniams tinklams ir ryšiams, nes būtent per juos yra veikiamos vertybės, abipusis pasitikėjimas, tapatumas. Tai yra jie įtakoja daugelį žmogaus gyvenimo pokyčių. Nors tai tik vienas iš daugelio socialinio kapitalo modelių, bet jis apima pagrindinius daugelyje šaltinių randamus aspektus. Tuo tarpu, ryšių ir bendradarbiavimo

svarbą socialinį verslą plėtojantiems asmenims pabrėžia įvairūs mokslininkai, tyrinėjantys socialinio verslo plėtrą ir galimybes, netgi apibūdina tai kaip socialinio verslo gyvybinius syvus (Adomaitytė-Subačienė et al., 2020), todėl norėdami sėkmingai vykdyti veiklas ir siekti socialinių tikslų, akivaizdu, jog labai daug dėmesio reikia skirti partnerystei ir įvairioms bendradarbiavimo formoms sukurti. Pavyzdžiui, socialiniam verslui svarbu palaikyti tvirtus ryšius su vietiniais bendruomenėje (seniūnai, kaimo bendruomenė) esančiais ir rajonų valdžios organais (savivaldybė), taip pat su vietos ar rajono verslininkais, kurie galėtų prisidėti prie socialinio verslo kuriamos vertės, žinomumo skatinimo, bet tuo pačiu gauti naudos patys. Tad tiek socialinio kapitalo, tiek socialinio verslo kūrimo tinklų kūrimas ir palaikymas yra kertinis akmuo, todėl žiūrint iš bendruomenės socialinio kapitalo pusės ryškėja labai stipri abipusė koreliacija.

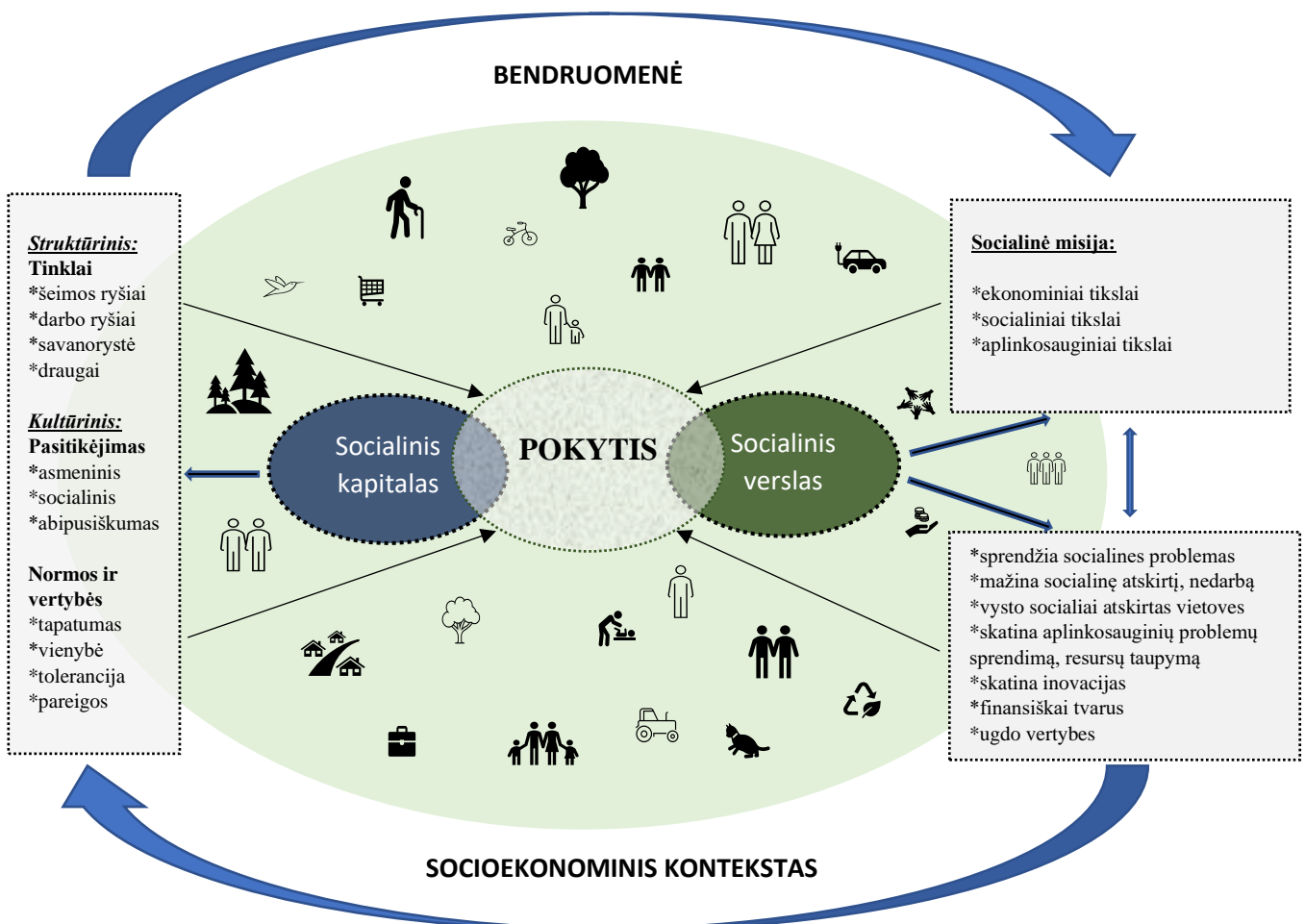
Įvairios dalyvavimo formos bendruomenės veikloje ugdo socialinį pasitikėjimą vienas kitais, bendruomeniškumą ir socialinių tinklų stiprumą, gali mažinti ir susvetimėjimą (Bartuškaitė, Žilys, 2011). Tuo pačiu ir socialinis verslas įsiliejęs į tam tikros bendruomenės veiklą, ir turėdamas aiškią misiją pasiekti socialinį pokytį, buria žmones veiklai. Ne ekonominės naudos iškelimas, bet tam tikros socialinės problemos sprendimas, tarkim neįgaliųjų integracija, jaunimo švietimas ar priklausomybes turinčių asmenų įdarbinimas, skatina žmones žiūrėti geranoriškai ir įsitraukti į bendradarbiavimą. Be to, Putnam (2000) teigia, kad žmonės, kurie įsitraukia į bendruomeninį dalyvavimą, paprastai turi didesnes pajamas nei tie, kurie ne.

Kitas svarbus socialinio kapitalo elementas – pasitikėjimas, F. Fukuyama (1995) pabrėžia stiprų vaidmenį socialinio kapitalo kūrimui. Anot autoriaus, tautos gerovė, taip pat jos galimybė konkuruoti priklauso nuo visuomenei būdingo pasitikėjimo lygio. Todėl svarbu kurti abipusius pasitikėjimo ryšius, ypač bendruomenėms, kur jaučiama socialinio kapitalo stoka. Socialinis verslas bendruomenėje kuria ne tik su tam tikra problema susijusius pokyčius, bet taipogi vadovaujasi darnios veiklos principais, ir pasitelkdamas bendruomenėje esančius išteklius, gali būti priežastis burti bendruomenės narius bei skatinti bendradarbiavimą, tarkim senų pastatų, esančių bendruomenės teritorijoje atnaujinimas, net tvorų perdažymas ar aplinkosauginių akcijų organizavimas jau gali būti pasitikėjimo kūrimas.

Tarptautinių tyrimų tinklo kūrėjai EMES išskyrė du socialinio verslo kriterijus, ekonominį bei socialinį, kur ekonominiame pabrėžė finansinę riziką, autonomiją, nepertraukiamą veiklą, o socialiniame išskyrė bendruomenišką veiklą, naudą bendruomenei, piliečių dalyvavimą valdyme, pelno reinvestavimą ir demokratinį sprendimo priėmimą (Pušinaitė-Gelgotė et al., 2019). Socialinį kapitalą lyginant su kitomis kapitalo rūšimis, yra sunku apčiuopti ir pamatyti, tuo tarpu ir socialinio verslo kuriamas pokytis

gali būti sunkiai išmatuojamas, nes dažnai tai susiję su ne tik su teikiamais produktais ar paslaugomis, bet ir su vertybiniais dalykais.

Pasitelkiant analizuotus socialinio kapitalo, bendruomenės bei socialinio verslo aspektus, pateikiamas šių koncepcijų priklausomybės ryšių modelis (2 pav.). Pavaizduoti tarpusavio ryšiai sudaro prielaidas didinti socialinį kapitalą individualiu bei bendruomeniniu lygiu.

4 pav. Socialinio verslo ir socialinio kapitalo priklausomybių konceptualus ryšių modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Remiantis šiais aspektais, galima analizuoti socialinio verslo įtaką socialinio kapitalo formavimuisi bendruomenėse, kai daroma prielaida, kad socialinis verslas su savo aiškiai išreikšta misija ir inovatyviais bendruomenės problemų sprendimais, skatina socialinius pokyčius tiek individualiu, tiek bendruomeniniu lygiu, apimdamas visas tris socialinio kapitalo dimensijas (tinklus, pasitikėjimą, normas bei vertybes). Socialinis kapitalas turi platų socialinio poveikio bendruomenei spektrą, tiek struktūrinį tiek kultūrinį, ir gali teigiamai įtakoti su tomis problemomis nesusijusius kitus bendruomenės narius. Tad tiek socialinis verslas, tiek socialinio kapitalo kaupimas bendruomenėse skatina socialinius pokyčius.

Pagrindiniai komponentai, kurie susieja socialinio verslo ir socialinio kapitalo kūrimo temas, yra teigiamas socialinis pokytis bei ekonominė nauda, kurie yra pasiekiami per asmeninių ir bendruomeninių ryšių stiprėjimą, inovacijas bei socialinio verslo iniciatyvas. Todėl šiame darbe ne tik analizuojama mokslinė literatūra apie tokius reiškinius kaip socialinis kapitalas ir socialinis verslas, bet ir pristatomi atlikto kokybinio tyrimo duomenys, surinkti gilinantis į bendruomenių ir seniūnijų bei socialinio verslo vadovų patirtis. Tyrimo rezultatai prisideda atskleidžiant socialinio verslo potencialą bei tolimesnių tyrimų poreikį bei gali prisidėti prie Lietuvos socialinės ekonomikos plėtros.

2. TYRIMO METODIKA

Anot A. Valantiejaus (2003), mokslinių tyrimų metodai tampa integralia pasitikėjimo empirinio tyrimo dalimi, ir kad ir kokie tie metodai būtų, jie parodo ryšius, su empirinių reiškinių tikrove. Nors socialinio kapitalo matavimai ir tyrimų daugiasluoksniškumas bei problematika dažnai reikalauja naudoti kiekybinio derinant su kokybiniu tyrimų metodologiją, tačiau šalyse, kuriose socialinis verslas nėra išplėtotas reiškinys, o tokia šalis ir yra Lietuva, prasmingiau taikyti kokybinių tyrimų taikymo metodus (Pušinaitė – Gelgotė et al, 2019). Todėl siekiant ištirti socialinių verslų ir iniciatyvų daromą įtaką bendruomenių socialiniam kapitalui, buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Kokybinio tyrimo metu galima laikytis interpretatyvinės pozicijos ir buvo siekiama suprasti, kaip tyrimo dalyviai vertina savo bendruomenėje vykstančius procesus ir socialines sąveikas, ar bendruomenės yra linkusios priimti naujoves ir adaptuotis, kokią įtaką bendruomenės plėtrai ir socialinio kapitalo kaupimui daro socialinio verslo taikomi inovatyvūs sprendimai, socialinio verslo kūrėjų idėjos, galų gale - jų autoritetas bendruomenėse.

Tyrimo problema formuluojama klausimu – kaip pasireiškia socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas bendruomenėse? Pagrindinis **tyrimo tikslas** - ištirti socialinio verslo daromą įtaką bendruomenių socialinio kapitalo kaitai ir nustatyti bendruomenėje besireiškiančias šių dviejų dimensijų tarpusavio sąsajas. Šiam tikslui pasiekti yra formuojami šie **tyrimo uždaviniai**:

- įvertinti sąlygas ir socialinę aplinką socialiniam verslui rasti ir vystyti pasirinktose bendruomenėse;
- ištirti, kaip bendruomenių/seniūnijų atstovai supranta socialinių verslų ir iniciatyvų kuriamą naudą;
- ištirti, kaip socialinių verslų ir iniciatyvų atstovai supranta bendruomenei kuriamą naudą;
- nustatyti, kokie socialinio verslo ar iniciatyvų sukurti veiksniai prisideda prie socialinio kapitalo bendruomenėse kūrimo;
- identifikuoti būdus ir priežastis, kuriais reiškiasi naujai sukurtas bendruomenių socialinis kapitalas.

Empirinio tyrimo uždaviniams pasiekti ir siekiant atliepti tyrimo tikslą buvo pasirinktas kokybinis pusiau struktūruotas interviu metodas, kuris naudotas dėl bendruomenių ir socialinių verslų skirtumų, norint išgilinti į kiekvieno iš šių subjektų specifiką, bei mišri tikslinė ir intensyvių atvejų atranka, prisitaikant prie kiekvienos situacijos individualiai.

2.1. Tyrimo dalyviai

Darbo tyrimas rėmėsi pusiau struktūruoto interviu strategija, kurioje dalyvavo vienuolika asmenų. Siekiant išgauti duomenų pilnumą buvo įtraukti ne tik miesto ir kaimo bendruomenių seniūnai ar jų atstovai, bet ir kai kuriose tiriamose bendruomenėse esančių socialinių verslų vystytojai. Tyrime dalyvavo septyni seniūnijų/bendruomenių atstovai, tai yra seniūnai/seniūnaičiai/pirmininkai, bei keturi socialinių verslų įkūrėjai ar jų vystytojai iš Vilniaus miesto, Zarasų, Alytaus ir Ukmergės rajonų bendruomenių. 1 lentelėje pateikiami visų respondentų interviu duomenys pagal jų paėmimo eiliškumą.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių duomenys

Eil. nr.	Vardas, pavardė	Organizacija ir veikla	Patirtis	Trukmė ir susitikimo tipas	Interviu kodas
1.	Donata Telišauskaitė	Socialinis verslas „Senjoro“, projekto vadovė, Vilnius	1 metai	50 min. 53 s., pokalbis susitikus	Donata
2.	Arvidas Saulius	Antalieptės seniūnija, seniūnas	16 metų	43 min. 13 s., pokalbis susitikus	Arvidas
3.	Vytautas Eidėjus	Socialinis verslas „Inovatorių slėnis“, projektų vadovas Antalieptė	2 metai	47 min. 18 s., pokalbis susitikus	Vytautas
4.	Eimantas Balaika	Socialinis verslas „Tėviškės krautuvėlė“, projekto vadovas, Alytus	2 metai	27 min. 10 s., pokalbis telefonu	Eimantas
5.	Janina Strikienė	Vidiškių seniūnija, seniūnaitė	9 metai	37 min. 32 s., pokalbis telefonu	Janina
6.	Lina Palčinskienė	Socialinis verslas „Užimtumo namai“ koordinatore /socialinė darbuotoja, Tulpiakėmis	3/16 metų	39 min. 32 s., pokalbis telefonu	Lina

7.	Algirdas Kaušas	Siesikų seniūnija, buvęs seniūnas	14 metų	24 min. 48 s., pokalbis telefonu	Algirdas
8.	Olga Ludziš	Zarasų krašto žmonių su negalia sąjungos pirmininkė, socialinės krautuvėlės koordinatorė, Zarasai	20 metų	40 min. 16 s., pokalbis telefonu	Olga
9.	Milda Šukaitienė	Pašilaičių seniūnija, seniūnaitė	1 metai	30 min. 43 s., pokalbis telefonu	Milda
10.	Vilma Čekauskaitė	Perkūnkiemio bendruomenė, atstovė	5 metai	15 min. 18 s., pokalbis telefonu	Vilma
11.	Olegas Beriozovas	Vilniaus miesto savivaldybės Bendruomeninių organizacijų tarybos narys, Šeškinės bendruomenių sąjungos pirmininkas	4 metai	20 min. 28 s., pokalbis telefonu	Olegas

Visi vienuolika interviu buvo transkribuoti pagal Hoffman – Riem transkribavimo sistemą, informantų kalba netaisyta, tačiau atsižvelgiant į numatomus rezultatus, buvo pasirinkta tikslinė imties vienetų atranka, ir duomenų analizėje nuspręsta nenaudoti IX interviu, dėl informacijos kokybės trūkumo tiriamuoju požiūriu, ir numatomo tyrimo vientisumo.

2.2. Tyrimo instrumentai

Šiame darbe buvo naudotas pusiau struktūruotas interviu, siekiant atskleisti socialinio verslo daromą įtaką bendruomenių socialinio kapitalo plėtrai. Interviu schema buvo rengiama remiantis J. Onyx ir P. Bullen (2000) socialinio kapitalo matavimo modeliu, kuris socialinį kapitalą bendruomenėse tiria pasitelkiant tinklų, socialinio aktyvumo, savitarpio pagalbos, pasitikėjimo, socialinių normų rodiklius. Būtent šie rodikliai ir yra esminės socialinio kapitalo formavimosi sąlygos, o juos susiejus su į bendruomenę orientuoto socialinio verslo nauda, siekiama išsiaiškinti tarp socialinio verslo, bendruomenių ir socialinio kapitalo iškilusias sąsajas ir tarpusavio įtaką. Nors ruošiantis kiekvienam interviu klausimai buvo pritaikomi konkrečiam tyrimo dalyviui pagal jų bendruomenės ar socialinio verslo specifiką, pagrindinės klausimų grupės buvo šios:

1. Gal galite papasakoti, kaip Jūsų miestelis atrodė prieš dešimt metų?
2. Pakalbėkime, kaip ir kada prasidėjo pokyčiai Jūsų miestelyje?
3. Papasakokite apie socialines iniciatyvas, atsiradusias Jūsų miestelyje?
4. Kokius esminius skirtumus galite įvardinti, tarp „anksčiau“ ir „dabar“?
5. Gal galėtumėte įvardinti, kokie indikatoriai rodo, kad gyvenimas Jūsų miestelyje gerėja?

Taip pat Antalieptės miestelyje pasitelkta vaizdinių priemonių pagalba ir buvo fiksuojami socialinio verslo įtakoti infrastruktūros pokyčiai, o dar vienos bendruomenės atstovė sutiko pasidalinti pokyčius įrodančia vaizdine medžiaga elektroniniu paštu. Šių bendruomenių infrastruktūros gerinimo bei teritorijos vystymo vaizdinė medžiaga yra pateikta aštuntajame priede.

2.3. Tyrimo eiga

Visų pirma, planuojant atlikti tyrimą šia tema, 2018 metų gruodžio mėnesį buvo paimtas interviu iš socialinio verslo „Senjoro“ programos koordinatorės, siekiant išsiaiškinti socialinio verslo veikimo principus ir patiriamus iššūkius, naudos gavėjų perspektyvas bei santykius su biurokratizuotu įvairių lygių valdžios aparatu. Tačiau po pilotinio interviu nusprendus gilintis į socialinę partnerystę tarp socialinio verslininko, bendruomenės, kurioje jis veikia, bei vietos valdžios, buvo nuspręsta tirti ne tik į didesniuose miestuose veikiančių socialinių verslų daromą įtaką žmonių gerovei bei didesnių bendruomenių patiriamą naudą, bet ir mažesnių, nuo miestų nutolusių, kaimo bendruomenių, kuriose veikia visuomenėje atgarsį sukėlę socialiniai verslai, ir galima daug aiškiau apčiuopti pokyčius, nei didesniuose miestuose. Atlikus paiešką, nustatyta, jog vieni ryškesnių socialinių verslų rajonuose yra Ukmergės rajone, Tulpiakiemio kaime įsikūrę "Užimtumo namai", susilaukę didelio žiniasklaidos bei valstybinių institucijų susidomėjimo, dėl savo inovatyvių idėjų įgyvendinimo, kai yra įdarbinamos nepriklausomybes patiriančių šeimų moterys. Taip pat Zarasų rajone, Antalieptės miestelyje, įsikūręs „Inovatorių slėnis“. Tai daugybę veiklos sričių apimantis socialinis verslas, jau tapęs gerosios praktikos pavyzdžiu Lietuvoje. 2019 gruodžio mėnesį pavyko susitarti su Antalieptės seniūnu A. Sauliumi bei „Inovatorių slėnio“ programų koordinatoriumi, V. Eidėjumi, dėl interviu, šiuos interviu dar teko paimti „gyvai“. Deja, 2020 metų pradžioje pasaulį apėmusi COVID – 19 infekcijos plitimo grėsmė, ir atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimus dėl karantino priemonių taikymo, visi kiti interviu buvo suplanuoti pasitelkiant telefonines ryšio priemones bei pokalbių įrašymo programą, ir buvo paimti 2020 metų kovo ir balandžio mėnesiais. Tačiau iškilę sunkumai karantino metu, susisiekiant su

mažų miestelių seniūnais, ir nesant galimybei susitikti, apribojo norimos imties išpildymo galimybes, bei interviu informatyvumas galėjo nukentėti dėl „gyvo“ interviu metu užmezgamo ryšio nebuvimo, taip pat dėl neturėjimo galimybės stebėti respondento kūno kalbą, o visi paskelbto karantino Lietuvoje metu įrašyti interviu laiko prasme buvo trumpesni nei keturiasdešimt minučių. Kadangi rajonuose esančių bendruomenių, kur veikia socialiniai verslai, nėra daug (iš viso Lietuvoje „Versli Lietuva“ duomenimis priskaičiuota apie šimtas, tuo tarpu rajonuose jų mažiau), buvo pasirinkta ir išsiųsta virš dvidešimt prašymų dėl pokalbių rajonų seniūnams bei bendruomenių pirmininkams, kuriuose sėkmingai veikia socialiniai verslai ar socialinės iniciatyvos, atliepančios tų bendruomenių patiriamas problemas. Tačiau į elektroninius laiškus atsiliepė tik trys, visi kiti tikėtina dėl nedarbingumo karantino metu, ar dėl padidėjusio darbo krūvio bei nenoro gaišti laiko tokiu sunkiu psichologiškai metu, neatsiuntė atsakymų. Tačiau pavykus oficialiuose seniūnijų puslapiuose pateiktais telefonais prisiskambinti kai kuriems galimiems respondentams, bei pasinaudojus socialinio tinklo „Facebook“ teikiamomis galimybėmis, buvo sėkmingai susisiekti su dar aštuoniais informantais, ir paimti jų interviu. Buvo laikomasi tyrimų etikos principų ir respondentų atsiklausta apie jų galimybes dalyvauti telefoniniame pokalbyje, gauti jų raštiški ar žodiniai sutikimai. Tyrimo dalyviams prieš tai laišku buvo pateikta visa informacija apie vykdomą tyrimą ir jo tikslą, jie buvo informuoti, kaip bus naudojama medžiaga, ir kadangi ne visi respondentai sutiko būti viešinami, vadovaujantis konfidencialumo principu, kai kurių pilnus vardus pakeičiau, ir jiems buvo užtikrintas anonimiškumas. Dėl gerų orų ir pavasarinių darbų laukuose gausos, kuri būdinga rajonų gyventojams, turintiems dirbamą žemę, su keliais respondентаis buvo susitarta kalbėti net 10 valandą vakaro, su vienu – sekmadienį aštuntą vakare. Kiekvienas interviu buvo įrašomas „Peoplephone“ teikiamo ryšio pagalba ir perkeltas į tyrėjos kompiuterį, bei ištrinamas iš telefoninio ryšio aparato. Interviu buvo transkribuojami kelių dienų bėgyje, remiantis jau minėta Hoffmann – Riem sistema, kuri yra rekomenduojama garso įrašų, kurie yra įrašyti nuotoliniu būdu, transkripcijoms. Kiekviena transkripcija užėmė nuo 6 iki 14 puslapių. Respondento Sauliaus interviu transkripcija yra pateikiama penktajame priede.

Reikėtų paminėti, jog informantų nuotaikos ir optimizmas vertinant praeitį ir žvelgiant į ateitį, labai koreliavo su Lietuvoje paskelbto karantino nuotaikomis. Tai yra visi interviu imti gyvai, prieš karantino įvedimą, iki 2020 metų kovo mėnesio, buvo šviesesni, linksmesni ir optimistiškesni, tuo tarpu visi kiti sekantys interviu, darėsi niūresni ir pilni neigiamų pareiškimų, todėl darytina prielaida, kad informantams buvo sunkiau tvarkytis su savo darbais ir psichologine įtampa, o interviu rezultatai galėjo atspindėti pesimistiškas nuotaikas, ir daugiau subjektyvų, nei objektyvų, bendruomenės veiklos vertinimą.

2.4. Duomenų analizė

Kokybiniai duomenys buvo analizuojami remiantis klasikinės grindžiamosios teorijos strategijos (Hull, 2013) rekomendacijomis. Šiame darbe pateikiamas tekstas yra atvirojo ir atrankinio kodavimo rezultatas, vykdytas pagal grindžiamąją teoriją ir gautas iš pradinių duomenų analizės etapų. Pradžioje buvo susipažinta su duomenimis, tai yra interviu transkribavimo metu buvo daug kartų klausytas, skaitytas ir tikslintas tekstas, pasižymint pirmines mintis ir idėjas. Atvirojo kodavimo metu išskiriamos kategorijos ir jų savybės, pradedamas kodų kūrimas, išskiriant esmines kategorijas, o vėlesniuose kodavimo etapuose remiantis jomis, kategorijos yra siejamos į vientisą schemą ir vyksta potencialių temų paieškos. Taip pat koduojant interviu buvo taikomas nuolatinis duomenų lyginimas, kurio tikslas - pamatyti ar nauji duomenys sustiprina išskylančias kategorijas (Petružytė, 2008), jis tęsiasi tol, kol duomenų analizės metu daugiau neiškilo naujos savybės. Taip pat buvo panaudotas vienas iš grindžiamosios teorijos elementų – teorinis prisotinimas, kuris apibrėžiamas kaip sugebėjimas turėti teorines pasirinkto tyrimo įžvalgas, kartu su sugebėjimu tas įžvalgas atskleisti, bei nuolatinis lyginimas vyksta tol, kol kategorijos tampa „prisotintos“. Vėliau buvo peržiūrėtos pasirinktos temos, bei rengiamas temų žemėlapis, po kurio sekė temų aprašymas bei jų įvardinimas, kuomet yra tęsiama analizė papildant ją teorine medžiaga. Paskutinis žingsnis, buvo tinkamiausių interviu ištraukų atrinkimas, darbo temų aprašymams, bei atsižvelgiant į tyrimo klausimus - galutinė jų analizė. Duomenų turinio analizė atlikta 2020 metų balandžio – gegužės mėnesiais, pasitelkiant bandomąjį Maxqda2020 programinės įrangos paketą, o transkribuotų interviu kodų sistema bei kodų lentelės pavyzdys yra pateikiami šeštajame ir septintajame prieduose.

Siekiant užtikrinti šio tyrimo validumą, esant 2020 metų COVID – 19 infekcijos sukeltai pandemijai ir paskelbtam karantinui Lietuvoje, pagrinde buvo užtikrinamas tinkamas pasirengimas interviu procesui, kai tyrėjas tiksliai suderino ir prisitaikė prie interviu laiko, interviu klausimynas buvo parengtas konkrečiai kiekvienam atvejui, prieš tai surinkus pirminius duomenis apie bendruomenes. Interviu metu tyrėjas stengėsi užtikrinti pozityvią nuotaiką, telefoninio interviu metu tą padaryti buvo sunkiau, buvo stengiamasi neteigti respondentui savo pozicijos, neįtakoti jo nuomonės, kad šis galėtų laisvai išsakyti savo mintis. Taipogi buvo atsižvelgiama į išorinį validumą, kuris nusakomas tyrimo rezultatų pritaikomumu už tyrimo ribų, tai yra - pateikiant visą turimą informaciją apie tyrime taikomus metodus bei rezultatus, tokiu būdu skaitytojas gali susidaryti įspūdį, jog rezultatai galėtų būti perkelti ir į platesnį kontekstą.

3. SOCIALINIO KAPITALO RAIŠKA BENDRUOMENĖJE. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

Šiuo tyrimu buvo siekiama atskleisti, kokią įtaką bendruomenėje veikiantis socialinis verslas ir socialinės iniciatyvos daro socialinio kapitalo kūrimui. Atlikus bendruomenių ir socialinio verslo atstovų patirčių analizę, buvo pastebėtos šios dominuojančios temos, padedančios giliau pažvelgti į socialinio verslo sąsajas su socialinio kapitalo kaita bendruomenėje: įvairių lygių bendruomenėje esančių tinklų ir ryšių kūrimas siekiant socialinio pokyčio; savanorystė bei atkaklus darbas su socialinio verslo idėja bei verslo plėtra; vietovių infrastruktūros sukūrimo ar atnaujinimo nauda ir bendruomenės talkų svarba; pasitikėjimo tarp bendruomenės narių kūrimas ir bendrystės jėga; galiausiai – socialinio verslo perspektyvumas, nes šis fenomenalus reiškinys yra lyg socialinio darbo ambasadorius, lyg socialinis darbuotojas inovatyviame stambesniame pavidale. Paminėtina, jog išskirti veiksniai su įvairiais socialinio kapitalo elementų vertinimais bei atskiriems tyrimams reikalingais teminiais nukrypimais yra panašūs į mokslininkų, kurie nagrinėja socialinio kapitalo bendruomenėse priežastinius ryšius (Putnam, 1993; Grootaert, 1998; Fukuyama, 2001; Onyx ir Bullen, 2000; Woolcock ir Narayan, 2000 ir kt.).

Pirmiausia, trumpai pristatomas informantų požiūris į savo seniūniją, jų bendruomenėse esančią socialinę aplinką bei dominuojančias opiausias problemas, aptariamas dabartinis santykis tarp socialinio verslo ir iniciatyvų vystytojų bei bendruomenės atstovų. Vėliau analizuojami pokalbių metu išryškėję pokyčiai bendruomenėje, sietini su socialinio verslo atėjimu į vietovę, tai yra - naujai sukurti ar išplėtoti tinklai ir ryšiai tarp vietinės ir rajoninės valdžios, verslo partnerių atnešta nauda, įvykęs infrastruktūros gerinimas ir rekreacinių erdvių atnaujinimas, su žmonių įgalinimu susiję iššūkiai, pakitę socialinių problemų bendruomenėse mastai, pastebėtas vertybių kitimas bei tarpusavio ir savimi pasitikėjimo didėjimas, yra įvardijami galimai socialinį kapitalą padidinę veiksniai bei reikšmingi socialinio darbo požiūriu įvykę pokyčiai. Galiausiai, rezultatai yra aptariami susiejamojo, susaistomojo ir sujungiančiojo kapitalo požiūriu ir pateikiamos rekomendacijos būsimiems tyrimams.

3.1. Bendruomenės ir socialinio verslo akistata

Erdvė, į kurią įžengia socialinis verslas su savo inovatyviomis idėjomis, yra svarbus matas, ir gali būti stabilus bei teisingas pagrindas siekiamiems pokyčiams. Kaip buvo pastebėta teorinėje dalyje, kai

kurios socialinės aplinkos yra tinkamesnės piliečių įsitraukimui į organizacijų veiklą dėl struktūrinių išteklių, sukauptų ryšių bei vertybių, o kai kurios bendruomenės, linkusios į homogeniškumą, sunkiau įsileidžia naujoves, pasižymi mažesniu pasitikėjimo lygiu, o naujus narius vertina pagal socialinę klasę, turtą ar kitas savybes (Teasdale, 2010). Pastarasis teiginys, sekančioje tyrimo analizėje nagrinėjant socialinio verslo įsitvirtinimo bendruomenėje procesą, yra patvirtinamas ne kartą. Pradžioje yra apžvelgiama tirtų bendruomenių socialinė ir infrastruktūrinė aplinka, vėliau aptariama su kokiomis nuotaikomis ir nuostatomis bendruomenėse buvo pasitikti socialiniai verslai.

Nuo „Dievo užmiršto krašto“ iki „rezidencijos su karališku vaizdu“. Didžioji dalis tirtų bendruomenių, su kuriomis informantai turi glaudų ryšį ir kuriose socialiniai verslai skinasi sau kelius, yra atokiose kaimo vietovėse – Ukmergės, Alytaus, Zarasų rajonuose. Nors daugumoje atvejų seniūnai savo kalbomis patvirtino stereotipinį požiūrį į kaimą, kaip alkoholizmo ir bedarbystės kamuojamos, migracijos išsekintos vietos, su senėjančia demografija ir nemotyvuotų žmonių grupe, o jaunas žmones vadino tinginiais, „bezdėlykais“, apibendrinami, jog „problemos - kaip ir visose seniūnijose“, buvo minimos įvairiausios socialinės atskirties problemos, o apie savo seniūnijos žmones atsiliepiama ne itin pozityviai: *” Aš gal kaip valstybės tarnautojas negaliu šnekėti, bet absoliučiai nemotyvuoti žmonės, niekur...[...]. ...nu klounų klounai..“*(Arvidas), o apibūdinant situaciją, kai tyrimo dalyviai atėjo dirbti į bendruomenę nebuvo džiuginanti - *„labai baisu buvo, aš kai pradėjau dirbti... O jesus, o jesus..“* (Lina). Tačiau keletas seniūnijų atstovų pasisakė itin jausmingai dėl tokių nuostatų ir paneigė šių stereotipų buvimą jų bendruomenėse: *„Čia tas mirštantis kaimas yra iš tikrųjų briedas. Ar kad neraštingi žmonės, ar kad alkoholizmas. Nu čia briedas, kas ką nori tas tą rodo. Kaip mes pyksta ant tų 24 valandų ar Tv pagalbų tai šakės. Ten visiška nesąmonė.“*(Janina), *„Mane labiausiai pykdo, kai sako, kad jaunimo nėra, arba kad jaunimas ten tik stotelėse apspjaudo ar ten.. Ojetus kokie pas mus paaugliai, ir vaikai kokie, kokie jie darbštūs ir kokie jie faini, kiek jų pilna visose talkose“*(Lina). Todėl sunku susidaryti objektyvų vaizdą, nes nuotoliniu būdu imti interviu buvo daug pesimistiškesni, taipogi nereikėtų atmesti ir pačių informantų asmenybinių bruožų, bei bendruomenių įvairovės.

Miestų - Vilniaus, Alytaus, Zarasų bendruomenėse, išryškėjo senjorų užimtumo ir bendruomenių susitikimams tinkamų patalpų trūkumo problemos – *„Nu tiesiog.. jeigu būtų koks toks...kultūrnamiš kaip senovėj būdavo ((juokiasi))“*(Milda). Panašu, jog šios problemos savo ruožtu rodo, jog kai kurie informantai supranta būtinybę nepasiduoti ir visais būdais stengtis išlaikyti abipusiškumo ir pasitikėjimo kūrimui reikalingas erdves, kurios suteikia platformą bendravimui, tuo pačiu ir bendradarbiavimui bei socialinio kapitalo kūrimui, todėl gerbtinas jų demonstruojamas atkaklumas bei nuoširdus darbas bendruomenės žmonių labui. Tuo tarpu kitur, bendruomenės centrai pavirto mirusiųjų šarvojimo

vietomis „Čia bendruomenės namai bet šiaip.... Nu praminta negražiai nabašnikynu ((juokiasi)) nabašnikynu jo.. Nes nu faktiškai naudojama pagrinde vien tiktai šarvojimui...“ (Arvidas), darytina išvada, jog bendruomenė nėra linkusi į edukacinių veiklų organizavimą ar kultūrinių renginių rengimą turimose bendruomenės patalpose, nors daugelis informantų pabrėžia, jog bendruomenės centras ir traukos objektas privalo būti kiekviename rajone. Informantai, kurių bendruomenės turėjo pritaikytas patalpas ir sąlygas susirinkimams, mini gyventojų motyvacijos savanoriškai veiklai trūkumą ir jaunesnių žmonių sunkesnę pritraukimą į veiklas, net atkaklūs bandymai su jais susisiekti baigiasi nesėkme, o vyresnieji bendruomenės nariai buvo apibūdinami kaip „išlepe dėmesiu [...] nori, kad jiems primintų, kad jau juos čia pakviestų, už rankos vedžiotų“ (Eimantas).

Žinant, kokį didelį poveikį žmonių gerovei turi vietos infrastruktūra, dažname pokalbyje buvo girdimas apgailestavimas dėl socialinės infrastruktūros trūkumo ar dėl turėtos panaikinimo, nors tiriamų bendruomenių vietovės pasižymi gražiais kraštovaizdžiais, buvo skundžiamasi jų nepriežiūra - „Jeigu kažkas buvo tai supuvo, jeigu kokia gyvatvorė tai per penkiolika metų nekirtimo mišku pavirto.. liko multifunkcinis centras Jis ten nišiga nefunkcionuoja ((juokiasi)) Vienu žodžiu..“ (Janina), o keli informantai užsiminė ir apie tėvų, kurie augina vaikus, problemas dėl skverų, žaidimų aikštelių ir kitų rekreacinių erdvių trūkumo, susiedami infrastruktūros trūkumą su ateityje iškiliančiomis socialinėmis problemomis: „tai bijom, kad prasidės vandalizmas, paaugliai ypatingai, kad žinot, išsikrauti tai jiems reikia, o išsikrauti tai nėra kur, jokių sporto aikštelių“ (Vilma). Tyrimų dalyvių pasakojimai atskleidžia labai skirtingas patirtis, keli seniūnai vis užsimindavo, jog darbas atokiose seniūnijose yra psichologiškai varginantis, ir nekartotų šio pasirinkimo - „kaip visi sako - Dievo užmirštas kraštas...[...] jeigu reiktų pakartoti tai tikrai negrįžčiau..“ (Algirdas), kiti – stengdavosi nukrypti į pasakojimus apie turimą gamtą, vengiant savo neigiamų patirčių, tuomet buvo juntamas jų pasididžiavimas savo gyvenamąja vieta.

Kalbant apie bendruomenėse vystomą socialinį verslą ir gilinantis į informantų pasisakymus, iškyla dviprasmiški jausmai. Kai Vakarų visuomenėse socialiniai verslai yra gerbiami dėl socialinio pokyčio kūrimo, gyvenimo kokybės gerinimo, džiaugiasi įdomiais jų sprendimais, o šis vietinių palaikymas ir yra pagrindas veiklai, kuri yra orientuojama ne į pelno siekimą, bet į pokytį ir gerovės bendruomenėse didinimą, šiame tyrime kalbinti socialinio verslo atstovai sakė tokio požiūrio pasigendantys.

„**Jie nemėgsta mūsų**“ ir „**jie ignore**“. Palietus socialinio verslo ir jų siūlomų idėjų priėmimo bendruomenėje temą, informantai pradžioje lakoniškai ir mandagiai atsiliepdavo apie vietinės valdžios ir socialinio verslo santykius, tačiau tyrimo eigoje išryškėjo nepasitikėjimo, nepatikėjimo idėja, nepritarimo socialinio verslo veiklos būdams nuostatos, pavyzdžiui: „Vis dar. Jie nemėgsta mūsų

((juokiasi)) [...] bendruomenės pirmininkė su ta pavaduotoja atsistojo, tiesiai šviesiai, prie tų mano žmonių, ar jūs suprantat kad čia su jom nieko nepavyks.. Kaip jūs galite.. Jas reikės traukti iš lovų, kelti su botagais į darbą, ir panašiai..“ (Lina), nors subtiliai, bet šį bendruomenės požiūrį patvirtina ir buvęs Siesikų seniūnas. Nors Užimtumo namai Tulpiakiemyje yra siejami su išpūdingais pokyčiais kaime, nes įdarbintos net dešimt procentų kaimo moterų, kur kiekviena jų buvo iš socialiai jautrių šeimų, turėjo priklausomybes problemų, bei jų šeimos buvo įtrauktos į socialinės rizikos šeimų sąrašą, o praėjus beveik dvejimėms metams - nei vienos šeimos šiame sąrašė neliko, tačiau bendruomenės vadovai nepripažįsta šio indėlio iki šiol. Kitas pavyzdys – Antalieptės seniūno požiūris, kuris reišėsi labai aktyviai ir draugiškais ir net mažiabiniiais epitetais atsiliepdavo apie „Inovatorių slėnio“ veiklą, o kolaboravimą tarp seniūnijos ir verslininkų įvardijo kaip: „okei[...] Visada randam bendrą kalbą“, bet didelio pripažinimo jo kūrėjams nesuteikia, nors daug kartų savo kalbose juos džiugiai vadino „komjaunuoliais“, o pastebint ir rodant į akivaizdžius infrastruktūros pokyčius miestelyje, įvykusius Inovatorių slėnio komandos dėka, tik linkčiojo ir į pagyras nesileido. Kalbant apie bendruomenės žmones, tiek Vytautas, Inovatorių slėnio projektų vadovas, tiek seniūnas, atskleidė nepalankų jų požiūrį primant pažeidžiamų socialinių grupių žmones Antalieptėje“, „((Pakeistas balsas)) Kalinių privežė, papjaus visus čia dabar..[...] Ir burbuliavo.. Ir labai įtariai..[...]Dieve čia.. Prasiidėjo skambučiai merui...“, kiti informantai irgi nedaugiažodžiavo apie sėkmingą pradžią, o socialinio verslo ir pokyčių siekiančių iniciatyvų nelaikė panacėja socialinėms problemoms spręsti.

Tai, kad bendruomenės sunkiai įsileido nevietinius ir dar nesukūrusius savo autoriteto toje vietovėje socialinio verslo kūrėjus, kai kur net intensyviai priešinosi naujovėms, pagrindžia S. Teasdale (2010) teiginius, apie sunkumus įsiliejant į homogeniškas bendruomenes, o informantų pasakojimai sudarė būtent tokį išpūdį apie tiriamas bendruomenes, galima išskirti tik Vilniaus mieste kalbintus seniūnijų atstovus, nors jie akcentavo būtent bendruomenės stiprybę, o ne socialinių verslų įtaką „*čia dėl to, kad yra stipri bendruomenė*“ (Olegas). Tačiau R. Putnam (2000) atlikto tyrimo metu, apie bendruomenių aktyvumą, išitraukiant į veiklas ir kuriant ryšius, buvo nustatyta, kad kuo didesnė visuomenės įvairovė, tuo sunkiau užmegzti ryšius ir pritraukti žmones į savanoriškas veiklas, tokiose bendruomenėse mažiau aukojama ir mažiau dalyvaujama bendruomeniniuose projektuose, kaimynai mažiau pasitiki vienas kitu, todėl gali būti, jog bendruomenė, sudaryta iš tos pačios socialinės padėties narių, arba jungianti žmones dėl tam tikrų pomėgių, ypatybių, gali suteikti didesnes galimybes megzti ryšius jos viduje, jei tik pavyktų atlaikyti jų pasipriešinimą naujovėms, ir kantriai skintis kelią bei kurti autoritetą joje.

3.2. Socialinis verslas kuria naujus ryšius

Socialinis verslas, kurdamasis bendruomenėje, turi ne tik kilnius socialinius tikslus, bet ir siekia ekonominės naudos, todėl ryšių kūrimas tiek bendruomenės viduje, tiek išorėje, yra viena svarbiausių sąlygų, norint išlaikyti ir sėkmingai vystyti veiklą. Lyginant informantų patirtis, būtent ryšių svarba ir dominavo pokalbiuose apie socialinio verslo sukūrimą bei veiklos vystymą. Vietos bendruomenės galėjo pajusti sukurtų ryšių teikiamą naudą bei, socialinio verslo veiklą iniciatyva, pačios įsitraukti į kūrimo procesą, tai yra bendravimo metu kurti papildomus ryšių kanalus, keistis informacija bei kitais naudingais ištekliais su šeimos nariais, draugais, kaimynais, bendradarbiais ar viešojo ir privataus sektoriaus atstovais. Vertinant informantų pasisakymus apie sukurtus ar atgaivintus ryšius, paliesti socialinio verslo santykiai su seniūnija, rajono savivaldybe, verslo bei darbo santykių metu sukurti ryšiai, bei savanoriavimo metu įvykę pokyčiai.

„Super crazy idėja, kuri pasiteisino“. Kuriant socialinį verslą svarbu turėti viziją, kurią inovatyviai derinant su jau turimais ištekliais, bei naudojantis jau esamais ryšiais, plėtojamas bendruomeninis tinklas. Tyrimo dalyvių patirtys atskleidžia trumpai teorinėje dalyje minėtus iššūkius, su kuriais susiduria pradedantieji socialiniai antreprenieriai, bet jų veiklos sėkmė rodo, jog atkaklumas bei kūrybingumas gali, anot vienos informantės, „sukurti stebuklą“. Aiškindami savo iniciatyvumą, socialinio verslo atstovai nuolat akcentuoja savitą požiūrį į jau atliktus darbus, lyg norėtų pasakyti, kad elgiantis ir reaguojant įprastai, niekas nepavyktų: „mes visi paplaukę taip trumpai tariant ((juokiasi))“ (Janina); „gerų bepročių kompanija ((juokiasi)) [...] tuoj nebe socialinė darbuotoja, bet darbdavė tuoj būsiu ((juokiasi)) [...] Kosmosas, kas mums pavyko, ar ne ((juokiasi)) (Lina). Tai rodo, jog socialiniams verslams ir iniciatyvoms skintis kelią bendruomenėse yra pakankamai sunku, o inovatyvios idėjos yra stumiamos į priekį asmeninės charizmos, ironiško požiūrio į savo darbštumą, ilgų darbo valandų bei atkaklumu sukurtų ryšių dėka.

Nuo „labai palaiko“ iki „mes tik džiaugiamės, kad jie žino apie mus, kad mums netrukdo“. Kalbant apie socialinio verslo paskatintus ir kuriamus vertikalius ryšius, tai yra jau aptarti santykiai su vietine savivalda, tuo tarpu, kuriant susaistančius ryšius su savivaldybėmis bei šį socialinį kapitalą su regiono valstybinėmis institucijomis, nuotaikos dviprasmiškos. Dažname pokalbyje su socialinio verslo atstovais buvo girdimi mandagūs atsiliepimai apie bendradarbiavimą su savivaldos ar centrinės valdžios institucijomis, vieni - džiaugiasi palaikymu, kiti - pastebi biurokratinės sistemos kaltę ir didelių nusiskundimų neturi, tretieji – aiškiai išsako savo nepasitenkinimą santykiais, kaltina rėmimo trūkumu ir neįsijautimu į savo rajono žmonių poreikius: „Mes rūpinamės ne savo šeimos, ne mūsų organizacijos,

mes rūpinamės Zarasų rajono savivaldybės žmonėmis. Ir ne politiškai, o tiesiog žmogiškai. Jeigu visi ten valdžioj galvotų taip, kad reikia žmogui iš tikro padėti, ne žodžiais, ne pažadais, o gerais darbais.“ (Olga). Lyginamos tyrimo dalyvių patirtys atskleidžia mandagų santykį, tačiau pastebėta, kad tos bendruomenės, kuriose socialiniai verslai aktyvūs, turi šiltesnius ir tampresnius ryšius arba tik pačių nenuilstantis aktyvumas ir tam tikrų gudrybių naudojimas rezultatui pasiekti, atnešdavo sėkmę, tuo tarpu tos, kuriose socialinis kapitalas reiškiasi silpnai – santykiai šaltesni ir vyrauja sustabarėjęs požiūris į valstybinių institucijų darbo ypatumus, naudos gauna mažiau. S. Ferlander (2003) pabrėžia, kad didelė socialinė atskirtimi pasižyminti bendruomenė dažniausiai palaiko susiejančius ryšius, o sujungiančiojo ir susaistančiojo kapitalo ryšiai yra labai silpni ir būtent jie suteikia prieigą prie didesnių finansinių ir informacinių išteklių. Susidaro įspūdis, jog tyrime dalyvaujančio Tulpiakiemio socialinio verslo atvejo sėkmė ir yra šis, galbūt net nesąmoningai, tyrimo dalyvės užčiuoptas, sujungiančių ir susaistančių ryšių trūkumas, kuris jos ir partnerių atkaklumu yra sukurtas ir toliau vystomas.

Sekančios socialinio verslo kūrėjų patirtys dekonstruoja dar vieną svarbų jų motyvacijos darbui aspektą – sėkmė surandant rėmėjus iš privataus sektoriaus arba įvaldyti projektų rašymo įgūdžiai. Siesikų seniūnas, išsakęs nuomonę apie Tulpiakiemyje esančio socialinio verslo sėkmės priežastį, pabrėžė aktyviai vykdytą rėmėjų ir kitų naudingų ryšių paiešką, ir, jo manymu, tokių didelių įmonių, kaip „Thermo Fisher Scientific Baltics“ finansinė parama, labai prisidėjo prie projekto vystymo. Taip pat, pokalbyje su Lina ne vieną kartą buvo justi jos dėkingumas ir sukurti šilti ryšiai su partneriais: „*jis išvis įkritęs į šitą kaimą, nu kai aš pasakysiu rusiškai “niftemu” ((juokiasi)) Jis labai daug daro dėl jo.. Ta prasme kartais darai vardan savo kaimo, vardan savo žmonių, o čia tiesiog žmonės iš kažkur tai atsiradę...“*. Kitas pavyzdys, iš tyrimo dalyvės, kuri užmezgė santykius su partneriais iš Suomijos ir Prancūzijos, ji pabrėžė jų pagalbą kuriant socialinę krautuvę svarbą, nes ne kartą buvo apie tai užsiminta: „*Su.. Suomiais, kurie yra mūsų bendradarbiavimo partneriai kalbėjomės, ir atidarėme parduotuvėlę, kuri apima viską ir labai nebrangiai žmonės gali įsigyti daugiau daiktų [...] parduodam ir mūsų neįgaliųjų darbus*“ (Olga). Dar viena bendradarbiavimo kryptis ir santykių kūrimas fiksuojamas kuriant socialinį kapitalą tarp bendruomenių, kuris gali sutelkti daugiau finansavimo galimybių ir geresnes valstybės teikiamas paslaugas, taip pat gali atverti naujas galimybes skurstantiesiems ir padėti bendruomenėms augti ekonomiškai bei suteikti prieigą prie platesnių rinkų, pagerinti infrastruktūrą. Pokalbyje buvo akcentuojami ne tik ryšiai, bet iškeliamas dar vienas sėkmingos veiklos numanoma priežastis, tai yra projektų rašymo įgūdžiai ir sėkmė gaunant reikalingas lėšas savo veiklai. „*Antalieptė? Aha, žinau, labai bendradarbiaujam su jais. Viskas su jais tvarkoj, ir neįgaliuosius pajungia, [...] Bet pati seniūnija iš inovatoriaus slėnio aš manau, kad irgi yra didelė, nežinau kaip teisingai pasakyt gerą*

žodį, nu tas bendradarbiavimas, tas pavyzdys didelis tai bendruomenei, kuri gyvena tenai. Kad galima kartais iš apgriuvusio pastato padaryti labai puikų...inovatoriaus slėnio kolektyvas yra gana stiprus, ir jie gali tų projektų didesnių padaryti ir parašyti ir gauti pinigėlių, finansavimai yra visai kiti.“ (Olga). Turimi duomenys pagrindžia, kad net iš visiškos ryšių su valstybinėmis institucijomis nebuvimo stadijos ir nepalankios socialinio verslo nešamiems pokyčiams aplinkos, savo atkaklumu bei aktyviais bandymais ieškoti kūrybingų išeičių, buvo sukurtas ryšių tinklas, kuris skatina plėsti veiklą bei ieškoti dar daugiau inovatyvių idėjų socialinėms bendruomenės problemoms spręsti, todėl teigiamo socialinio kapitalo generavimas yra aiškiai matomas ir sietinas su socialinio verslo atėjimu į bendruomenę.

Nedarbas? „Šeimom mes jau čia dirbam!“. Jungiantys ryšiai labai svarbūs plėtojant galimybes spręsti nedarbo problemas bendruomenėje, o socialinio verslo viena iš pagrindinių misijų yra sukurti pokytį, kuris labai dažnai susijęs su tos bendruomenės žmonių įdarbinimu. Dažnai homogeniškumu pasižyminti bendruomenė yra nepalanki terpė inovacijoms, tačiau viena iš tyrimo dalyvių, socialinio verslo idėjų generatorė ir socialinio verslo steigėja, yra socialinė darbuotoja, dirbanti toje bendruomenėje jau dešimt metų. Tad, jei pats gyventojų įdarbinimo organizavimo būdas buvo unikalus ir inovatyvus apleistam ir nutolusiam kaimui, atnešęs daug dėmesio pradedant nuo vietinės žiniasklaidos, baigiant prezidentės D. Grybauskaitės oficialiu vizitu, tai sėkmė ir įspūdingas pokytis galėtų būti aiškinamas ne jau esamo socialinio kapitalo ištekliais, bet sukurtų ryšių, charizmos ir užsispyrimo dėka: „Socialinė ta tikrai atskirtis.. Buvom mes ir jie.. Tas toksai labai didelė atskirtis.. O paskui su šita idėja tai tiesiog jau norėjosi kažko naujo, norėjosi tikrai kažkaip veikti ir norėjosi tikrai įgalinti tuos pačius žmones ir duoti jiems veiklos.. Aš kažkada esu padariusi ir anketas prieš keletą metų.. Nes man pačiai buvo įdomu tiesiog paprastos elementarios anketos, išdalinau savo rizikos šeimom.. Su klausimais, ką jos ten baigė, ką jos norėtų veikti šiame gyvenime, ir jau tada buvo paaiškėję, kad jos tiesiog.. Mane labai užkabino tai vienas iš atsakymų buvo “norim būti žmonėmis”.. Jo... O kitas dalykas tai jie kaip ir tikrai norėtų kažką tai veikti gyvenime, bet nu suprantam visi mes.. Kad jeigu jie ir nori veikti, tai jiems pakankamai sudėtinga susirasti darbą.. Mmm..“ (Lina). Kitų tyrimo dalyvių patirtys, įdarbinant vietos gyventojus, atskleidžia sunkumus dėl ribotų darbo išteklių ir jų darbo kompetencijų, kai kurie pabrėžia patiriamus iššūkius dėl pastovių konfliktų, tačiau daugelis teikia didelę reikšmę bendruomenės žmonių įdarbinimui ir jaučiamas pasididžiavimas bei palaikymas: „Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi)). Tuo tarpu socialinėje krautuvėje parduodami neįgaliųjų rankdarbiai ragina juos palaikyti, prisideda prie jų integracijos, o vietiniai gyventojai edukuojami, didinama rankdarbių autorių motyvacija ir skatinamas jų tobulėjimas, nes įvertinamos jų pastangos, o

papildomos pajamos gerina jų buitį. Kitas džiugus momentas, jog vaikų ir jaunuolių įtraukimas į darbus jiems ne tik atneša „*porą eurų ant ledų ir visi ten laimingi, nes ir jiems smagu, ir man greičiau*“, bet ir skatina atsakingumą bei diegia naujas vertybes. Todėl dėl įvairių priežasčių socialinę atskirtį patiriantys bendruomenės nariai, darbo metu ne tik papildo savo finansinius išteklius, bet vyksta įvairūs pokyčiai jų gyvenime, pradedant nuo darbinių, socialinių įgūdžių tobulinimo, baigiant sustiprėjusiais ryšiais šeimoje, draugų įgijimo, kitų ryšių užmezgimo bei padidėjusiu pasitikėjimu savimi, savivertės pajautimu. Šie, ir kiti, socialinio verslo inicijuoti pokyčiai yra plačiau aptarti tolimesniuose skyriuose.

Infrastruktūra: „lavonas be langų“. Socialinio verslo iniciatyva, pasitelkus ne tik finansines lėšas, bet ir bendruomenės žmonių teikiamus darbo išteklius, buvo kūrybingai atnaujinta ne viena viešoji erdvė, vaikų žaidimo aikštelė, remontuojami pastatai ir ruošiamasi naujai veiklai, nes anot tyrimo dalyvių, dažnai kaimų infrastruktūros gerinimui savivaldybės neskiria lėšų, ir tada „*bendruomenių pagrindinė veikla yra ne šokti ar dainuoti, bet susitvarkyti tas teritorijas.*“ (Janina). Tyrimo metu pastebėta stipri koreliacija tarp neišvystytos socialinės infrastruktūros bei silpnų ryšių bendruomenėje, nes galimai dėl traukos centrų, žmonės lieka savo uždarame šeimos ir draugų rate, nevyksta įsitraukimas į savanorišką veiklą, nekuriami platesnio spektro ryšiai: „*Daugiau šitam kaime, tikrai drąsiai galiu sakyti, apart laidotuvių, niekas nevyksta. ((juokiasi))*“ (Lina). Tačiau pastebėtas ir kitas dalyvių požiūris, todėl galimi dviprasmiški vertinimai dėl jau turimos infrastruktūros ir jos priežiūros, nes, kaip prieš tai aptarti, bendruomenės centrų sunkumai sudominant veikla ir pritraukiant bendruomenės gyventojus, taip ir gyventojų pasyvumas naudojantis jau atnaujinta infrastruktūra. Čia numanomi du variantai, pirma – savivaldybė neefektyviai panaudojo lėšas, nes neištyrė poreikio, ir antra – bendruomenei sukurta infrastruktūra nepasiteisino dėl žemo socialinio kapitalo lygio, žmonės ten susvetimėję ir atpratę nuo bendruomenės aktyvaus gyvenimo, beigi aktyvaus bendruomenės lyderio trūkumas galėjo būti priežastis. Grįžtant prie socialinio verslo inovatyvių, tausojančių aplinką ir išradingų pasiūlytų sprendimų, kurie „prikelia“ nenaudojamas erdves ir jas atnaujina: „*žodžiu nupirko iš aukciono tokį lavoną be langų...*“ (Arvidas), išryškėja kūrybingumo ir išradingumo faktorius. Vienos dalyvių pasakojimas apie projekto pavadinimu „*Nepriklausomybės kiemelis*“ gimimą ir įvykdymą, parodė ryšių tarp bendruomenės narių svarbą. „Tarybinių laikų“ parduotuvei atnaujinti buvo sutelktos visos kaimo pajėgos, nuo stambių ūkininkų traktorių iki ikimokyklinio amžiaus vaikų piešimo įgūdžių. Šios tyrimo dalyvės patirtis, jog „*turi apsimesti kartais kvailu, kartais taip va apgaudinėti ().. Buvo dar juokingiau, kad paskui savivaldybė mūsų šitą projektą rodė kaip labai gerą pavyzdį kaip Lietuvos šimtmečiui paminėti, nors mum tai buvo toks anekdotų anekdotas tai kad.. Sakau, mes ten taip gerai aprašėm, apžaidėm, bet realybė tai sakau, šabakštyną sutvarkyt ir langus užsikalti. Nepriklausomybės kiemelis ir Lietuvos šimtmetis*

((juokiasi)) “(Janina), ir šie pokyčiai rodo, jog yra ieškomi kūrybiški sprendimai ir ne tik bendruomenės turtui yra kuriama pridėtinė vertė, bet ir kūrimo metu mezgami ryšiai, o sutvarkius aplinką, yra suteikiama galimybė ja aktyviai naudotis, ir kiekvienas traukos objektas gali suteikti tokias sąlygas.

Tirtos rajonų bendruomenės pasižymėjo gražiais gamtovaizdžiais, todėl socialinio verslo, kad ir Antalieptėje, pavyzdžiu, jau apleistos erdvės buvo pradėtos tvarkyti, taip vietovė paverčiama dar patrauklesne. Buvo pastebėta, jog pastaraisiais metais suaktyvėjo investicijos į apleistą nekilnojamąjį turtą rajone, seniūnas paminėjo ne vieną žymų žmogų nusipirkusį sodybą laisvalaikio praleidimui Antalieptėje, ir, nors nenoriai, pripažino socialinio verslo įtaką šiam akivaizdžiam pokyčiui, o su naujų investicijų pritraukimu didėja ir socialinio kapitalo ištekliai.

Informantai, kurių bendruomenės yra miestų teritorijose, pasidalino atliktų anketinių apklausų duomenimis, kur išryškėjo, jog labiausiai vietos žmonėms norėjosi sutvarkytos infrastruktūros, ir jei vienur jos tiesiog nėra arba ji nebeeksploatuojama, kitur yra dideli atstumai iki jos. Ši situacija signalizuoja apie bendruomenės centro būtinybę, o viešųjų erdvių ir bendruomenės traukos centrų nauda, iš dalyvių patirčių, taipogi iš teorinėje dalyje pabrėžtos sąsajos tarp infrastruktūros, jos atnaujinimo ir socialinio kapitalo didėjimo, - akivaizdi. Infrastruktūros pokyčiai bendruomenėse pavaizduoti aštuntajame priede.

„Pirmininkė savanoriška, aš savanoriška, buhalterė savanoriška – visai gerai gyvenam“. Remiantis R. Putnam (2000), teorinėje dalyje teigta, jog bendruomenės socialinis kapitalas yra kuriamas ir stiprinamas augant sąveikai bei stiprėjant ryšiui tarp bendruomenės narių, o tai atsiskleidžia per savanoriavimą bei bendruomenines talkas, kai šios sąveikos metu yra kuriama reputacija, patikimumas, pasitikėjimas, ir šį teiginį pagrindžia tų bendruomenių, kuriose socialinio verslo iniciatyva buvo skatinami ir išpopuliarėjo šie reiškiniai, dalyvių patirtys. Socialinio verslo ir iniciatyvų aktyvumas skatinant savanoriavimą ir bendruomenės talkas, turėjo labai stiprią koreliaciją su atnaujinta infrastruktūra ar rekreacinių erdvių atsiradimu. Teorinėje medžiagoje minėta, jog savanoriavimu ir savipagalba pasižyminčios bendruomenės dažnai turi aukštą socialinio kapitalo lygį ir yra socialiai atsakingos, tarp tyrimo dalyvių išryškėjo kelios tokios bendruomenės, tačiau miestų bendruomenėse buvo skundžiamasi savanorių trūkumu, o seniūnaičiai pabrėžė per didelius darbo krūvius. Pastebėta savanoriavimo ir bendrų talkų nauda ne tik gražėjančiai aplinkai, aplinkosaugai bei traukos objektams platesnei visuomenei, bet ir stiprėjantiems tarpusavio ryšiams. Taip įgyjami nauji draugai bei pradama įsijausti į kaimynų, vietos žmonių išgyvenimus, randami bendri pomėgiai, kurie suartina ir sukuria naujus ryšius. Svarbus aspektas, vaikų ir jaunimo savanoriavimo įgūdžių skatinimas, jei būtų tinkamai pristatyta veikla, kaip sekančios tyrimo dalyvės pavyzdžiu, būtų skatinamas vaikų užimtumas ir bendravimo bei

kolektyvinio darbo įgūdžiai: „*Buvo jiems grafitis, skyrėm jiems aštuoniasdešimt kvadratų sieną keturių metrų aukščio. Atsirado mergina, kuri dailės mokyklą lanko, jinai maketą daugmaž eskizą sugalvojo, kas ten turėtų būti. Aš nuvežiau į Bikuvą apsipirko dažų, išsirinko spalvas ten kokias nori. Aš ką žinau.. Vandens atveždavau, ten kopėčias suorganizavau, ten traktorių pastatėm su priekaba, iš priekabos kad kuo aukščiau pasiekti dažyti ir vaikai ir jaunimas savaitę laiko rinkdavosi nuo šešių ryto iki jau ten tamsos praktiškai tuos aštuoniasdešimt kvadratų nuspalvino. Aš nesugebėčiau surinkti suaugusių va tokių veiklų, kad taip kantriai, taip ilgai ir taip nuosekliai dirbtų ir taip sugebėtų susiorganizuoti kas vadas, kieno klauso, ir ten viską. Teptukus išsiplauna, išsidžiovina, nusineša, pasideda, kitą dieną išsitraukia“ (Janina). Tad yra svarbu telktis į bendrą veiklą ir taip auginti socialinį kapitalą, nes tarp ryšių ir vietos tiems ryšiams sukurti yra abipusis santykis - ryšiai mezgasi erdvėje, o bendruomenei svarbu turėti traukos objektus, kad tie ryšiai galėtų būti kuriami.*

Kaip teigia psichologė A. Gričiūtė (2020), žmonės, aktyviai besinaudojantys socialinio kapitalo resursais, stiprina savo psichinį atsparumą, ir dėl palaikančių tarpusavio ryšių, gali sėkmingiau įveikti sudėtingas situacijas, taip pat stiprėja pasitikėjimas savimi, darosi atviresni aplinkai ir lengviau priima emocinę pagalbą. Čia tiktų ir ekonomisto A. O. Hirschman (1984) teiginys, jog socialinis kapitalas auga jį naudojant, tai ypač galioja moraliniams ištekliams. Šiuo atveju, socialinis verslas suteikia platformą žmonėms ne tik bendrauti kuriant ryšius įvairiose veiklose, tai ypač svarbu homogeniškose bendruomenėse, kai yra galimybė įtraukti įvairių socialinių sluoksnių žmones, ir tuo pačiu metu yra didinami bendruomenės socialinio kapitalo ištekliai, jis yra auginamas.

Įvaizdžio nauda ryšiams: „Net iš Vilniaus atvažiuoja“. Svarbus momentas socialinio kapitalo kūrimo yra susikurtas vietovės, prekinio ženklo ar vietinio lyderio žinomumas, taip atsiranda ir yra skatinamas visuomenės susidomėjimas. Viena tyrimo dalyvių Lina, pakėrėjusi savo optimizmu pokalbio metu, yra praėjusi ilgą kelią nuo socialinės darbuotojos atokiame Ukmergės rajono kaime, kuris garsėjo socialinės rizikos šeimų gausa - „o jėzus o jėzus kas ten buvo“, iki prezidentės D. Grybauskaitės įteikto ordino „Už nuopelnus Lietuvai“. Ji teigia: „*Kosmosas, ar ne ((juokiasi)) [...] Man asmeniškai super, bet kaip aš sakau ne medaliuose esmė... [...] Aš kada turiu minutę laiko ir turiu kuo pasidžiaugti aš visada Facebooke savo poste parašau apie tuos dalykus, nes matau dėl ko tai verta daryti, dėl ko tai daroma ir kad visiems nuo to tiktai geriau. Ir bendruomenei geriau. Va kiek žino apie Tulpiakiemo kaimą Lietuvoj, visi dabar turbūt ((juokiasi))“.* Kita tyrimo dalyvė Olga, Zarasuose vadovaujanti Neįgaliųjų sąjungai bei įkūrusi socialinę krautuvę, taip pat džiaugiasi populiarumu: „*Pas mus į šitą parduotuvę net iš Vilniaus atvažiuoja, kiekvieną šeštadienį ((juokiasi)) Kiekvieną šeštadienį. Taip, turim gerų daiktų ir pas mus kainos labai nedidelės. Jie atvažiuavę visada stebisi labai. Pas mus ir įžymių žmonių iš Vilniaus, nu*

nevardinsiu, bet buvo buvo ne vienas...“. Įvaizdis interpretuojamas kaip socialinis kapitalas, kuomet visuomenėje prekinis ženklas ar vardas yra atpažįstamas, taip gali būti pasiekama ekonominė nauda, o tradicinės verslo įmonės įvaizdį laiko vienu svarbiausiu jos vertybių (Andružytė, 2000), tuo tarpu žinomumas suteikia naujas galimybes užmegzti naudingus ryšius, nes atsiranda žmonių prielankumas, pasitikėjimas.

Tuo tarpu, Antalieptėje esančio socialinio verslo atstovai puikiai valdo informacines technologijas, išjudina miestelio gyventojus net tokiems darbams, kaip augalų „atiduotuvei“, nes rekonstruojamos erdvės yra didelės ir norisi kūrybingai bei ekonomiškai įsirengti. Taip pat neįgaliųjų sąjungos ir socialinės krautuvėlės Zarasuose kūrėjos patirtis, kai jaunimas, susipažinę įvairiuose projektuose, tęsia bendravimą ir palaiko ryšius: „*tai jie bendrauja iki šiolei, ir jie susirašo trumpai[...] Tai trumpais žodžiais trumpais sakiniiais jie gali ir susisiekti, susirašyti per socialinius tinklus, per socialinius ryšius, jie gali draugauti“.* Informacinių technologijų naudojimas populiarinant įvairius įvykius ar savo prekinis ženklus yra neginčijamas, tačiau ne visi pasinaudoja šia priemone. Kito tyrimo dalyvio Eimanto patirtis ir požiūris atskleidžia praleistas galimybes išnaudoti šias informacines platformas, ir, nors yra skundžiamasi menka savivaldybės ar vietinių institucijų pagalba, jis nemano, jog turėtų prašyti reklamos, netgi labai išsikeičia paklausus, ar nebandė prašyti vietinės valdžios ir žinomų žmonių pagalbos reklamuojant parduodamus ekologiškus produktus: “*((užsidegęs, išsikeičęs)) O kaip čia kreiptis? Tu nupirk pas mane ir pareklamuok? Ne ne ne, baikit ((juokiasi))... Niekas čia taip nedarys ir nedaro... Čia turi būt žmogiškumas, čia turi būt supratimas..[...] Tai supraskim koks mūsų išprusimas apie socialinius dalykus ir kaip nu.. Ne tai kad išprusimas, bet kaip pasakyt.. Atjautimas, prijautimas..“.* Lyginant dalyvių patirtis peršasi išvada, jog informacinių technologijų išnaudojimas aktyviai ir kūrybingai skatinant bendruomenės narius ir kitus visuomenės veikėjus įsijungti į veiklą ar naudotis prekėmis bei paslaugomis, didina socialinį kapitalą. Tai gali įtakoti papildomą reklamą ir žinomumą visuomenėje, užsimezga naudingi socioekonominiai ryšiai, suteikiantys papildomus išteklius sekančiai veiklai, skatinamas bendravimas tarp tais pačiais pomėgiais besidominčių, skirtingose geografinėse vietovėse esančių, asmenų. Ir paskutinis tyrimo dalyvio pavyzdys įrodė, jog nesant šiems ištekliams, socialinio verslo vykdymą, apeliuojant į žmonių sąžinę bei sąmoningumą, gali lydėti nesėkmės, todėl nesant šios rūšies socialiniams tinklams būtų naudinga juos kūrybingai inicijuoti, o ne ignoruoti.

Apibendrinant, ryšiai ir tinklai – viena svarbiausių sąlygų socialinio kapitalo ir socialinio verslo kūrimui, daugumos socialinį kapitalą tyrinėjančių mokslininkų darbuose socialinis kapitalas net vadinamas ryšių ir tinklų sistema (Bourdieu, 1985; Coleman, 1990; Putnam, 1995; Woolcock, 1998; Lin, 2001 ir kiti), tačiau iš tyrimo analizės matoma, kiek darbo reikia įdėti, kad tie ryšiai būtų užmegzti, kad

pasireikštų naujos galimybės ir atsivertų vertingi resursai, dargi juos reikia ir išlaikyti. Pastebėta, jog ne visada turimų ryšių kiekis ir stiprumas koreliuoja su geriausiu rezultatu, tiriamieji atskleidė, jog tų ryšių kombinacija ir lyderystės savybių bei artimų ryšių su lokalia bendruomene turėjimas atneša ne prastesnius rezultatus, o aktyvumas, pozityvumas ir iniciatyvumas, idėjų inovatyvumas, sulaukiantis teigiamo atsako, motyvuoja eiti į priekį, kaip antai „*Po keletą tokių bepročių kaip mes – ir viskas tuose Lietuvos kaimuose būtų gerai*“, ir plėsti turimus išteklius, plėsti socialinį verslą ir siekti visokeriopos naudos. Teorinėje dalyje aptarti R. Putnam (2000) teiginiai, jog dauguma tinklų ir ryšių vienu metu veikia kaip sujungiamieji ir susiejamieji, pasitvirtino ir šio tyrimo rezultatais. Ryškiausias sujungiančio ir susiejančio socialinio kapitalo sukūrimo pavyzdys aiškiai atsiskleidė socialinio verslo Tulpiakiemyje sukurtuose ryšiuose, tiesa, čia įvyko ir susaistančių ryšių sukūrimas. Kaip ir minėtame Westlund ir Gawell (2012) tyrime apie neįtikėtiną „Fryshuset“ jaunimo namų Stokholme sėkmę, kurių veikla išsiplėtė po visą Švediją, o jų kurtos edukacinės programos jaunimui, išgyvenantiems sunkumus prisitaikant visuomenėje, yra adaptuotos ne vienoje švietimo įstaigoje, o jų paslaugas perka valstybinės institucijos. Ir ne tik jų metinė apyvarta (virš 20 milijonų eurų per metus), bet ir socialinis pokytis yra nenuginčijamas, o šį laimėjimą mokslininkai aiškinama tikslingu ir paraleliai vystomu visų trijų tipų socialiniu kapitalu.

3.3. Socialinis verslas kuria pasitikėjimą

Tyrimo metu aiškėjo, kad kurti pasitikėjimą, tiek bendruomenės viduje, tiek išorėje su kitais visuomenės dalyviais, užtrunka laiko, reikalauja daug kantrybės ir užsispyrimo, o dažna sąveika tarp bendruomenės narių skatina abipusiškumo normas, yra jaučiamas noras padėti vienas kitam, dalijamasi idėjomis. Jau aptarta ir infrastruktūros sukūrimo ir atnaujinimo nauda, kai žmonės susitinka veiklose, savanorystės metu, laisvalaikio leidimo metu, ir turi galimybes megzdami ryšius investuoti į sėkmingą bendradarbiavimą ateityje, taip yra didinamas socialinis kapitalas bendruomenėje. Tačiau jei toje bendruomenėje esi naujas narys, ši misija darosi sunkesnė. Kitas gajus mūsų visuomenės bruožas, jog yra nepasitikima nei institucijomis, nei privačiomis iniciatyvomis, o socialinių problemų sprendimai sulaukia išankstinių neigiamų nuostatų ir kritikos. Informantai perteikė patirtis, kurias inicijavo socialinio verslo įsiliejimas į bendruomenę, taip pat pasitikėjimo kuriamą pokytį tiek jų asmeniniuose gyvenimuose, tiek visuomeninėje erdvėje.

„Pasitikėjimas kuria pasitikėjimą“. Tai labai vaizdžiai galima pamatyti šiuose pavyzdžiuose, kai Antalieptės seniūnas viso pokalbio metu rodė, kaip jis nepasitiki savo bendruomenės nariais, kurie: „*Bet*

nu va su šituo kontingentu.. Nu vat su šituo kaip aš vadinu...Faktiškai tai jau yra....Nu... Jeigu tiesiai šviesiai šnekant tai yra... Jeigu kas nors ką nors ir bando su jais daryti tai yra pinigų išmetimas į balą. [...]Mes jau jų nebeatkelsim...Mes jau jų nebeatkelsim. Šitų žmonių nebesumotyvuosi [...]jeigu šitiam mano klounam nu... Įrankius duoti tikrai.. ((juokiasi)) kartais.. būna.. nes... su žoliapjove mes mokam ir į upę mokam įvažiuoti ((juokiasi))...“, o tuo tarpu parodo pasitikėjimą ir tikėjimą socialinio verslo veiklomis, nes per keletą metų pamatė akivaizdų pasikeitimą ir naudą. Taip pat vienas iš ryškiausių kalbintų informantų pavyzdžių, kai visiškai nebuvo pasitikėjimo žmonėmis nei iš vietinės valdžios, nei iš regioninės, moterys, kurios jau du metus sėkmingai dirba Užimtumo namuose Tulpiakiemyje, ir pradžioje buvo viešai žemintos dėl aplinkinių ydingo požiūrio į socialinės rizikos šeimas, tačiau buvo nepasiduota ir atkakliai siekta tikslo. Ir šiuo metu alkoholio vartojimas šeimoje yra iškeistas į darbinę veiklą su stabiliomis pajamomis, moterys „atgauna savivertę, galima sakyti, jau gyvena iškelta galva“, „planuoja pirkti džiovykles, skalbimo mašinas, nes kai augini po 6-7 vaikus, yra ką veikti ((juokiasi))“, „Jie pradėjo jaustis žmonėmis, nes mes paminim kiekvieno žmogaus gimtadienį, mes tikrai tas kavos geriam...“ Žinoma, svarbu paminėti, kad viena iš socialinio verslo įkūrėjų, pati yra socialinė darbuotoja ir seniūnijoje dirba jau 15 metų, o jos patirtis, įdirbis, palaikymas ir pasitikėjimas, kartu su moterų pastangomis, sukūrė įspūdingus rezultatus. Visos įdarbintos moterys tebedirba, nebevartoja alkoholio, šeimos yra pašalintos iš stebimų šeimų sąrašo ir tai yra geriausias įrodymas bendruomenei, kokių rezultatų galima pasiekti pasitikint, tikint ir suteikiant šansą tiems bendruomenės žmonėms, kuriems labiausiai to reikia. „Tai įrodymas bendruomenei, kad mes vis dėlto turim pasitikėti žmonėmis, leisti jiems pabandyti, o tada tiktai nurašyti“, ir visa kritika ir tokios išankstinės nuostatos, kurios sulaukė dirbančios moterys - „jos sugadins produkciją, jos nepadarys...“, sustiprino įvykusio pokyčio poveikį ir, dėl pasiektų rezultatų, suteikė dar daugiau pasitikėjimo savimi.

Pasitikėjimo kūrimas su vaikais ir paaugliais yra labai svarbus. Dažnai jiems yra nepatikimi darbai, jiems neskiriamas kokybiškas dėmesys, tačiau parodžius pasitikėjimą jais, yra ugdomas ir kuriamas ateities bendruomenės veidas bei išnaudojamas jų potencialas, taip prisidedama prie ateities socialinio kapitalo kūrimo, skatinama savanorystė, yra patenkinamas jų prigimtinis žingeidumas, kaip, tarkim šiuo atveju, per socialinės infrastruktūros gerinimą kaime: „žaidimų aikštelę įrengėm, tai irgi sedėjau ant pievos su laptopu, rodžiau aš jiems kokius komercinius pasiūlymus gavom. Kad jaustų, kad žinotų, kad klaustų, dėl ko tiek, kas kiek kainuoja, jie ten patys išrinko tada...[...] kaip jie papasakojo kaip ten ant jų visi bamba, visi jiems kliūna, tai su dviračiais ne vietoj važinėja, tai obuolį iš po obels kokį nukritusį pasiėmė, velnių gavo.. Nu šakės.. [...] bet kai pamato kad yra rezultatas, kad visai smagu, išlenda tokių vat visokių iniciatyvų, kiekvienas kas drąsesnis pradeda galvot kad aš tą moku, tą turiu,

kad taip ar kitaip padarom. Svarbu jo nesukritikuoti, nenumot ranka, nors tu ir kitą kartą pavargęs ir tau neįdomu tuo metu [...] Tai aš ten gal pusantrų metų dėjau pastangas, kad jie manęs nebebijotų [...] tai va su tokiu požiūriu tai žiūriu aš juos prisipratinau.. kad jie pajauستy, kad čia galima, kad įdomu, kad gaunasi ir kad gali savo kažką pagalyt ir pasiūlyt“ (Janina).

Per socialinio verslo veiklas, jų siūlomus užsiėmimus bei iniciatyvas, kuriamas bendruomeninis gėris ir didinamas ne tik asmeninis, bet ir socialinis pasitikėjimas bendruomenėse. Tarkim, atsiskleidė žmonių pasitikėjimas psichologų teikiama nauda: „žmonės dar neturi tokio didelio pasitikėjimo ir dar neišdrįsta [...] pradžioj į tą psichologą visi žiūrėjo labai kreivai, kaip į psichiatrą, nu vienu žodžiu, kad čia jau viskas, atrodo, žemiau ribos ((juokiasi)) [...] Bet paskui, kai jie suprato kas tai yra, ir jeigu pradžioj reikėdavo prisikalbinti, tai vėliau jie patys jau ieškojo to dalyko“ (Olga).

„Reklama iš lūpų į lūpas“. Efektyviai naudojant išteklius, kuriuos siūlo bendruomenė ir kuriuos socialiniai verslai išnaudoja, čia galima prisiminti teorinėje dalyje pristatytą socialinio verslo ir socialinio kapitalo sąveikos grandinę (3 pav.). Žmonių aktyvumo skatinimas bei, per socialinio verslo organizuojamus renginius ar iniciatyvas, užmegzti ryšiai, asmenims padeda pasitikėti siūlomomis paslaugomis ar produktais, jie juos rekomenduoja kitiems, tuo būdu yra skatinamas ne tik verslas, bet ir pateisinama socialinio verslo misija, gerinama žmonių gyvenimo kokybė, pavyzdžiui, neįgaliesiems skirti mokymai ir renginiai. Socialinio verslo kūrėjai didelę reikšmę, kuriant pasitikėjimą ir abipusiškumą, teikia komunikacijai ir prisitaikymui prie esančios aplinkos, tą patvirtina ir Olga, neįgaliųjų sąjungos vadovė bei socialinės krautuvėlės Zarasuose kuratorė: „žmonės, kurie pabūna, kaip sakoma geriausia informacija, geriausia reklama, iš lūpų į lūpas ((juokiasi)). Tai tie kurie pabūna pas mus ilgiau dažniausiai atsiveda daugiau žmonių [...] žmonės jau žino, kad mes esam tokia pagalba jiems...“.

Tačiau ne visais atvejais pavyksta sukurti pasitikėjimą, nors yra stengiamasi, o socialinio verslo veikla - „((atsidūsta)) ir rezultatai visiškai nedžiugina, netgi nuvilia“ (Eimantas), kartais socialinis verslas gali būti nepriimtinas ir neužsidirbti pasitikėjimo dėl to, kad tikslinis klientas, šiuo atveju – onkologiniai ligoniai, signalizuoja apie neigiamus jausmus ar kitas problemas, kurias visuomenė yra linkusi ignoruoti: „tiesiog, svyra rankos...[...] Labai viskas paprasta kai yra paliečiama kokie nors vaikai, va ten "Mamų unija" pavyzdys, ar ten kokie gyvūnai vat. Tai jie sulaukia to dėmesio vat, o vat onkologija yra toks dalykas.. Kol Skvernelis ir Stano neserga, tai tol niekam neįdomu. Va kai jau čia vat susirgo, nu tada atsirado kažkokios informacijos daugiau. Paskui pasirodo, kad čia ir pasveikt dar galima ir gyventi labiau galima pasirodo, tokia fobija tos onkologijos yra..“ (Eimantas). Kadangi daugiau informantų dalinosi savo nesėkmėmis ir visuomenės atstūmimais, tvarkantis su užklupusiais iššūkiais kuriant

socialinį verslą, kaip antai: *“ buvo tokių dienų, kad tu sėdi, verki, ir galvoji, ką dabar daryt, juk algas tai reikia kažkaip išmokėti“*, justai, jog Lietuvoje socialinis verslas sunkiai skinasi kelią, teorinėje dalyje minėtas teisinės bazės neapibrėžtumas, noras užsitikrinti finansinį stabilumą yra vienas didžiausių iššūkių. Tačiau, informantai dalijosi ir praktiniais patarimais, kaip patyrus nesėkmes, nepasiduoti ir bandyti jas įveikti: *„jeigu tu atsitrenki į sieną, reikia antrą kartą eiti“*, *„reikia šalia geros komandos ir didžiulio palaikymo“*, *„reikia suktis, reikia negailėti laiko, negailėti savęs“*. Nesėkmingos patirtys ir įveikti sunkumai ne tik kelia pagarbą bei susižavėjimą jų atkaklumu, bet darytina prielaida, kad socialinio verslo kūrėjų pasitikėjimas savimi skatina ir pasitikėjimo kitais kūrimą.

Apibendrinant informantų patirtis apie pasitikėjimą bei jo svarbą socialinio kapitalo kūrime, pasitvirtina autorių teiginiai (Putnam, 2000; Woolcock, 2001; Narayan, Cassidy. 2001), kad vienas esminių socialinio kapitalo komponentų ir yra pasitikėjimas, esantis asmenis jungiančioje socialinėje erdvėje, o bendras veikimas ir informacija, gaunama bendravimo ir bendros veiklos metu, kuria jį (Katinienė, 2014). Tuo tarpu vienas iš socialinio verslo tikslų, kaip ir kitos rūšies versluose ar veiklose, yra sukurti pasitikėjimą savimi, sukurti autoritetą, kad verslas plėstųsi ir neštų visokeriopą naudą, ir kurti pasitikėjimą tarp bendruomenės narių. Nes skirtingų socialinio kapitalo tyrimų duomenimis (Putnam 1993; Westlund 2006), geresni ekonominių rodiklių rezultatai yra siejami su esamu aukštesniu pasitikėjimo laipsniu bendruomenėse. Todėl galima teigti, kad pasitikėjimo kūrimas yra gyvybiškai svarbus tiek socialinio kapitalo, tiek socialinio verslo kūrimui, ir informantų patirtys atskleidžia, kad jis didės abipusiai, esant dideliam užsispyrimui ir tikėjimui savo idėja, veikla, o jo didėjimas suteiks dar didesnes galimybes bendruomenės nariams gerinti savo gyvenimo kokybę, socialinę gerovę, skatinti socioekonominę plėtrą, kitaip tariant - kurti teigiamą pokytį.

3.4. Bendruomenės vertybių kaita

Vertybės ir normos labai glaudžiai siejasi su socialiniu pasitikėjimu, todėl tyrimo analizę apie galimą socialinio verslo įtaką socialinio kapitalo plėtrai, būtina papildyti naujomis įžvalgomis apie pastebėtus pokyčius bendruomenės bendravime, nes būtent bendraujant kuriasi normos bei formuojasi ar kinta vertybės.

Ugdoma atsakomybė. Bendruomenės sąmoningumo kaitą kai kurie informantai suprato kaip natūralų procesą, antai Antalieptės seniūno pasisakymai apie jo bendruomenės sąmoningumo augimą: *„Tai nežinau.. Ar mes sąmoningėjam ar mažiau liko tų.. tų tokio amžiaus... ne visai.. ne visai protingų“*,

bei jo nenoras pripažinti, kad prie to prisideda socialinio verslo idėjos bei jų įgyvendinimo metu įvykę pokyčiai žmonių sąmonėje: „*ai nežinau čia.. Yra daug idėjų irgi.. Aš juos dėl to komjaunuoliais vadinu nes jie turi labai daug idėjų, bet su įgyvendinimu būna problemų...[...] o nu mes ten tų realių darbų daugiau darome*“, o kalbant apie Inovatorių slėnio diegiamus naujus aplinkosauginius įgūdžius ir naujų rūšiavimo šiukšliadėžių teritorijose inicijavimą, seniūnas suskubo dėl to girti valdžią, o ne socialinio verslo iniciatyvą: „*kaip aš sakau pats protingiausias per visa nepriklausomybės laikotarpį... Valdžios sprendimas tai yra...Depozitas*“. Tačiau kiti informantai, gražiai atsiliepė apie atsakomybės ugdymą bei savanoriavimo ir aplinkosauginių įpročių įdiegimą bendruomenėje, džiaugėsi vis didėjančiu žmonių aktyvumu nudirbant nedidelės apimties aplinkos tvarkymo darbus, bei atsakomybės prisiėmimu: „*atsiranda asmeninės atsakomybės, kad už tvoros dar mano. Toks požiūris atsiranda*“. Svarbus faktas, kad gražėjant aplinkai, sumažėjo ir jos niokotojų skaičius, ir jei anksčiau bendruomenėje buvo fiksuojama daug chuliganizmo gadinant miestelio rekreacinių erdvių infrastruktūrą, pastaruoju metu pastebimas ryškus jo mažėjimas. Žmonės, matydami, jog naujam gyvenimui prikeliama apleistos rekreacinės erdvės ir pastatai, ne tik stengiasi nebenuokoti bendruomenės turto, bet informanto teigimu, patys stengiasi tvarkyti savo apleistas sodybas bei turimus pastatus: „*... Sutvarkė, vėliavytę pasikabino, aplinką pasidarė.. [...] Jo, tas jaučiasi ir tikrai aš kuo tik džiaugiuosi.. Nes tie žmonės, jie tada nu.. ir dilgelės iki langų neauga*“. Ir nors pabrėžiama, jog ne visi miestelio gyventojai tvarkosi, bet pokyčiai jaučiami. Taigi, atrodo, kad socialinis verslas, atėjęs į bendruomenę su savo aplinkosauginėmis idėjomis, keičia požiūrį į aplinką.

Labai svarbus socialinių įgūdžių stokojantiems asmenims formavimas, kuris pavyko Tulpiakiemyje: „*Tai žmonės mato, kad reikia atsikelti, reikia ateiti, reikia išbūti valandas, padaryti užsakymą..[...]“nes jiems problematiška kažkaip integruotis į kažkokią darbo rinką.. Tai mes tokie kaip tarpinė stotelė kaip sakau. Pabūna pas mus, žmonės prisipranta prie dienotvarkės, nes iš tiesų daugybę metų niekur nedirbė..*“, bei vaikų ir jaunimo ugdymas apie darbo reikšmę gyvenime, bei kitų vertybių diegimas, nes jie buvo įpratę matyti girtaujančias mamas, o tuo tarpu dabar patys rodo norą dirbti ir tapti atsakingais: „*Vaikai paaugliai mūsų labai tarkim va jau tų šeimų be proto nori ir kažkada turėjom daug užsakymų, tai jie mums padėjo prie žurnalų, labai atsakingai dirba.. Tai jau mes parodom ir jaunimui šitam, kad ne tik iš pašalpų reikia gyventi... Jau ir vaikai klausia, mama kada tu baigsi darbą.. Tai tu jau rodai šitai kartai kai mes visi jau visuomenėj tikrai labai skeptiškai sakom “tik iš pašalpų jie gyvena, jiems tik duok ir duok“ [...] Nes nuo keturiolikos metų gali pirktis verslo liudijimą, tai jie jau laukia kada močiutės pavargs, kad jie galėtų dirbti*“. Taip pat taisyklių laikymasis, kuomet per tikslinį projektą socialinės rizikos šeimoms, buvo organizuojami užsiėmimai, buvo ugdoma atsakomybė ir pareigingumas

ateiti laiku, pareiĝingai atlikti reikiamus darbus. Tai labai stiprūs, sąmoningai vykdomi pokyčiai, kurie darys įtaką ir tolimesniam bendruomenės narių gyvenimui.

Ugdoma tolerancija. Tolerancijos, įvairioms socialiai jautrioms visuomenės grupėms, Lietuvoje trūkumas, ypač iš įkalinimo įstaigų grįžusiems, neįgaliesiems, priklausomybes patiriantiems asmenims, įvairaus etninio pagrindo žmonių priėmimui, rodo visuomenės edukavimo svarbą. Puikus pavyzdys - Antalieptėje organizuojamos stovyklos neįgaliesiems ir probacijos priežiūroje esantiems asmenims, arba naujų nemokamų aktyvaus gyvenimo būdo užsiėmimų skatinimas, kai pradžioje bendruomenė reagavo audringai ir nepritariai, vėliau tokios jų nuostatos keitėsi, jie dalinai priėmė šiuos pokyčius. Tyrimo dalyvių nuomone, buvo pasiekta neblogų rezultatų, ribos tarp „mes“ ir „jie“ naikinimui: *„Jo, ir tarp jų pačių, ir tarp mūsų pačių išnyko ta tokia šlykšti riba, kad mes čia geresnės o jos čia visai prastos. Ta prasme...Nes labai jautėsi pradžioj socialinė ta tikrai atskirtis.. Buvom mes ir jie.. Nes jeigu pradžioj mano tos mamos buvo susikaustė, visa kita.. Dabar jos tampa lygiavertėmis. Visi tokie pasisėdėjimai prie kavos, sprendimų kažkokių priėmimai, atsiskleidė jų pačių gebėjimai..“* (Lina)

Tapatumas ir vienybė: „Bendrystė – veža“. Jau anksčiau darbe aptarta naujų ryšių kūrimo, talkų, kitų bendrų veiklų metu, kuriant asmeninį ar visuomeninį gėrį, nauda, bei savanoriškai prisiimama atsakomybė: *„atsirado ir tokių iniciatyvų, kad vieną kartą op, sutvarkom kažkokią teritoriją, ir žmogus, kuris gyvena arčiausiai pasako "aš čia prižiūrėsiu" ir viskas. Keturi metai ramu ir jisai ten savo kiemą šienauja ir ten nušienauja“* (Janina). Tačiau žvelgiant giliau, yra kuriamas vienybės ir priklausymo jausmas, noras dalintis patirtimi, draugiškumas *„Nu labai.. Pradėjom gimtadienius švęsti.. Tie tokie atrodo.. Visiem labai suprantami dalykai, bet žiūrint iš mano pusės, tai jie labai svarbūs“* ir *„ tarp jų pačių jos jau net pasidalina savais ir receptais ir ką veikia ir ką daro, ta prasme tas toks.. Viskas ant tiek bendrai, ant tiek paprastai, lengvai. Kad net mes patys susėdę nesuprantam kartais, nu kaip čia taip yra Bendrystė. Kaip aš sakiau vienam reportaže – bendrystė veža.“* (Lina). Visais šiais atvejais yra kuriamas ir skatinamas naujų vertybių atsiradimas, tuo pačiu ir socialinis kapitalas. Lake ir Huchfeldt (1998) teigia, kad kai yra tarpusavio sąveika, tarkim kai bendradarbiai kalba apie sporto rungtynes kiekvienų pietų metu, gali būti kuriamas pareigų ir lūkesčių rinkinys, kuris ir yra apibrėžiamas kaip socialinis kapitalas.

Taip pat dėl paskelbto karantino nevykstant jokiems užsiėmimams, žmonės jaučią didelį trūkumą ir tuštumą, lyg netekę savo gyvenimo dalies, išgyvena organizuojamų veiklų stygių, todėl galima daryti prielaidą, kad socialinis verslas atėjęs į bendruomenę suteikė žmonėms tam tikras prasmes: *„Dabar karantino laikotarpis ir teko truputį veiklas nutraukti. Tai va dar kol kas negalima, jiems stresas, jie skambina daug kartų, ir mes jiems paskambinam, nes jie vos ne depresuojantys pasidarė. Jie negali niekur išeiti, jie negali niekur pabūti, jie negali niekur pabendrauti. Jie faktiškai yra įkaltinti tarp keturių sienų*

[...]Bet žmonėm tiesiog labai jaučiasi tas dalykas, kad jiems labai reikalingas tas užimtumas, veiklos visokios įvairios, paslaugos įvairios, jiems yra labai aktualu.“ (Olga).

Ugdomas dėkingumas ir savitarpio pagalba. Informantai ne kartą akcentavo, koks svarbus yra aplinkos, tai yra bendruomenėje gyvenančių žmonių tarpusavio palaikymas, nes taip skatinamas jausmas, jog esi naudingas bendruomenės narys. Vienas iš pavyzdžių, kai įdarbintos moterys, bendruomenės pirmininkės vadintos tinginėmis, nieko vertomis, savo iniciatyva neatlygintinai tvarko lauke aplinką: „Nu va kaip tik kol kalbu su jumis, mano kolegė su grėbliu dabar išėjo metus korteles griebia aplinką..(juokiasi)“ (Lina). Labai svarbu paminėti, jog yra skatinama ir tarp bendruomeninė tarpusavio pagalba, kai bendruomenės nariai pratinami ir skatinami savanoriauti, prisidėti prie bendros veiklos kažkokiam tikslui, bet ir bendradarbiavimas, atnešantis finansinę naudą: „Susiskambini su gretima bendruomene va, jum reikia partnerio? Reikia. Mum irgi reikia. Susitinkam ant kapoto kur nors pusiaukelėje, sudedam parašus ir turim partnerius((juokiasi))“. Taip pat yra svarbus bendradarbiavimas su vietos ūkininkais, o vėliau jiems rodoma padėka skatina vaikų bei jaunimo vertybių ugdymą: „Ūkininkui vat vienam irgi ažuolo vainiką pynėm už tai, kad penkias dienas reikėjo nemokamai tuos savanorius ir vaikus visus maitinti. Virš trisdešimt galvų, kasdien, pietus. Jis mėsos visokią produkciją gamina, tai jisai penkias dienas va visą mėsą mum padovanojo. Tai mes irgi tada jam ažuolo vainiką vežėm su vaikais. Jis jaunas...Tai irgi buvo apakes, dar niekada niekas nedėkojo... vaikai ten jam dėkojo, tai baisiai patenkintas liko ((juokiasi))“ (Janina).

„Jie pradėjo jaustis žmonėmis“. Socialinė darbuotoja Lina, pabrėžė visų naujai ugdomų vertybių svarbą žmonėms, kuriems reikia pagalbos vaduojantis iš socialinės atskirties, kurie stokoja įgūdžių bei kuriems trūksta visuomenės palaikymo: „va dabar aš galėsiu eiti iškelta galva. Čia mano šeimų pasakyti žodžiai. Tas žmogiškasis faktorius buvo viena iš jų vertybių ir dabar.[...]Sakau, atrodo jie tokie gal kažkam labai nereikšmingi, bet aš kai pati socialinė, žiūrėdama iš šitos pusės, man tai labai reikšmingi..[...] Nežinau žinokit, nupasakot šito jausmo neina.. tai yra nerealų..[...] Tikrai niekada gyvenime aplanai nesitikėjau kad aš ten iki tokių apdovanojimų, bet.. Šiaip labai gera žmogiškai, tiesiog, parvažiuoji kartais namo ir galvoji - eina šikt kaip gerai ((juokiasi))“. Taip pat buvo paminėta aktuali senjorių vienišumo problema, pastebėta jog jos įgavo daugiau energijos ir nebesijaučia vienišos: „Jos čia atsigaua, pažiūri savo serialus, dviračiais atmina“. Dar viena informantė Olga, socialinių iniciatyvų neįgaliesiems bei socialinės krautuvėlės steigėja, be to ji - buvusi socialinė darbuotoja, patvirtino, kad jie, kaip organizacija, jaučiasi reikalingi žmonėms, nes įvykę pokyčiai bendruomenės žmonių gyvenimuose, buvo įvertinti, jų vis didėjantis pasitikėjimas savimi bei savarankiškesnis gyvenimo būdas – to įrodymas.

Apibendrinant informantų patirtis, didžiausias vertybių kitimas ir naujų normų atsiradimas pastebėtas tose bendruomenėse, kur asmenys labiausiai įsitraukė į socialinio verslo veiklą, bei sėkmingai bendradarbiaudami, ženkliai pagerino savo asmenines pajamas. Atsiradęs pareigos jausmas bei vienybė, šiltas bendravimas kūrė tokias vertybes kaip savitarpio pagalbą, atsakomybę, dėkingumą, ir naujus bendravimo įgūdžius, kurie padeda lengviau formuoti tarpusavio ryšius tarp skirtingų socialinių klasių atstovų. Kitose bendruomenėse buvo pastebėtas sąmoningumo didėjimas, atsirandanti tolerancija socialinę atskirtį patiriantiems žmonėms, o įvairios iniciatyvos, tokios kaip saugaus eisimo akcijų organizavimas, antrinio daiktų panaudojimo dirbtuvės, įvairios daiktų „atiduotuvės“, jaunimo mainai, kuomet atvyksta skirtingų etninių grupių atstovai, „Keliančios architektūros“ dirbtuvės, ir dar daug kitų veiklų ir įvykių, kur kartu dirbujantis ar leidžiant laiką drauge, įgyja darbinės patirties ir papildomų pajamų, ir galimai ateityje jie patys imsisi naujų iniciatyvų kūrimo, skatins darnų, tausojantį, pagarbų ir atsakingą gyvenimo būdą.

4. DISKUSIJA

Tinklai ir nauji ryšiai, ypač pagrįsti abipuse nauda, ir esantys socialinio kapitalo kūrimo pagrindiniu varikliu, bendruomenėse atveria galimybes naudotis ne tik socialiniais, bet ir ekonominiais ištekliais. Socialiniam verslui stengiantis įsitvirtinti ir sėkmingai veikti bendruomenėje, šio tyrimo duomenų analizės rezultatai atskleidė visų trijų rūšių bendruomenės socialinio kapitalo modelyje (1 pav., 16 psl.) pavaizduotų kapitalų sukūrimą. Teisybės dėlei, reikėtų paminėti, kad visos trys socialinio kapitalo formos atsiskleidė tik vienoje Tulpiakiemio bendruomenėje, todėl buvo pasiekta įspūdinga sėkmė, tačiau ir kitose buvo stebimas teigiamas pokytis.

Tyrimo dalyvių patirtys patvirtina A. Poviliūno (2011) pastebėjimus, jog Lietuvoje vertinamas susaistantis socialinis kapitalas, šiuo atveju – tai kapitalas, susijęs tiek su artimiausiais žmonėmis bendruomenėje, kurie veikia įvairiuose vaidmenyse ir pasižymi betarpiška bendravimo forma, tiek su institucijomis. Vien šio tipo socialinio kapitalo dominavimas bendruomenėse, signalizuoja apie silpną socialinės apsaugos tinklą, nes žmonės lieka toje pačioje aplinkoje, bendrauja su tą patį socialinį pagrindą turinčiais asmenimis, kitaip tariant – „verda savo sultyse“. Tuo tarpu susiejantis socialinis kapitalas, kurio įvairias formas skatino į bendruomenę besiintegruojantis socialinis verslas, kuria platesnius ryšius, rodo kitokią socialinę tikrovę, skatina pasitikėjimą įvairiomis institucijomis, galbūt net svetimais kitų socialinių sluoksnių žmonėmis, tarsi ištraukia žmogų iš jo socialinės aplinkos ir parodo kitoniškesnį pasaulį. Taip žmogus gali sužinoti daugiau, praplėsti savo galimybes sociume, inicijuoti pokyčius, kurie turi reikšmingos įtakos socialinės gerovės kūrimui, ypač sprendžiant bendruomenės užimtumo problemas (Tulpiakiemio atvejis), o socialinis kapitalas augtų ne tik asmeniniu, bet ir bendruomeniniu lygiu.

Kito svarbaus socialinio kapitalo rodiklio – socialinių normų ir vertybių kitimas, nors ir nebuvo esminis kintamasis šiame tyrime, nes dominavo daugiau ryšių kūrimo temos, tačiau tai buvo žmonėms asmeniškai svarbus rodiklis. Ypač nagrinėjant situacijas, kuomet socialinio verslo iniciatyva buvo siekiama padėti artimiems bendruomenės nariams, tarpininkauti ar dalyvauti bendruomeniniuose projektuose, kur buvo organizuojama įvairių rūšių pagalbos teikimas bei infrastruktūros kūrimas, ir kas svarbu – tuo pačiu metu buvo kuriama tarpusavio pasitikėjimo atmosfera, bendrystės jausmas, kuris apjungia geresniems rezultatams ir vidiniam pasitenkinimui.

Dar vienas tyrime išryškėjęs svarbus aspektas yra socialiniam verslui vadovaujančio asmens asmenybė, ir ne vienu metu, o dešimtmečio, įdirbis konkrečiame socialinių problemų lauke, turi labai didelę įtaką socialinio verslo sėkmei. Ne vien sugebėjimas pasirūpinti tinkamu finansavimu, socialinio verslo subtilybių bei projektų rašymo išmanymas, naujoviškos idėjos, lyderystės žinios, kaip antai Inovatorių slėnio sėkmės pavyzdys Antalieptėje, gali atnešti akivaizdų pokytį ir įvairiapusę naudą. Ne mažesnę vertę turi asmens charizma, bendruomenės žmonių pažinėjimas ir užsispyrimas. Net ir, disponuojant mažesniais finansiniais ištekliais, bet neišsemiamas entuziazmas ir atkaklumas (čia paminėtini Tulpiakiemio ir Zarasų atvejai), gali generuoti ne mažesnius pokyčių srautus, turėti teigiamos įtakos bendruomenės narių gyvenimo kokybei, bei įnešti naujų socialinio verslo idėjų į lietuviškos antrenerystės patirtis.

Apibendrinant aptartus aspektus, tyrimo analizės metu bendruomenėse išryškėjo šie socialinio verslo inicijuotų pokyčių veiksniai, kurie turėjo įtakos socialinio kapitalo augimui:

- sukurti nauji svarbūs ryšiai tiek bendruomenės viduje, tiek su vietinėmis bei rajoninėmis valstybinėmis institucijomis, atnešę socioekonominę naudą;
- atnaujinta ar naujai sukurta socialinė infrastruktūra;
- sprendžiamos socialinės problemos: naujų darbo vietų sukūrimas bendruomenės žmonėms, sumažėjęs vandalizmas, efektyvesnis sveikatos paslaugų teikimas, socialinių įgūdžių formavimas, priklausomybes turinčių asmenų problemų sprendimas, neįgaliųjų integravimasis į bendruomenės gyvenimą, senjorų užimtumo organizavimas ir kiti žmonių įgalinimo bendruomenėje spręsti atvejai;
- sukurtos naujos tradicijos: bendruomenės šventės, talkos, savanoriavimo akcijos;
- diegtos naujos vertybės: tolerancijos, atsakomybės, pasitikėjimo, savitarpio pagalbos skatinimas;
- suteikta galimybė jausti: dėkingumą, pasitikėjimą savimi, saugumą, vertingumą, bendrystės jėgą.

Visi įvykę pokyčiai yra dalinai susiję, persipynę ir gali įtakoti vienas kitą įvairiomis veikimo formomis (4 pav., 26 psl.). Šiame magistro darbe atliktas pirmasis tokio pobūdžio tyrimas Lietuvoje ir vienas iš nedaugelio Europoje, todėl galima kvestionuoti šiame darbe atrastų sąsajų absoliutinumą kaip socialinis verslas įtakojo socialinio kapitalo plėtrą. Gali būti, jog tirtos bendruomenės ir jose veikiančios socialiniai verslai ir iniciatyvos yra tiesiog unikalios ir išskirtinės, ir rastos koreliacijos tarp šio reiškinio ir bendruomenės socialinio kapitalo augimo, yra būdingos tik šioms bendruomenėms ir tik šios rūšies

socialiniam verslui. Anot Kim ir Aldrich (2005), sunku lyginti atvejus, kai socialiniuose tinkluose ir ryšiuose glūdintis potencialas yra nenuspėjamas ir neišmatuojamas dėl įvairių sociokultūrinių suvaržymų. Kita vertus, socialinis verslas, turėdamas specifinį kontekstą, sugeba kurtis ir įsiliesti net į labai homogeniškas bendruomenes, atpažinti ir atliepti ten reikiamus socialinius pokyčius, o jo galimybės kūrybingai išnaudoti veiklos metu užklupusias aplinkybes, lemia socialiniam verslui sėkmę, ir pateisina jam dažnai priskiriamus epitetus -“unikalus“, „fenomenalus, „ypatingas“, išskirtinis“. Todėl Westlund (2012) teigimu, visas unikalias sąsajas galima laikyti pavyzdžiu ir pritaikyti kitomis formomis, nes sėkmingos patirtys yra vertos atkūrimo, adaptavimo ar imitavimo. Ir šiuo metu, kai visuomenėse yra skatinamos ir teikiamas prioritetas darnumą ir ekonominę naudą teikiančioms veikloms, socialinis verslas, ateinantis su svarbia socialinio verslo misija ir finansiškai tvariu verslo modeliu, koncentruodamasis į socialinės problemos sprendimą ir aplinkosaugos užtikrinimą, skatina kurti naujas bei dinamiškas socialinio kapitalo formas. Ši veikla yra inovatyvi, gerbtina, sektina ir naudinga visuomenei, todėl kiekvienas toks tyrimas gali labai ženkliai prisidėti prie asmeninės, bendruomeninės ir visuomeninės sėkmės.

Remiantis šio tyrimo organizavimo patirtimi ir gautais rezultatais apie socialinio verslo įtaką socialinio kapitalo kūrimui, manytina, jog kituose tyrimuose būtų svarbu:

- **įtraukti daugiau bendruomenės atstovų iš rajonų, kuriuose veikia vietiniai socialiniai verslai ar iniciatyvos.** Tai galėtų reikšmingai prisidėti prie tyrimo duomenų išplėtimo ir apimti daugiau socialiniam kapitalui būdingų rodiklių, bei galima būtų svariau pagrįsti socialinį kapitalą ir socialinį verslą bendruomenėje siejančius kintamuosius ir rastas koreliacijas.
- **kokybinį tyrimą derinti su kiekybiniais tyrimų metodais.** Taip būtų pasiekta didesnė tyrimo imtis ir platesnė bendruomenių narių nuomonė apie turimą ir kuriamą socialinį kapitalą, ir ar socialinis verslas kuria žymų pokytį jame, taip duomenys būtų objektyvesni.
- **gyvas ir autentiškas tyrėjo kontaktas su vietos bendruomene ir tiriamaisiais.** Kadangi šio tyrimo metu pilniausi duomenys buvo tie, kur su informantais buvo susitikta gyvai bei apžvalgytos vietovės, o vėliau šis procesas buvo apribotas dėl karantino įvedimo Lietuvoje, rekomenduojama tyrėjui apsilankyti bendruomenėse, pasitelkus vietinį gyventoją susipažinti su aplinka, įvertinti situaciją ir pasižymėti pastabas, o tuomet, sujungus tyrimų medžiagą, galima būtų diferencijuoti pagal rastus ryšius ir bendruomenių panašumus, taip duomenys būtų išsamesni.

IŠVADOS

1. Išanalizavus socialinio kapitalo ir socialinio verslo teorinius aspektus pastebima, kad šios koncepcijos yra daugialypės, priskiriamos tiek individualiai, tiek bendruomeninei, tiek ir visuomeninei gėrybei. Norint įvertinti socialinio kapitalo kūrimosi procesą ir analizei pasirinkus bendruomeninę prieigą, nustatyti dažniausiai naudojami tinkliškumo, pasitikėjimo ir pilietinių normų bei vertybių aspektai, kuriuos sukuriat, plėtojant ar stiprinant, yra kaupiamas didesnis kapitalas bendruomenėse.
2. Pagrindiniai komponentai, siejantys socialinio verslo ir socialinio kapitalo kūrimo temas, yra teigiamas socialinis pokytis bei ekonominė nauda, kurie yra pasiekiami per asmeninių ir bendruomeninių ryšių stiprėjimą, inovacijas bei socialinio verslo iniciatyvas. Teoriniame lygmenyje analizuojant socialinio kapitalo kūrimą socialinio verslo iniciatyva bendruomeniniu lygiu, remiantis susiejančių, sujungiančių ir susaistančių ryšių teikiamomis galimybėmis, pastebima visų trijų tipų ryšių kombinacijos nauda, nes socialinis verslas pradėdamas bendruomenėje, įtraukia įvairiuose sektoriuose esančius išteklius, todėl yra būtina kurti, išlaikyti ir juos vystyti.
3. Socialinis verslas, sekdamas savo misijos tikslais, skatina bendruomenės įsitraukimą į bendradarbiavimo ryšius, o socialinio poveikio raiška pastebima per naujų darbo vietų ir užimtumo kūrimą, socialinės atskirties mažinimą, aplinkos tausojimo ir tvarumo skatinimą, socialinės infrastruktūros gerinimą, bendruomeniškumo ir naujų vertybių diegimą. Svarbu suprasti socialinio kapitalo kūrimosi procesą, teikiamas galimybes ir kliūtis, nes bendruomenės turimi ryšiai ir jame esančios nusistovėjusios normos ir vertybės, kuriamam socialiniam verslui suteikia erdvę, kurią inovatyviai ir tinkamai išnaudojant, gali įvykti teigiamas pokytis bendruomenėje, padidinsiantis jos gerovę.
4. Atlikus socialinio kapitalo ir socialinio verslo sąsajas atskleidžiančių patirčių analizę, buvo pastebėtos įvairių lygių bendruomenėje esančių tinklų ir ryšių kūrimo, savanorystės bei atkaklus darbo su socialinio verslo idėja bei verslo plėtros, vietovių infrastruktūros sukūrimo ar atnaujinimo naudos ir bendruomenės talkų svarbos, pasitikėjimo tarp bendruomenės narių kūrimo ir bendrystės dominuojančios temos.

5. Pastebėta, jog ne visada socialinio verslo turimų ryšių kiekis ir stiprumas koreliuoja su geriausiu rezultatu bendruomenėje, o dauguma tinklų ir ryšių vienu metu veikia kaip sujungiamieji ir susiejamieji, todėl tik vienoje bendruomenėje apjungus visus ryšius, buvo stebimas didžiausio poveikio rezultatas ir naujo socialinio kapitalo sukūrimas.
6. Pastebėta stipri koreliacija tarp neišvystytos socialinės infrastruktūros bei silpnų ryšių bendruomenėje, o kuo bendruomenėje populiarsnis savanoriavimas bei talkos, tuo glaudesni ryšiai juos sieja ir vyrauja geresnis psichologinis mikroklimatas. Sukurti ryšiai skatina socialinio verslo populiarumą, pastebėtos stiprios sąsajos tarp įvaizdžio kūrimo, naudojimosi informacinėmis technologijomis bei socialinio kapitalo didėjimo bendruomenėje.
7. Socialinio verslo sukuriamų darbo vietų ar organizuojamų veiklų metu skatinamas asmeninis, tarpusavio bei socialinis, pasitikėjimas bendruomenėse, kurio didėjimas siejamas ir su aukštesniu pragyvenimo lygiu. Taip pat pastebėtas atsakingumo, tolerancijos, dėkingumo, tapatumo ir vienybės padidėjimas, pastebėta atsirandanti savitarpio pagalba, o naujų vertybių diegimas susijęs ir su socialinės infrastruktūros atkūrimu, nes sumažėjo vandalizmo ir padidėjo atsakomybė už savo bendruomenės turtą. Didžiausias naujų vertybių teigiamas kitimas pastebėtas bendruomenėse, kuriose asmenys labiausiai įsitraukė į socialinio verslo veiklą.
8. Bendruomenė susiduria su iššūkiais priimant socialinio verslo veiklos atnešamus pokyčius, ryšių kūrimas bendruomenės viduje, tiek išorėje, yra vienas svarbiausių sąlygų, norint išlaikyti ir sėkmingai vystyti veiklą. Socialinis verslas sukūrė teigiamą socialinio kapitalo pokytį, tačiau daugiausiai prie finansinės naudos prisidėjo tinkamas inovacijų panaudojimas socialinio verslo kūrime, taip pat buvo nustatyta ryšių ir aktyvaus bendradarbiavimo su išorinėmis organizacijomis svarba, kas įrodė socialinio kapitalo kūrimo ir palaikymo svarbą kiekviename regione
9. Tyrimas atskleidė socialiniuose tinkluose ir ryšiuose glūdinį potencialą, kuris yra nenusipėjamas ir sunkiai išmatuojamas, o socialinis verslas geba kurtis ir įsiliesti net į labai homogeniškas bendruomenes, atpažinti ir atliepti ten reikiamus socialinius pokyčius ir yra naudinga investicija į bendruomenės gerovės didinimą. Nors Lietuvoje tokie tyrimai nebuvo atliekami, atlikus šią analizę nustatyta, kad socialinis verslas ir jo misija bei finansiškai tvarus verslo modelis, koncentruodamasis į socialinės problemos sprendimą ir aplinkosaugos užtikrinimą bendruomenėje, skatina ir sukuria naujas bei dinamiškas socialinio kapitalo formas, todėl būtų naudinga atlikti išsamesnius tokio pobūdžio tyrimus.

REKOMENDACIJOS

Remiantis tyime išryškėjusiu socialinio verslo potencialu sprendžiant socialines problemas bendruomenėje, rekomenduotina:

- didinti informacijos apie socialinio verslo galimybes, naudą, veikimo būdus, sklaidą, ypač nuo didžiųjų miestų nutolusiose seniūnijose. Nes informacijos sklaida įvairiais kanalais, lydima sėkmingais socialinio verslo atvejų Lietuvoje pavyzdžiais, gali paskatinti susidomėjimą ir socialinio verslo atėjimas į bendruomenes galimai nekeltų didelio pasipriešinimo. Ypač ši sklaida būtina tarp vietos valdžios atstovų, seniūnijos darbuotojų, itin svarbus socialinių darbuotojų supažindinimas su socialinio verslo teikiama nauda, jų pritarimas ir bendradarbiavimas su potencialiais socialinio verslo kūrėjais, kuris yra reikšmingas vietinėse bendruomenėse.
- seniūnijose skatinti vietinės duomenų bazės sukūrimą, kurioje duomenys atspindėtų ne tik opiausias socialines problemas patiriančius seniūnijos gyventojus, bet ir apie bendrą socialinę aplinką, pavyzdžiui vienišų senjorų skaičius, mokyklinio amžiaus vaikų skaičius ir kt. Informacija turėtų būti koncentruota ir viešai prieinama. Taip socialinis verslas, galėtų efektyviau išnaudoti savo išteklius, pasirinkdamas tikslines grupes.
- aktualios tolesnės ateities tyrimų kryptys, siejančios socialinio kapitalo dimensijas ir socialinio verslo parametrus, bei apjungiančios išsamesnes kiekybines ir kokybines tyrimų metodikas.

LITERATŪRA

Adomaitytė – Subačienė I., Girkontaitė, A., Petružytė, D., Šumskienė, E. 2020. Lietuvos socialinio verslo pradininkų patirtys. *In press*.

Aleknevičienė, J., Pocienė, A., Šupa, M. *Kaip parašyti mokslinį rašto darbą*. Mokomoji priemonė Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto kriminologijos ir sociologijos studentams. VU leidykla. 2020. Prieiga per internetą: https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Kaip_parašyti_mokslini_darba_2020_EL.pdf. [žiūrėta 2020m. balandžio 25 d.].

Alter, K. 2007. *Social Enterprise Typology*. Virtue Ventures LLC. Prieiga per internetą: https://www.globalcube.net/clients/philippon/content/medias/download/SE_typology.pdf [žiūrėta 2020m. kovo 17d.].

Bartuškaitė, M., Žilys, A. 2011. Politinio ir socialinio pasitikėjimo bei dalyvavimo raiška Lietuvos demokratijoje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 2(1), 27-47. Prieiga per internetą: http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/06/5.M.Bartuskaite_A.Zilys-Politinio-ir-socialinio-pasitik%C4%97jimo-bei-dalyvavimo-rai%C5%A1ka-Lietuvos_KV21.pdf [žiūrėta 2020m. balandžio 5 d.].

Bourdieu, P. 1985. The Forms of Capital. In: Richardson, J. (ed.). *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*. N.Y., Greenwood. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/285376612_The_Forms_of_Capital [žiūrėta 2019 m. gruodžio 4d.].

Bullen, N, Onyx, J. 1998. Measuring Social Capital in Five Communities in NSW: A practitioner's guide. *The Journal of Applied Science*, 36 (1), 23-42. Prieiga per internetą: <http://www.mapl.com.au/pdf/SocialCapitalPracGuideBullen&Onyx.pdf> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Coleman, J. S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 94: S95. Prieiga per internetą: <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 2d.].

Coleman, J. S. 2005. *Socialinės teorijos pagrindai*. Vilnius: Margi raštai.

Community capital social model. 2020. *University of Minnesota Extension*. Prieiga per internetą: <https://extension.umn.edu/leadership-approach-and-models/community-social-capital-model> [žiūrėta 2020m. balandžio 3d.].

Čižikienė, J., Urmanavičienė-Čižikaitė, A. 2013. Socialinių įmonių plėtros kryptys Lietuvoje. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje: mokslo darbai* 1(5), 17-27. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6092096/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2020m. kovo 17d.].

DeFilippis, J. 2001. The Myth of Social Capital in Community Development. *Housing Policy Debate*, 12 (4), 781-800. London. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/240320762_The_myth_of_social_capital_in_community_development [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Deth, Jan W. Van. 2003. Measuring social capital: orthodoxies and continuing controversies. *Social Research Methodology*, 6(1), 79-92. Prieiga per internetą: http://commons.ch/wp-content/uploads/Measuring-Soc-Kap_van_Deth.pdf [žiūrėta 2020m. balandžio 12d.].

Doh, S., Zolnik, E. 2011. Social capital and entrepreneurship: An exploratory analysis. *African Journal of business Management*. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/228426428_Social_capital_and_entrepreneurship_An_exploratory_analysis [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Durlauf S. N., Fafchamps M. 2004. Social Capital. *NBER Working paper* 10485, Cambridge, MA. Prieiga per internetą: <https://www.nber.org/papers/w10485.pdf> [žiūrėta 2019m. gruodžio 18 d.].

Ferlander, S. 2003. *The internet, social capital and local community*. Thesis, University of Stirling. Prieiga per internetą: <http://www.crdlt.stir.ac.uk/Docs/SaraFerlanderPhD.pdf> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Fukuyama, F. 1995. Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity. London: Hamish Hamilton. Prieiga per internetą: <https://vanmierlostichting.d66.nl/content/uploads/sites/296/2016/02/Boekrecensie-1.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 18 d.].

Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. 2016. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Registrų centras, Vilnius. Prieiga per internetą: https://wdn.ipublishcentral.com/association_lithuania_serials/viewinsidehtml/185690150708325

Girnius, J. *Raštai. III tomas*. 1995. Vilnius.

https://www.researchgate.net/publication/290447967_Novatoriskumo_pletros_organizaciju_etikos_prie_monemis_galimybes_rekomendacijos_verslui [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Grootaert, Ch., Bastelaer, T. 2001. *Understanding and Measuring Social Capital: a synthesis of findings and recommendations from the social capital initiative*. The World Bank, Washington. Prieiga per internetą: http://www.casade.org/CapitalSocial/World_Bank_Understanding_social%20capital.pdf [žiūrėta 2020m. kovo 18d.].

Hull, S. 2013. *Doing Grounded Theory*. University of Cape Town: Division of Geomatics. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/279767641_Doing_Grounded_Theory [žiūrėta 2020m. kovo 17 d.].

Imbrasaitė, J. 2004. Socialinis kapitalas ir politinis dalyvavimas Lietuvoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/330709420_Socialinis_kapitalas_ir_politinis_dalyvavimas_Lietuvoje [žiūrėta 2020m. kovo 2d.].

Katinienė, A., Skačkauskienė, I. 2014. Socialinio kapitalo vadybiniai aspektai. *Verslas XXI amžiuje*, 6 (1), 25-32. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/PC/Downloads/3497-Article%20Text-7614-1-10-20180629%20\(9\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/3497-Article%20Text-7614-1-10-20180629%20(9).pdf) [žiūrėta 2020m. kovo 12d.].

Killerby, P., Wallis, J. 2004. Social economics and Social Capital. *International Journal of Social Economics*, 31 (3). Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/225145432_Social_capital_and_social_economics [žiūrėta 2020m. balandžio 5d.].

Kim P. H., Aldrich H. E. 2005. Social capital and Entrepreneurship. *Foundations and trends in Entrepreneurship*, Vol 1, No 2. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books/about/Social_Capital_and_Entrepreneurship.html?id=xF2uXQoEfgIC&printsec=frontcover&source=kp_read_button&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2020m. kovo 28d.].

Kuklytė, J., Vveinhardt, J. 2017. Kuriamos socialinės vertės maksimizavimas: socialinio verslo modelių taikymo Lietuvoje tendencijos. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 77. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1515/mosr-2017-0004> [žiūrėta 2020m. kovo 2d.].

- Kvieska, V. 2015. Socialinio verslo ir verslumo kompetencijų sąsajos. *Socialinis ugdymas, Sumanioji edukacija*, 41 (2). Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1497419985542/J.04~2015~1497419985542.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 20d.].
- Kvieskienė, G., Bardauskienė, D. 2014. Į bendruomenę orientuota tvari plėtra. *Socialinis Ugdymas/Socialinės inovacijos socialinių industrijų plėtrai*, 39(3), 6-22. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.15823/su.2014.14> [žiūrėta 2020m. balandžio 9d.].
- Leadbeater, C. 1997. The Rise of Social Entrepreneur. *Creative commons, London*, 67-70. Prieiga per internetą: <http://charlesleadbeater.net/wp-content/uploads/1997/01/theriseofthesocialentrepreneur.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 12d.].
- Leliūgienė, I., Sadauskas, J. 2011. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. Socialinių mokslų studijos, 3 (4), 1281-1297. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/d87/7_Leliqxgiene_Sadauskas.pdf. [žiūrėta 2020m. vasario 2d.].
- Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012. Valstybės pažangos tarnyba. Prieiga per internetą: <https://www.lietuva2030.lt/lt/apie-lietuva-2030> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].
- Lietuvos Respublikos Socialinio verslo plėtros įstatymo projektas*. 2019. 18-14984(2). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1ec626406a6e11e99684a7f33a9827ac?jfwid=sagd0oojm> [žiūrėta 2019 m. gruodžio 6 d.].
- Madhooshi, M., Samimi, M. H. J. 2015. Social entrepreneurship and social capital: a theoretical analysis. *American Journal of Economics, Finance and Management*, 1 (3), 102-112. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/278158103_Social_Entrepreneurship_Social_Capital_A_Theoretical_Analysis [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].
- Matonytė, I. 2004. Socialinis kapitalas: nuo mokslinių tyrimo perspektyvų prie empirinių pastebėjimų. Gero valdymo klausimas. *Sociologija. Mintis ir veiksmas 1*. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/5946/4854> [žiūrėta 2020m. vasario 20d.].
- Novelskaitė, A., Pučėtaitė, R., Pušinaitė – Gelgotė, R. 2017. Lietuvos socialinių verslų novatoriškumas ir darniosios inovacijos: socialinių verslininkų patirtys. *Informacijos mokslai*, 79. Prieiga per internetą:

<https://www.researchgate.net/publication/323949047> Lietuvos socialiniu verslu novatoriskumas ir darniosios inovacijos socialiniu verslininku patirtys [žiūrėta 2020m. kovo 13 d.].

Onyx, J. Bullen, N. 2000. Measuring Social Capital in Five Communities. *The Journal of Applied Science*, 36 (1), 23-42. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/246794501> Measuring Social Capital in Five Communities [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Paurienė, G. 2014. Grindžiamoji teorija: samprata, atsiradimo istorija, bendrieji tyrimo proceso aspektai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 11, 176-187. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14954/Paurien%C4%972.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta 2020m. vasario 2d.].

Petružytė, D. 2008. Grindžiamosios teorijos metodologija: B. Glaser'io ir A. Strauss'o versijų palyginimas. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 1, 27-89. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/6048/4956> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Portes, A. 1998. Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Reviews of Sociology*, 24, 1-24. Prieiga per internetą: <http://faculty.washington.edu/matsueda/courses/590/Readings/Portes%20Social%20Capital%201998.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 12d.].

Poviliūnas, A., Žiliukaitė, R., Savicka, A.. 2016. *Lietuvos visuomenės vertybių kaita per dvidešimt nepriklausomybės metų*. Monografija. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius.

Pučėtaitė, R., Novelskaitė, A. Pušinaitė, R. (2015). Organizacijų etika, novatoriškumas ir darniosios inovacijos. Vilnius: Akademine leidyba. Prieiga per internetą:

Pušinaitė-Gelgotė, R.; Pučėtaitė, R., ir Novelskaitė, A. 2019. Socialinio verslo poveikių vertinimo patirtys Lietuvoje socialinių verslinink(i)ų požiūriu. *Informacijos Mokslai*, 86, 116-132. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/informacijos-mokslai/article/view/15518/14481> [žiūrėta 2020m. kovo 2d.].

Sacchetti, S., Campbell, C. 2014. Social enterprise networks and social capital: A case study in Scotland/UK. *Social Capital and Economics: Social Values, Power, and Social Identity*. London. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net/publication/258291116> Social enterprise networks and social capital

[A case study in ScotlandUK/link/00463527baf3fc7482000000/download](https://www.researchgate.net/publication/272857541_Socialinio_kapitalo_apibrezties_ir_matavimo_problematika) [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Skačkauskienė, I., Bytautė, S. 2012. Socialinio kapitalo apibrėžties ir matavimo problematika. *Verslas: teorija ir praktika*, 13 (3): 208-216. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/272857541_Socialinio_kapitalo_apibrezties_ir_matavimo_problematika [žiūrėta 2020m. kovo 6 d.].

Socialinio verslo galimybių studija. 2019. Lietuvos socialinio verslo asociacija. Vilnius.

Socialinio verslo plėtros galimybių studija. 2016. Lietuvos inovacijų centras, Vilnius. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/12778_soc_verslo_galimybiu_studija-20161209.pdf. [žiūrėta 2020m. kovo 5 d.].

Socialinis kapitalas: nuo žiniomis grįstos vadybos link socialinio kapitalo matavimų. 2017. Metodiniai rinkiniai pagal projektą „Tvarios plėtros skatinimas, stiprinant viešojo sektoriaus socialinę klasterystę“ Nr. NOR-LT10-VRM-01-K-02-006. Prieiga per internetą: <http://www.socialcluster.lt/wp-content/uploads/2017/05/Administracini%C5%B3-ir-vie%C5%A1%C5%B3j%C5%B3-geb%C4%97jim%C5%B3-ugdymas.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 14d.].

Son H., Lee J., Chung Y. 2017. Value creating mechanism of social enterprises in manufacturing industry: Empirical evidence from Korea. Prieiga per internetą: <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/1/46/pdf> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Szreter, S., Woolcock M. 2004. Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*, 33 (4), 650-663. Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/ije/article/33/4/650/665431> [žiūrėta 2020m. kovo 19d.].

Šalkauskas, Š., Dzemyda, I. 2013. Socialinio verslo modelis. *Verslo sistemos ir ekonomika*, 3 (2), 208-219. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/ccf/VSE-13-3-2-07.pdf> [žiūrėta 2020m. kovo 28d.].

Valantiejus, A. (2003). Sociologiniai bendruomenės sąvokos aspektai. Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai, T. 18, 461–473.

Westlund H., (2009). Societal Entrepreneurship and social capital. Entrepreneurship in the name of society, Stockholm, Knowledge foundation.

Westlund H., Bolton R. E. (2003) Local social capital and entrepreneurship. *Small business Economics*, 77-113.

Westlund H., Gawell, M. 2012. Building social capital for social Entrepreneurship. *Annals of public and cooperative economics*, 83 (1), 101-116. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/227371116_Building_Social_Capital_For_Social_Entrepreneurship [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

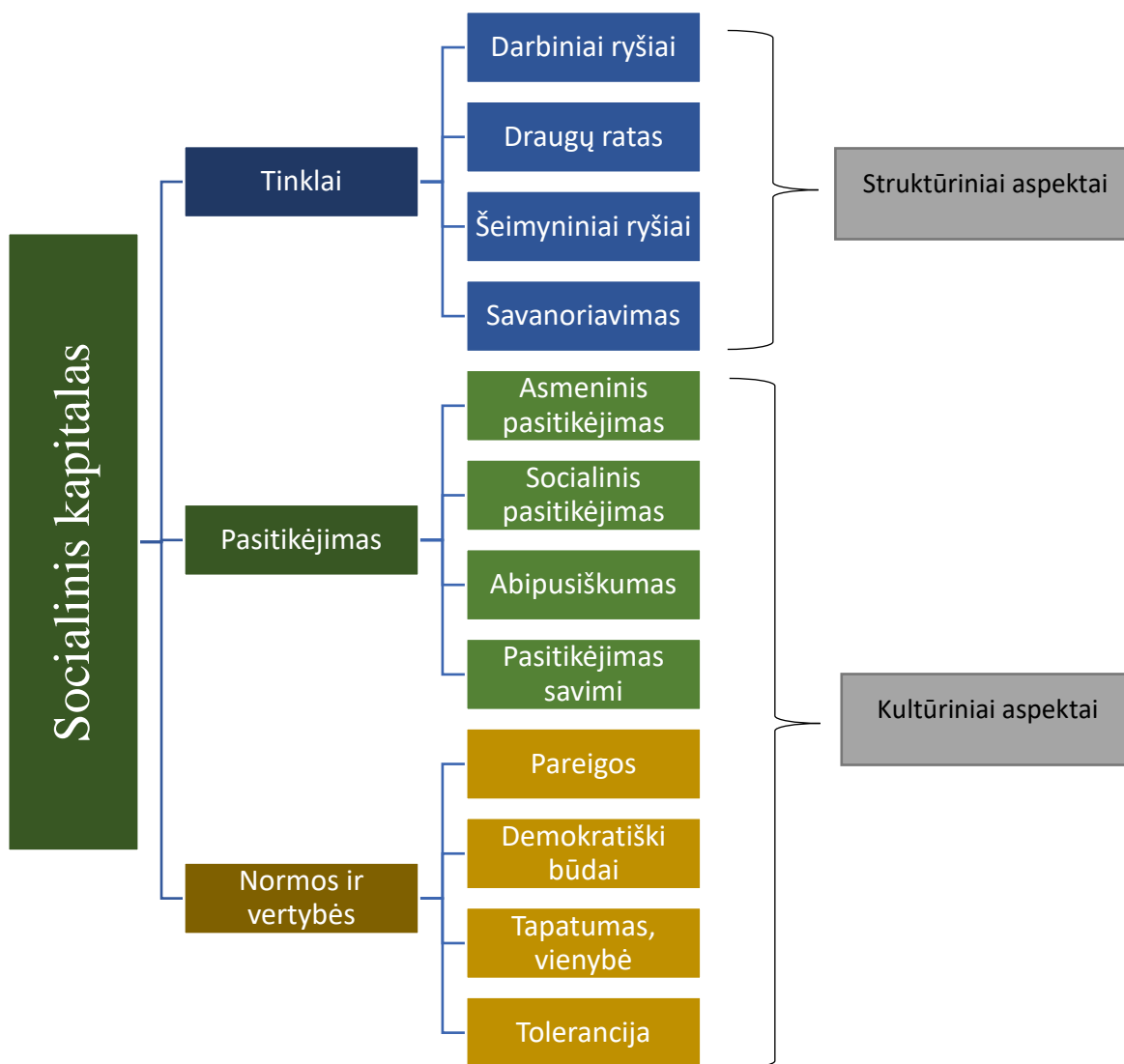
Woolcock, M., Narayan, D. 2000. Social Capital: Implications for Development Theory. *Research, and Policy. The World Bank Research observer*, 15(2). Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/961231468336675195/pdf/766490JRN0WBRO00Box374385B00PUBLIC0.pdf> [žiūrėta 2020m. balandžio 2d.].

Žiliukaitė, R. 2014. Socialinis kapitalas ir internetas. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 1, 104-112. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/view/5953/4861> [žiūrėta 2020m. balandžio 8d.].

PRIEDAI

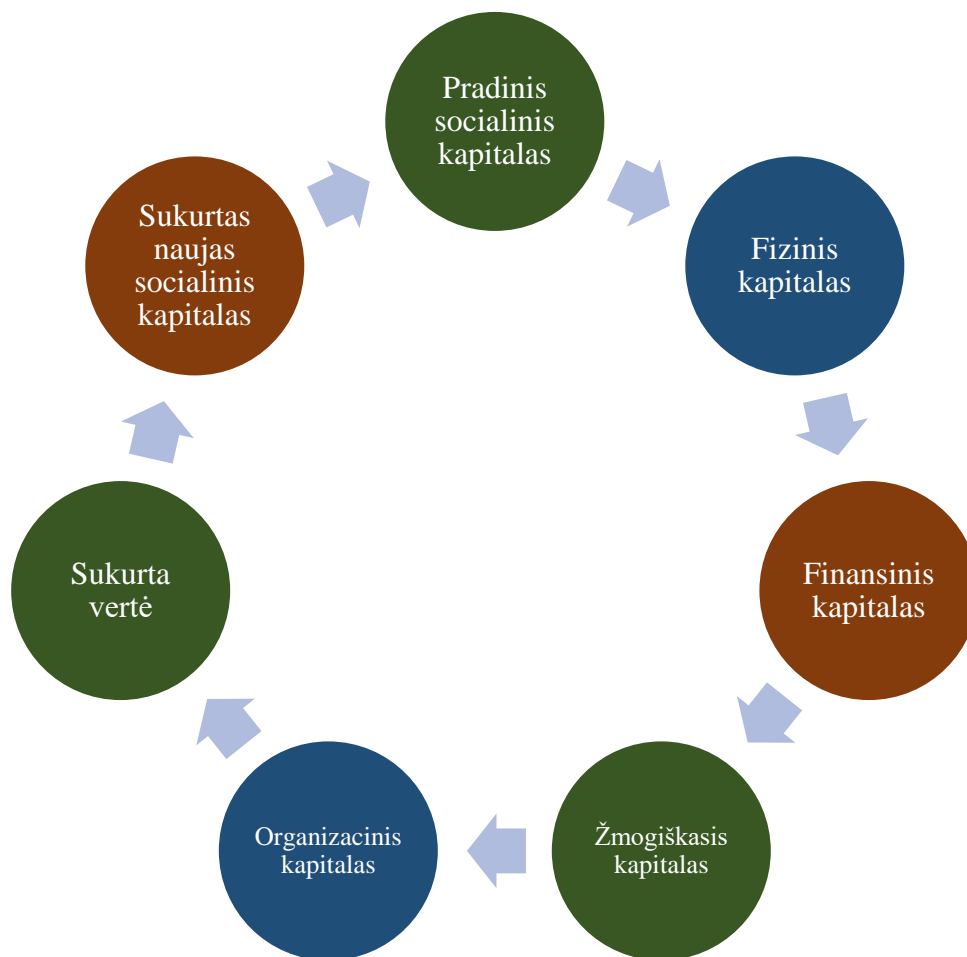
PRIEDAS 1

Socialinio kapitalo modelio schema pagal J. W. Deth (2003)

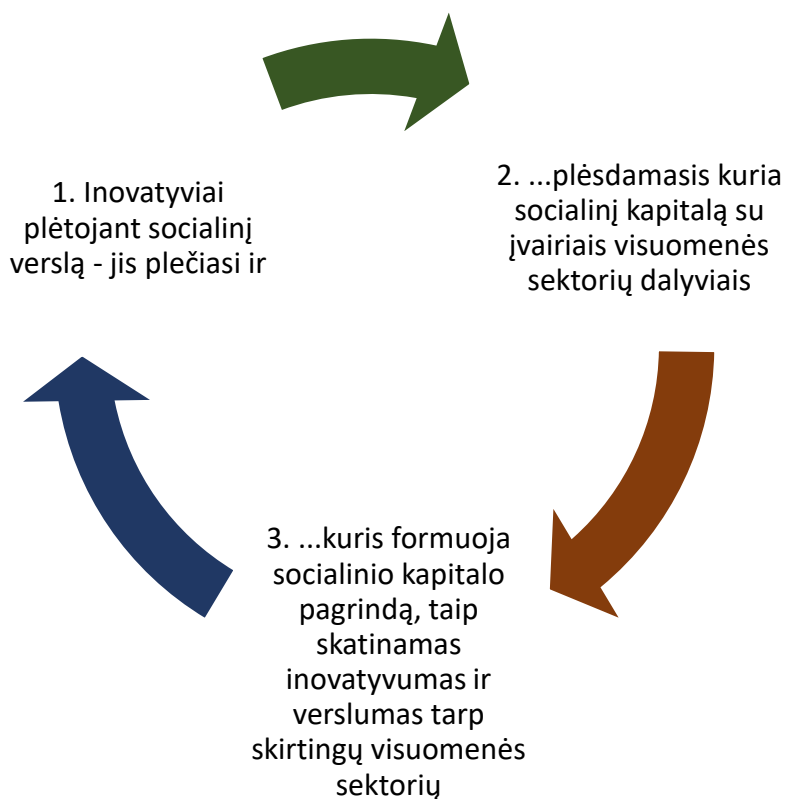
Šaltinis: Deth, J.W. (2003). Measuring social capital. Social research methodology. Vol. 6. No. 1, 79-92.

Socialinio kapitalo ciklas pagal C. Leadbeater (1997)

Šaltinis: Leadbeater, C. (1997). The rise of the social entrepreneur, 68.

Socialinio kapitalo kūrimo grandinė pagal H. Westlund ir M. Gawell (2012)

Šaltinis: Westlund H., Gawell M. (2012). Building social capital for social entrepreneurship. *Annals of public and cooperative economics* 83:1, 101-116.

Interviu klausimai

Norėčiau pakalbėti apie Jūsų santykį su miesteliu,

- 1. Kiek laiko dirbate/dirbote seniūnu šioje bendruomenėje?**
- 2. Ar gyvenate šiame miestelyje?**
  - Kiek laiko gyvenate?
  - Ką manote apie šį miestelį?
- 3. Kaip atrodė Jūsų miestelis prieš 10 metų?**
  - Kuo jis skyrėsi nuo kitų?
  - Su kokiomis problemomis susidurdavo gyventojai?
  - Kaip pasikeitė viešosios erdvės?
- 4. Kaip ir kada prasidėjo pokyčiai Jūsų bendruomenėje/miestelyje?**
  - Kaip manote, kodėl socialinėms iniciatyvoms buvo pasirinktas Jūsų miestelis?
  - Kaip šiuos pokyčius priėmė miestelio gyventojai?
- 5. Pakalbėkime, kokios socialinės iniciatyvos atsirado Jūsų miestelyje?**
- 6. Kas yra pagrindiniai socialinių iniciatyvų/verslų autoriai?**
  - Koks jų santykis su Jūsų miesteliu?
  - Kokį vaidmenį jie atlieka Jūsų bendruomenėje dabar?
- 7. Kokie esminiai skirtumai tarp anksčiau ir dabar? (čia išsiplečiama pagal situaciją)**
  - Kaip vyko pokyčiai?
  - Kokios žmonių problemos jau išspręstos, kokias dar sprendžiate/ruošiatės spręsti ateityje?

- Kokių naujai atsiradusių kasdienių žmonių įpročių tenka pastebėti?
- Ar yra įvykusių fizinių pokyčių (restauracijos, nauji statiniai)?
- Kokius pastebėjote socialinius, demografinius pokyčius?

8. Kokie indikatoriai rodo, kad gyvenimas Jūsų miestelyje gerėja? Pakalbėkime apie:

- Fizinius dalykus?
- Gal suintensyvėjo socialiniai ryšiai?
- Kokie įvyko demografiniai pokyčiai?
- Gal atsirado nauji renginiai?
- Gal pakito tradicijos švęsti šventes?

9. Kas Jūsų miestelyje buria žmones (kokie yra traukos centrai)?

Kaip manote, kodėl būtent tos vietos yra traukos centrai?

Dėkui už Jūsų atsakymus!

Interviu transkripcijos pavyzdys

Interviu su Antalieptės seniūnu Arvidu Sauliumi

Laikas: 00:43:13

Vieta: Antalieptės seniūnija, A. Žilėno g. 1, Antalieptės k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

Data: 2019 metų gruodžio 6 d.

Kiti pastebėjimai: tyrėjos klausimai žymimi paryškintu šriftu, informanto – įprastu.

- **Sveiki, tiriu sėkmingų bendruomenių pavyzdžius, sėkmingus socialinius verslus. Jūsų miestelis ir jūsų bendruomenė yra vienas iš pavyzdžių ir girdėjau daug gerų atsiliepimų apie jus.**

Nu tai va čia gal apie tuos kas liečia socialinius verslus, tai čia daugiau gal nu ne mes tiesiogiai... Bet....

- **Bet juk jūs juos išsileidžiat, todėl norėčiau pakalbėti plačiau apie tai?**

Tie mūsų kaip aš juos vadinu komjaunuoliai (juokiasi) Nu aš juos taip vadinu... Nu žodžiu. Tai čia gal daugiau jie, bet nu bendradarbiavimas su jais tai yra ir ir ir nuolatinis ir pastovus ir ir ir mes.. Mes labai daug bendro turim, nes.. Ir jie iš tikrųjų mum daug.. Nu kaip, vėlgi ne tai kad tiesiogiai, bet, bet.. Ir tai nu.. Pastatus kurie jie turi paėmę iš tikrųjų tai buvo nu vaiduokliai lavonai tokie tai vat yra jau pakelti pastatai.. ir žmonių vienas kitas įdarbintas yra mūsų vietinių.. Tai vat n u ... Ir t a i p sakykim kai pas juos būna tos visos... Ir stovyklos ir grupės atvažiuoja ir ir nu tai tai vis tiek (pagyvina?) tą miestelį vis tiek.. Ir jie jau nu.. Daugumoj vis tiek tai.. Tokie nu jauni žmonės tai vat.. Ėė.. Vis tiek....

((Pritildytu balsu)) Tai vat irgi vienas iš socialinių verslų. Nū čia šitie nu kaip aš juos vadinu darbščiųjų rankų būrelis. Nu čia tie.. Už pašalpas dirbantys.

- **Supratau.**

Tai vat su jais irgi.. Daug daug ką turim nuveikt, nes tai faktiškai yra.. Nu.. Vienintelė mūsų darbo jėga su kuria mes turim nuveikt visus darbus.

- **Ar sunku suvaldyti?**

(Giliai iškvėpia)... Nu esmė gal ne tai kad suvaldyme, pačiam suvaldyme tai nėra tai labai sunku, bet bet... Tai yra nu.. Absoliučiai nemotyvuoti žmonės, niekur. Ir aš taip skaičiuoju, kad jie penki.. Atstoja vieną vidutinį darbuotoją. Tokį vidutinį ir nekvalifikuotą. Nes nu.. Mes galim kasti, griauti, laužyti.. Nu ką mes dar galim...

- **Neš t sunkiai.**

Nu.. Sunkiai ne, sunkiai negalima, sunkiai negalim, ne ne ne (juokiasi) Tai vat nu.. Yra visiškai visiškai nemotyvuoti žmonės, nes nes.. Mes mes.. Praktiškai prarandam šituos žmones.. Ir tai yra.. Nežinau... Aš gal kaip valstybės tarnautojas negaliu šnekėti, bet.. Yra yra.. Yra... Valstybės kaltė... Tai yra valstybės kaltė. Ir ir tai jau iš... Prasadėjo.. Praktiškai pradėjo tai savo laiku Blinkevičiūtė, kai jinai buvo socialinės apsaugos ir darbo ministrė.. Ir įvedė mums skandinavišką modelį, o kad mum iki skandinavų biški ((pakeltas balsas)) tolokai... T a i v a t.. Yra kitas klausimas. ((pakeltas balsas)) Jie yra visiškai nemotyvuoti, nes.. Praktiškai, ypač tie kurie yra nu.. Su vaikais, jiems neapsimoka dirbti.

- **Ypatingai dabar, ar ne.**

Taip.

- **O po naujų metų išviso.**

Taip. Nu.. Aš nežinau kaip bus po naujų metų, kol kas tai išvis.. Tai yra rekomendacijos. Kol kas yra rekomendacinio pobūdžio, dėl to kaip.. Kaip.. Kaip ten toliau bus aš nežinau. Ar.. Ar.. priims jau tą, kad tikrai ne, nu jeigu priims tai.. Vėl gi iš kitos pusės tai gaunasi... Pasytyčiojimas iš normalių uždirbančių žmonių. Nes tai yra nu.. Sakau... Tai jūs gal geriau.. Nu.. Klauskit, užveskit ant kelio kas jum labiau.

- **O tai kiek jum laiko reikėjo, patirties, vat kiek jau metų jūs seniūnu dirbat, kad dabar?**

Šešiolika.

- **Oho, jau šešiolika. Ir būtent Antalieptėj?**

Taip.

- Super. Smagu. Gerai. O kaip jūsų miestas tada jeigu jūs jau šešiolika metų tai kaip maždaug atrodė prieš dešimt metų? Galėtumėt pabandyt prisiminti?

..... E m m m m kuriuo požiūriu?

- **Mm... Socialinių problemų prasme?**

Socialinių? Nu.. Kaip.. Sakykim prieš dešimt metų tai.. Nu.... Yra sakykim kaip, žmonės tie va ką ir šnekėjom, kurie atidirbo už pašalpas ir yra dar nu.. Kita k a t e g o r i j a .. Tai tie nu.. Darbo biržos siūsti, nu viešieji darbai vadinami. Ten kur jau už atlyginimą ateina dirbt žmonės. Va tai nu.. Tas dalykas.. Nu.. Kuo tolyn šiek tiek vis nu.. Mažėjantis yra. Mmm.. Šiomet aš galėjau į d a r b i n t i .. Keturis žmones. Per.. Per nu.. Sakykim sezono metu kažkur tai septynis aštuonis mėnesius. Tai jeigu sakykim vat prieš dešimt

metų, tai aš pasiimdavau tą sarašą va taip va ((pasiima lapą ir rodo į lapą)) ((pakeistu balsu)) šitas gal dar ne labai, va šitas gal biški geresnis, šitas visai nieko. Aš turėjau iš ko rinktis.

- **O dabar ne?**

((Pritilusiu balsu)) Visiškai ne. ((Normaliu balsu)) Aš sakau tai liko visiškai visiškai nu... Tie kurie visiškai nemotyvuoti, ir.. Ir nesugebantys, ir svarbiausia visiškai nenorintys. Visiškai. Jiem visai jokio noro, jokios motyvacijos.

- **O žiūrėkit, nu tai.. Bet mes, vat tarkim skaitėm kad apie.. Apie tris šimtus, ar ne, gyventojų yra Antalieptėj.**

Pačioj Antalieptėj jo, panašiai, taip.

- **Ir yra skirtumas tarp Antalieptės ir.. Ir tarp tų aplinkinių ar ne?**

Taip, ne.. Nu tai.. Bendrai seniūnija yra, nu tai seniūnijai kažkur tai yra, mūsų seniūnija iš tikrųjų yra labai maža, yra panašiai, nu grubiai imkim ten šeši šimtai dvidešimt kažkur tai dabar šiai dienai, bet.. Čia vėl nu.. Tas, tas nu.. Į.. Į šią sritį nelabai.. Nu.. Į jūsų temą įeina, bet.. Manęs pavyzdžiui kai klausia kiek yra gyventojų tai aš visada atsakau klausimas į klausimą – žiemą ar vasarą? Žiemą tai mes esam mirę čia visai tokie kai šnekam, o vasarą tai kaip aš juokauju nu.. Jeigu pas žmogų.. Kaime.. Kieme mašinos netelpa, reikia ant gatvės pastatyti.. Nu tai yra labai l a b a i . . . .

- **Dėl kraštovaizdžio ar ne? Dėl vietos?**

Nu.. Taip taip, dėl vietos ir iš tikrųjų.. Nu.. Labai daug kas dabar pavyzdžiui nu.. Ar ten senukai mirę kažkokie tai liko ar kažkas, tai tiesiog nu.. Stipriai tvarko, remontuoja, plečiasi ten jeigu ten keli giminės dalinasi.. Vienam namas, ((juokiasi)) kitam ūkinis, trečiam pirtis, tenais įsirenginėja, tvarkosi.. Ir ir ir.. Tas dalykas.. Nu..

- **Jaučiasi ar ne?**

Jo, tas jaučiasi ir tikrai aš kuo tik džiaugiuosi.. Nes tie žmonės, jie tada nu.. Pas juos būna sutvarkyta teritorija g r a ž i a i , viskas tvarkinga, dilgelės iki langų neauga, jų nereikia raginti, jų nereikia baksėt, jie patys tvarkosi. Prisižiūri, gražiai tvarkingai gyvena.

- **Nes mes apvažiavom visai neblogai.. Aš sakyčiau, tikrai tvarkinga kažkaip.**

Nu visko yra, visko.

- **(Mes?) į neigiamus dalykus labai ne.....**

Juo labiau kad dabar ir laikas toks.. Nu.. Ne.. Ne.... Ne tas laikas kai.. Kai ((šypsosi)) žiūrėt kas gražu....

- **Bet vis tiek kažkas nu traukia nu traukia tuos žmones, vis tiek čia buriasi, tvarkosi, būna?**

Ne nu tai.. Kaip bebūtų nu vis tiek tai yra, sakykim.. Nu nu.. Iš tų.. iš tų teritorijų, kurios yra nu.. Nu poilsiu vis tiek patrauklios, kaip bebūtų, mūsų tas kampas. O.. nu kas dieve čia dabar šiais laikais tas nu Vilnius tai čia nu.... Šimtas trisdešimt kilometrų ir ir ir Vilnius... Ir.. Ir... Viskas. O dėl tos socialinės, pavyzdžiui, dėl tų pačių darbų.. Nu tai.. Mum čia dvidešimt aštuoni kilometrai Utena.. Utenoj darbo praktiškai jo yra visada.. Jo yra visada.. Bet.. Nu neatlaiko mūsų tie... Nū tai čia.. Geriausia buvo ((juokiasi)) mes kaip juokiamės... Praeitą gal čia vasarą... Zarasų mieste kažkaip tai nu žodžiu yra gan.. Gan ten.. Ėmėsi jie.... Savivaldybė renovaciją labai labai labai stipriai vykdyti daugiabučių... Daugiabučių.. Jo jo jo.. Tai va.. Tai iš tikrųjų jie nu.. Vienu metu ten daug.. Daug tų renovacijų, tų statybų vyko.. Reikėjo daug daug darbuotojų, tai kaip mes juokdavomės – stovi pastoliai, ant pastolių ukrainiečiai, po pastoliais mūsiškiai.. ((juokiasi)) alų geria... () Nereikia nieko Zarasuose ten nu.. Mes fabriku vadinam ten iš senų tarybinių laikų buvęs.. Kaip mes anksčiau juokdavomės triusikų gumytes gamindavo, dabar aš net ir nežinau ten jie kažkokią tai.. Smulkią eeee galanteriją kažką tai gamina.. Ir dabar jie atsivežę man atrodo kažkur gal.. Gal apie keturiasdešimt vietnamiečių...

- **Mhm...**

Taip, taip... () ((juokiasi)) vaikiukai po trisdešimt kilogramų bėgioja...

- **Geras..**

Taip.. Taip.. Nes nėra kam dirbt.... Nes nėra kam dirbt.

- **Na ir gerai, nėra kam dirbt.. Bet tada.. Atėjo tos socialinės iniciatyvos, ar ne.. Atėjo.. Į vienuolyną, ar ne.. Kada įvardintumėt, kada buvo tas, tie didžiausi vat kažkokie pokyčiai į gerą ar ne į gerą ar....**

Nu šiaip tai čia aš sakyčiau... ((Atsidūsta))... Nežinau kaip čia tą įvardint net į gerą.. O kas.. Tas.. Tas.. Tas.. Visa tai.. Nu iš.... Mmmmm į gerą eina tai sakykim.. Ką ką ką.. Vat jie daro ten nu nu vadinkim vienuolynu nesvarbu ten jie daugiau pastatų turi.. Tai vat būtent kurie dirba pavyzdžiui su neįgaliais žmonėm.. Tai vat tas tai tikrai yra nu.. tą aš tikrai matau yra plusas labai... Nu... Gal dar imkim nu... Su tokiais.. Tokiais... Tais probaciniais vadinamais, žinot kas tai yra, ar ne?

- **Taip.**

Nu tai irgi kažkiek...

- **Jaunimas tas ar ne..**

Nebūtinai, ne ne, nebūtinai jaunimas, tai.. Ne, tai yra, probaciniai tai yra.... Jeigu tu esi... Mmmm pavyzdžiui lygtinai paleistas...

- **Taip taip taip...**

Ir ten tada... Nu tai čia amžius neturi.. Nu aišku jie jaunesnius daugiau ima... Tai vat, tai su tais tai tikrai taip.. Bet nu va su šituo kontingentu.. Nu vat su šituo kaip aš (vadinu?).. Faktiškai tai jau yra....Nu... Jeigu tiesiai šviesiai šnekant tai yra... Jeigu kas nors ką nors ir bando su jais daryti tai yra pinigų išmetimas į balą. Mes jau jų (nebeatkelsim?).... Mes jau jų nebeatkelsim. Šitų žmonių nebesumotyvuosi.

- **Mhm.. Aišku..**

Aš neįsivaizduoju kaip juos... Kaip kaip kaip.. Juos reiktų sumotyvuoti aš net neįsivaizduoju pavyzdžiui.. Neįsivaizduoju.. Nes sakau.. Tie kurie nors kiek norėjo.. Tie dirba, tie dirba.. Ir yra tų darbų tikrai. Nu jau blogiausiu atveju kaip aš nu sakau.. Nu negaliu (garsiai?) sakyti.. Nu eikit nelegaliai į mišką šakų kraut. Tai visada bet kurią dieną.. Ir ten toks nu.... Jiems tinkamas sakykim grafikas.. Nu.. Mmmm mokama už tą dieną ((juokiasi)) už kurią tu atėjai, jeigu tu rytoj neini tai vėlgi.. Viskas ten gerai žodžiu.. Nėra tokio dalyko kaip pravaikštos.. Bet ir tai ne..

- **O žiūrėkit, jeigu palyginus demografiškai tas amžius? Vis tiek vat jie kaip sako prarasta karta tie vyresni yra šiek tiek? Nuo keturiasdešimties iki šešiasdešimties?**

Mmmmmmm.... Žinokit yra ir jaunimo.. Yra.. Nu ką reiškia jaunimo.. Nu ten trisdešimt, keturiasdešimt... Nes va dar tie kurie yra jau tos grynai vyresnės kartos.. Ten va sakykim nu.. virš penkiasdešimt tai jie kaip....

- **Jie kaip tik kruta gal daugiau ar ne?**

Jie... Pas... Nu.. Jeigu ir mažiau kruta.. Nu.. Sakykim.. Nu.. Įeina į tą pačią kategoriją, bet.. pas juos dar vis tiek yra daugiau to.. Tuose dirbimuose.. Dar tas pareigos jausmas yra didesnis šiek tiek.. Dar vis tiek.. Nu.. Kažkaip taip kaip aš sakau sąžinės dar daugiau kas liečia darbą.. Aš apie darbą kalbu.. Dar su jais yra lengviau..

- **Jaučiat tokį potencialą? Vis tiek kažką norisi daryti?**

Nu.. Kaip ten potencialą... Gal vat.. Nu.. Tas iš senų laikų įprotis, tai dar kažkas, tai va tokie jie.. Nu.... Su jais dar.. O tie vat kurie vat apie trisdešimt nu tai dieve.. Nu nu nu.. Sakau, anekdotų išeina...

- **Bet mokykla vat turit. Mokykla..**

Ne, mokyklos nėra pas mus. Tik pastatas.. Tuščias.. Jau šeši metai.. Tai nėra mokyklos.

- **Tai važiuoja kur.. į...**

Į Dusetas.. Devyni kilometrai.. O matot... Nu va... Čia suprantat.. Vėl.. Aišku, mes galim čia irgi buvo labai daug diskusijų dėl tos mokyklos, dėl uždarymo.. Nu bet iš tikrųjų.. Nu... Kai sėdi klasėj trys, keturi vienoj klasėj... Nu tai jeigu ten tarp keturių vienas pakliūna gudrus tai jis po trijų klasių irgi pasidaro toks pat jeigu iš tikrųjų.. Tai vat tas ir yra.. O čia.. susisiekimas yra puikiausias.. su Dusetom. Devyni kilometrai ir atvažiuoji.. Tai čia labai paprasta.. Labai paprasta..

- **O kaip jūs manot kodėl būtent jūsų miestelį pasirinko tie kaip jūs sakot tie komjaunuoliai, tie iniciatyvūs žmonės iniciatyvom? Kodėl vat?**

Nu čia vėlgi pradžią tai gal gavosi... Dėl pastato.. Nes tą patį pirmąjį kurį jie dabar vadina Medum.. Tai... Mmmmm net aš nežinau... Ne šitie čia gal buvo... Čia kažkas iš jų.. Nu žodžiu nupirko iš aukciono tokį lavoną be langų.... Ir jis stovėjo dar gal... Gal porą metų dar ir tai panašiai ir stovėjo.. Paskui... Nu.. Iš principo turbūt viskas taip ir prasidėjo.. Nuo pastato..

- **Nuo tos investicijos jau ar ne? Galima sakyti kad tiesiog va.. pasitaikė proga ir jie čia atsitiktinai...**

Aš galbūt čia.. Gal jie geriau į šitą klausimą galėtų atsakyti.. bet aš galvočiau kad taip.. Aš galvočiau kad taip..

- **Įdomu kodėl būtent čia kažkaip rado..**

Nu kaip tas čia.. Viens iš tų variantų galbūt sakykim tai kad nu.. tuo metu tas buvo pastatas nu.. parduodamas ir nu.. Kaip sakykim.. Nebrangiai.. Viena.. Antra.. Nu galbūt.. Jie matė tą..... Tą tą tą viziją... Kad tai yra.. Tokiem dalykam patrauklu. Nes nu jūs sakėt kad biški apvažiuot, mes galėsime daugiau apvažiuoti aš jums daugiau aprodysiu dėl ko visa tai yra.. Tai va gal mes pravažiuosim.. Aš jums parodysiu kur kas yra.. ir tada.. tada.. gal daugiau matysis nu.. kodėl dabar visa tai.. Nu galima čia plėsti nes.. tikrai nu.. kai kuriais atvejais mes turim sąlygas geresnes pavyzdžiui nei kad jūs turit mieste... Aš pavyzdžiui turiu mini sporto aikštyną.. Nu parodysiu..

- **Nu tikrai... O kaip nors.. tie socialinių kažkokių verslų idėjų autoriai.. jie kažkaip susiję kažkaip būtent su Antaliepte?**

Iš ankščiau ne.. Iš ankščiau ne.. Čia sakau, kai prasidėjo kaip mes vadinam baraku. Baraku mes vadinam dėl to, kad tas pastatas buvo... Senais laikais kai dar buvo nu.. Normali ta mokykla, tai buvo mokyklos bendrabutis.... ((Atsigeria))

- **Galvoju dabar... Tai kaip supratom iš jūsų tai tas gyvenimas tam miestely jūs nelabai norit pasakyt, kad gerėja?**

Mmmmm..... Kaip kuriais atvejais... Nu matot...

- **Arba kuriose srityse tas pokytis apskritai vyksta?**

Nu bendrai sakykim... Nu.. Visa infrastruktūra tai ji tikrai gerėja.. Nu.. Visa tai ką mes.. Ypač iš europinių pinigų.. Tikrai visa infrastruktūra tikrai yra gerėjanti.. Ir kai yra ta infrastruktūra.. Nū aš sakau, pravažiuosim.. Tada atsiranda ir tos stovyklos ir socialinės ir ne tik socialinės stovyklos... Tai vat... Tuo požiūriu taip, o sakykim to.. nu.. to kontingento va šito požiūriu.. tai taip, jinais yra blogėjanti.... Va to.. kontingento... Bet jo... Jo irgi sąlyginai jo mažėja, skaičium imant mažėja... Nu kurie išeina į pensiją.. Nu ne pensiją, šalpos vadinkim, paprastai pas juos stažo nebūna.. Tai vat kurie išeina į pensiją, kurie numiršta.. Šiomet mes kiek.. Gal tris tokius virš keturiasdešimt iš mano va šitų ((juokiasi)) palaidojom...

- **Mhm.. bet jeigu sakot kad tas jaunimas tam tikra prasme irgi panašiai auga..**

Bet ne.. Bet jauni sąlyginai vis tiek nu.. Atein mažiau negu išeina.. Jo jo jo.. Vis tiek mažiau sąlyginai.. Aš nesakau.. nu būna pavyzdžiui tokių pakliūna vienas kitas kaip aš sakau normalesnis.. bet jis pas mane užsilaiko nu du tris mėnesius.. Kol jisai kažkur kažką nu.. susiranda.. susitvarko sau tą... savo tą buitį, gyvenimą..

- **O demografiškai didėja ar mažėja skaičius gyventojų?**

Mažėja...

- **Mažėja?**

Mažėja... Mažėja... Ir stipriai...

- **Stipriai?**

Stipriai.. Stipriai mažėja... Stipriai.. Nes nu.. Tikrai tų.. tų.. jaunesnių žmonių...mmmm tikrai mažėja. Nes visi tie, kurie čia vasarom sėdi, jie ne mūsų yra..

- **Taip taip taip.. O jūsų darbo šitam tarpe, kokios problemos nu jau išspręstos? Kokias jūs jau skaitytumėt kad jau išsprendėt? Ar taip nėra?**

Nu va kaip čia.... Vienas iš.... Nežinau ir kaip pasakyti... Čia išsprendėm vieną... Tas sukasi vis tiek ratu nu.... Nu daugiau gal va sakau kas liečia tą pačią infrastruktūrą nu... Bet nu...

- **Gerėja ar ne?**

Jo tai va ta nu.. Daug kas yra išspręsta iš tų vat dalykų tai yra... Yra iš tokių sakykim.. Tikrai nu... Tokių šabakštynų sutvarkytų nu... Kur buvo tikrai nu.. Mauglis tiktai gyveno ten..

- **Nu sake, kad ten ir tvenkiniai labai jūsų sutvarkyti.**

Jo jo.. Nu tai va.. Tos, tos sakykim galim mes vadinti, kad tai yra išspręsta.. Tada atsiranda nu.... Noris daugiau kažką tai daryti.. bet kaip aš ir sakau, čia visada pasidarai viską ant savo bėdos galvos... Esmė yra kame... Kai stovi tas šabakštynas.. Nu tai jis stovi ir viskas gerai, nu niekam jisai nekliūna.. Bet jeigu tą teritoriją sutvarkei.. po to ją reikia prižiūrėti.. Vat jeigu tiktai kažkas neprižiūrėt tada visi o vaaaa, nežiūrėta, nepjauta ir panašiai.. O jeigu šitiem mano klounam nu... Įrankius duoti tikrai.. ((juokiasi)) kartais.. būna.. sudėtinga.. nes... su žolepjove mes mokam ir į upę mokam įvažiuoti ((juokiasi))... Elementarus dalykas čia anksčiau toks buvo... Kaime žmogus užaugęs, daviau dalį ten nu.. Pakapot tokius šabakštynus... Už pusvalandžio ateina kruvinas (). Nu nu... Ir pas daktarus.. įmetu, ateinu... Abiem rankom subintuotom.. Rusiškai suprantat nors kiek, ne?

- **Kažkiek.**

Jisai rūselis sako ((pasakoja rusiškai)) – nu kak byla, nu vat ruku prijiedal.. Sakau o tai druguju? Nu ispugalsia kak boze druguju prijiedal nu tai... ((juokiasi)) Tai vat nu... Tokie klounai...

- **Tai klausykit, dabar reiškiasi tas gerėja. O tada paklausiu iš kitos pusės – ko trūktų?**

((Ilga pauzė)) Ką žinau nu.. Pavyzdžiui gal trūktų.... Nu sakykim pavyzdžiui, pas mus aišku tai nerealū.. Bet nu.. kad ir toj pačioj Utenoj būtų kažkokia tai įmonė... Kurioj... Būtų reikalinga daug... Tos nu.. Sąlyginai kvalifikuotos darbo jėgos.. Tai tokiu atveju aš.. tikrai galvočiau, kad dalį tų kurių atsirastų gyventų ne Utenoj... Nes nu.. ir dabar iš mūsų pavyzdžiui į Uteną važinėjančių yra.. ir net nemažai..

- **Yra?**

Yra yra... Tai va nu... tada sakykim galbūt tas mūsų kontingentas nu...

- **Gerėtų?**

Nu jis pagerėtų sakykim gal taip..

- **O kai sakėt kad infrastruktūra jau susitvarkius, patobulėjus sakykim?**

Patobulėjus, susitvarkyti čia niekaip, čia nebaigtinas..

- **Nebaigtinas, teisingai.. Gal pastebėjot kaip kažkokie kasdieniai žmonių įpročiai pasikeitė? Nu vat tiesiog kaip žmonės kiekvieną dieną gyveną? Gal kažkas pasikeitė?**

Nu matot vėlgi kaip mes bešnekėtume kad mes blogai visi nu.. Mes visada skundžiamės kad.. Nu visi.. kad mes blogai gyvenam Lietuvoj ir panašiai.. Bet nu.. imkim kad ir tokius pavyzdžiui dalykus nu.. kaip ir tą patį.. ką mes matom.. tą patį maitinimasi. Nu iš tikrųjų imkim per tuos paskutinius dešimt metų.. Nu tikrai žmonės pradėjo.. tikrai nu.. geresniais produktais .. mmm... ir kitos paslaugos irgi nu.. jeigu sakykim ten prieš dešimt metų ten gal vienas ar du į tą Turkiją išskrisdavo tai dabar nu ne vienas ir ne du išskrenda.. Tai yra tas dalykas, yra...

- **O pavyzdžiui dėl tarkim prieinamumo, dėl alkoholio vartojimo? Yra pasikeitę kažkokie tai tokie vat geryn, blogyn, ar lygiai ta pačia vaga?**

Tas dalykas banguoja...

- **Banguoja?**

Jisai banguoja, jisai banguoja nes nu va čia vienu metu po šitų Verygos cirkų tai labai pas mus prekiavo latvišku alum.. labai.. Bet dabar ten ir pas latvius tą tą tą... pakoregavo .. Tai dabar to latviško jau praktiškai stipriai yra sumažėję... Tas prieinamumas tai čia d i e v e ... Čia yra... Pasakos. ((juokiasi)) Yra pasakos nes nu.. esmė ta, kad.. prekiaut pas mane yra du.. dabar gal du, ne trys taškai.. du sakykim.. bet esmė yra ta kad jie prekiauja legaliu alum.. Juos sakykim.. mm aš suprantu pilnumoj ir policiją nu.. Tikrai labai sudėtinga kažką tai nes nu... Įrodyti reikia, kad vyko pardavimas, vėlgi ten nu jie juk pardavinėja tik tam tikram savam kontingentui, svetimiems neparduoda nu tai o šiaip atėjo paskolinau turėjau alaus bambalį turėjau, turės atiduos ir viskas tuo pasibaigia... Tai čia.... Nežinau tos.. Nežinau, man tai čia kova su vėjo malūnais visa tai...

- **Na čia tai daugumai bendruomenių. Nereik nei miestelių, ir miestuose..**

Ne nu tai kad.. nežinau.. gal.. nežinau sakau.. galbūt miestuose kitaip atrodo, bet tikrai esmė kai mes pavyzdžiui susiduriam kartais.. Ne taip dažnai bet susiduriam su sakykim.. žmonėmis kurie priima sprendimus vyriausybėje nu ar priima sprendimus ar patarinėja tiem kas priima sprendimus nu tai aš kartais matau kad jie tikrai nu.. nemažai jų dalis net nežino kas r e a l i a i vyksta va toj grandy...

- **Todėl čia ir atvažiavau, nes iš šono, iš toliau, atrodo tai šiek tiek kitaip..**

Vat būtent..

- **Tam mūsų burbulė, tarkim ir universiteto, ir apskritai šitų visų socialinių verslų ir tyrimų, atrodo kad nu čia yra tikrai gerai palyginus galbūt su kitom bendruomenėm ir kitom seniūnijom kur nėra va tokių iniciatyvų arba gal kažkas gal dar kiti dalykai.. Tai šiaip iš tolo atrodo tikrai neblogai..**

Ne tai ir sakau, kad tam tikram kontingentui tai tikrai taip, ką aš ir minėjau neįgalieji ir pavyzdžiui.. Bet va šitam kontingentui... ((juokiasi))... Kai.. Prieš septynis, aštuoni metai jau praktiškai.. Atsikėlėm į šitą pastatą, taip gavosi apsitvarkėm biški aplinką ir nu ta aplinka per langą galit pažiūrėti.

- **Šiltnamis, normaliai viskas..**

Ne, šiltnamis čia.. Ne, ne mūsų.. Va čia kaip matot jeigu matot iki vat obelys, iki obelų va čia suarta ir panašiai.. Va čia buvo labai šabakštynai, gyvatynai, bet tai yra privačios teritorijos, bobutės seniai išmirę, sutarėm su tom bobutėm, nu su paveldėtojais, kad mes prižiūrėsime.. Nu ir tada gimė mintis, va ten ir ženklas yra, mes padarėm socialinį daržą..

- **Žiauriai fainai.**

Jo, bet žinokit ko gero ar (kitamet?) mes jo jau atsisakysim..

- **Kodėl? Nėra kas prižiūri?**

((Atsidūsta)) Faktiškai nebelieka. Nu.. kuo toliau tuo sudėtingiau.. nu ir tai jie visi suprantat.. nu.. sukandę dantis tam darže nu.. už tai kad liepta ir dar va čia palangėj.. Nes nu... Jeigu nei vienas iš jų namie net ir.. nu.. ir va tokios lysvės neturi, nu tai tikrai jiems čia yra kančia... Bet dabar mes gal biški pavažiukim ir bus šiek tiek aiškiau...

- **O kaip iš pat pradžių sekėsi?**

Mmm.. Matot... Esmė kame... Iš pat pradžių.. Vis tiek jų buvo daugiau.. Ir tokių dar nu normalesnių, cekavesnių, bet sakau kuo toliau tuo tas dalykas nu... ((Atsidūsta)) nu.. labai jau čia mai tas kontingentas prastėja. Sakau, jeigu aš ankščiau rinkdavausi, tai dabar aš rinktis nebeturiu iš ko.. Paprastas dalykas. Mes neturim valytojos..

- **Čia?**

Taip.. čia.. šitam pastate.. Tai nu.. Žinokit.. Nu.. Ankščiau tikrai man šešis septynis metus man nebūdavo problemų kas išsivalys ar už pašalpas ar tie vadinami viešieji darbai.. O dabar iš tikrųjų žinokit () Nors atrodo moterų yra pakankamai.. nu žinokit nu.. Iki kuriozų prieinama.. ((juokiasi)) nu nu.. Sėdžiu va panašiai kaip su jum va čia, nu kadangi jos ateina valytis darbo laiku, nes po darbo mes tikrai raktų niekam nepaliekam. Atsidaro durys, atvaro () “blet patrauk kojas” sako šitam žmogui, ta žiūri tokiom (akim?) ((juokiasi)) Atsiprašau bet nu sakau žmogelis tokiom akim išsigandęs.. Prašom paskui mane..

((Eina visi į mašiną))

Čia socialinė dar jeigu norėsit pabendrauti. Ai paskui tiesa dar muziejuką galėsime parodyti.

- **Dar girdėjau apie įgūdžių laboratoriją.**

Tai įgūdžių laboratorija tai va apie įgūdžių laboratoriją geriausiai jums papasakos (Sandra?) Ir šiaip va prie to pačio pavyzdžiui socialinio irgi ((rodo į kabinetus)) pas mus va yra medikai, du kabinetai medicinos. Tai irgi iš tikrųjų nu.. reiškia.. ta slaugytoja jinai kasdien būna pas mus, o gydytoja atvažiuoja vieną sykį į savaitę, tai iš tikrųjų žmonėm tai yra labai...

- **Faina, ar ne?**

Jo, labai, labai...

((Eina toliau į mašiną))

- **Žiūrėkit čia kitoks... Čia kitoks herbas.**

Negu kaip?

- **Čia plytelės ir tas kryžius.**

Ne tai čia Antalieptės, o čia yra Zarasų kadangi....

((Važiuoja mašinoje))

- **O tai kur ankščiau buvo seniūnija?**

Tuoj parodysiu.. ((Rodo į pastatą)) Čia bendruomenės namai bet šiaip.... Nu praminta negražiai nabašnikynu ((juokiasi)) nabašnikynu jo.. Nes nu faktiškai naudojama pagrinde vien tiktai šarvojimui... Bet irgi kaip sakyti.. Labai reikalinga paslauga vietai..

((Rodo į sklypą)) Čia va bėda yra.. Yra bažnyčios turtas.. Kuris matot kaip prižiūrimas.. Ir niekaip neina su jais susitarti.. Jeigu teritoriją mes prižiūrim kad ir jų.. Bet vas su šita griūvančia lūšna..

- **Susitarti dėl ko?**

Nu kad ir sakykim dėl pardavimo.

- **O dėl panaudos kažkokios?**

Nu panauda nieks nenori suprantat.. Nes.. ((Rodo į teritoriją)) Va čia tikrai šiemet neseniai mes ir bendruomenė pabaigėm va šitą va čia irgi buvo šabakštynas tai va neseniai pabaigėm va šitą va teritoriją kaip matot va.. Irgi iš to šabakštyno.. Medeliai.. Treniruokliai.. Užaugo žolytė, pjausim žolytę ir viskas bus tvarkinga... ((Važiuoja toliau)) Na va čia tvenkinukas, čia irgi buvo baisus labai, prasmirdęs..

- **Kažką apie rupūžes girdėjau, ne čia?**

Tai čia sekantis etapas, yra minčių, bet ten tos rupūžės priedanga bus jeigu tai pavyks. Čia yra sporto salė buvusio.. Tai vat irgi yra minčių bet čia dar kol kas labai labai toli.. O čia tvenkinukas tai iš tikrųjų vanduo labai švarus yra, maudytis galima ir maudosi čionais.. Turim vandens dviratį įmetam čia..

- **Čia va suoliukai, kūrena ten kažką iš malkų, ar ne..**

Kaip?

- **Kūrena kažką iš malkų? Lauželis.**

Kur?

- **((Rodo kryptį)) Ten.**

Ai jo tai ten būna

- **Būna ar ne?**

Būna. ((Rodo pastatą)) Čia yra tas barakas vadinamas nuo ko prasidėjo.. socialinis verslas. Va šitas pastatas yra

- **Supratau.. Aš jį kitaip įsivaizdavau..**

Jeigu jeigu.. Įdomu pažiūrėti, jeigu kažkas yra jeigu jum įdomu į vidų pakliūti, ar ne?

- **Tai beabejo, mes labai domimės... Žiūrėk koks šiltnamis puikus.**

Nu čia jie šiomet dabar tiktai pasistatė dar.. Tai nežinau čia.. Yra daug idėjų irgi.. Aš juos dėl to komjaunuoliais vadinu nes jie turi labai daug idėjų, bet po to su įgyvendinimu būna problemų...

((Išlipa iš mašinos ir eina į pastatą)) Mes per tarnybinį įėjimą ((juokiasi)).

- **O kas ten viršuj?**

Parodysim viską. ((Atrakina duris ir įeina į pastatą))

- **O kaip kvepia.**

Čia mes per tarnybinį įėjimą įeisim.. Nežinau kas čia iš jų yra kas nors... ((Rėkia)) Auuuuu... Auuuuu... Nesvarbu.. ((Rodo į patalpas)) Nu čia va patalpos bendros.. Čia tualetai.. O viršuj.. Galim eiti į viršų.. Kambariukai ((lipa laiptais)) Nu čia tas stovyklas kur organizuoja.

- **Stovyklos, taip taip..**

Jo, čia jie organizuoja stovyklas..

- **Žinokit į tas stovyklas eilės didžiausios...**

((Aprodo kambarius)) Čia jau bendra erdvė, ir čia vat yra miegamieji tie kambariai.. Irgi prie kiekvieno čia yra dušai, yra tualetai ir dar trečias aukštas yra..

- **Ai dar trečias aukštas yra?**

Va dar čia ((toliau aprodo patalpas)).

- **Gražu čia.**

Nu vasarą per langus visa kita čia..

- **Ir čia irgi kambariai viršuje?**

Tai galit jeigu įdomu užlipti pasižiūrėti.. Nueikit pasižiūrėti.

((Lipa laiptais)) ((Apžiūrinėja patalpas))

Tai va, čia yra įvairios stovyklos organizuojamos. Kažkur tai apie keturiasdešimt žmonių galima čia migdyti.

- **Ir vasarom čia užgrūsta, ar ne?**

Nu.. kaip..jie dar tik įsibėgėja sakykim.. Bet čia vasarą jau nu.. jau nu... Ne tai kad šimtu procentu.. Bet jau.. buvo apkrauta

- **O ką.. kokias veiklas dar va siūlo jaunimui va čia va ką išnaudoja jūsų miestelio pranašumus? Tai aišku vandens telkiniai kažkokie..**

Kai stovyklos būna?

- **Aha..**

Daugumoj kiek aš pastebiu jie.. Visada sieja su įvairiais mokymais.. Nu ten... Įvairiom labai sferom..

- **Čia bazuojasi daugiausiai?**

Nu čia ir lauke.. Kaip ir jaunimas.. Vasarą ten išsidėlioja, mokosi ir panašiai.. Daugiau jie sieja su mokymais..

- **Aha... Kaip fainai..**

Tai čia va ir ta.. Kai mes įėjom virtuvė.. Jie čia gamina ir valgyt ir ir.. ir čia ir maitina.. Ten toliau ((rodo kryptį))

- **Bet saugu.. Viskas atidaryta..**

((Išeina iš pastato))

Čia užvažiuosim iš kitos pusės. Nu čia jau jiems labai patiko bet.. Nu nežinau.. Matysim kaip ir ką čia jie darys nes... Vasarą čia bus problemų..

- **Nes čia ir yra avilys.**

Vasarą čia bus labai karšta tam (). ((Vaikšto po teritoriją))

- **Namelis medyje va..**

Jo, darėm čia vasarą namelį medyje..

((Įsėda į mašiną ir važiuoja toliau))

- **Gal turit kokių nuotraukų pas save nepaklausiau kabinete kaip atrodė seniau? Rastumėt gal?**

Nežinau ar rasčiau, jų pačių reikia paklausti.. Nu sakau vaiduoklis buvo baisus.. Ir čia kai jie pradėjo kuoptis, kiek bambalių iš čia jie priekabų išvežė tai nežinau.. Bet kad labai daug tai faktas.... Nes tada jū niekas nesupirkdavo, kaip aš sakau pats protingiausias per visa nepriklausomybės laikotarpį... Valdžios sprendimas tai yra...

- **Depozitas?**

Depozitas. Taip, žinokit tikrai... Kiek mes vargdavom.. Rinkdami.. Visą šitą šlamštą.. Tai dabar nebėra jokių problemų.. ((Rodo į pastatą)) Va čia priestatą stiklinį jie darosi.

((Sutinka Vytautą, mašina sustoja))

- **Sveiki.**

[Seniūnas] Pažįstami?

- **Susipažinsim.**

[Seniūnas] Vienuolynas pas tave atrakintas?

[Vytautas] Jo, atrakintas. Tai aš Vytautas.

- **Čia Vilniaus Universitetas jus trukdo ir tyrimai apie jūsų bendruomenę, mes girdėjom labai daug gražių dalykų.. Bandom iširti ar iš tikrųjų čia yra..**

[Vytautas] Tai reikia važiuoti, aš važiuoju tada kartu. ((Važiuoja į vienuolyną))

- **Tai Vytautas yra...?**

Nu jis yra.. Nežinau čia kaip dabar jie pareigybėm ar kuo...

- **Nes yra Darius.. Ar Mindaugas...**

Arūnas yra. Tai Arūnas čia jau sakykim jų vasas visų jų yra. O čia nu... Pavaduotojas ar kaip, nežinau.. ((juokiasi))

- **Ir jis čia gyvena ar jis atvažiuojantis čia yra?**

Ne, jįsai gyvena.. Nu čia gabaliukas.. Kokių trisdešimt kilometrų gaunasi (Salake?)

((Rodo į kelią)) Čia va irgi va šitą kelią išsimušėm, kaip nors reikės susitvarkyti mum jį pavasarį...

- **Ai ta prasme ištiesti asfaltą?**

Su asfaltu aš nežinau, su asfaltu sudėtinga... ((Važiuoja toliau, rodo apylinkes)) Čia turim matematikų lieptą..

- **Matematikų?**

Taip. Nu va žiūrėkit.. Ir skaitliukai yra.. Va matot.. Va.. Geometrinės figūros su formulėm.. Pravažiuosim galit pažiūrėti ((Pravažiuoja parodyti figūras su formulėmis)) Va čia va yra..

- **Formulės, nuostabu...**

O čia skaitliukai.. ((Rodo toliau)) Čia kompiuteris. Va... Nu čia Vytukas paskui papasakos.. Šita balta palapinė jų.. Tai čia va dabar jie kur daro tas stovyklas tokias... Čia jį tas projektas gal trim metam man atrodo.. Tai čia jie.. Mes turim tokių meistriukų du gudrius labai, medinukus kaip aš vadinu, kurie iš medžio daro labai įvairius daiktus, parodys Vytukas ką jie yra padarė, tai čia va jie dirba..

- **Va čia meistriukai du matau**

Čia mano du artistai ir vienas gudresnis, šaunuolis.

((Atvažiavo į vienuolyną, išlipa iš mašinos ir eina))

((Rodo į aplinką)) Čia bandom daryti vietą eglutei miestelio..

- **Eglutę statysit, ar ne?**

[Vytautas] Jo, mes tokį kuriam, bandysim šįmet tokį blyną pirmą darysim Kalėdų miestelį Antalieptėj, bandysim.. Bendruomenė čia ateitų švęsti...

- **O kur ateina šiaip?**

[Vytautas] Šiaip prie seniūnijos ten, bet ten kažkaip kampe... Tai norim kad tas vienuolynas toks centrinis toks būtų...

[Seniūnas] Nu dabar tu jau čia viską pasakok.

[Vytautas] Ai man pasakot ((juokiasi)) Kiek čia pripasakoję jau yra... Ką žinau ką čia ir pasakyti dar... Mes turim tokią organizaciją "Inovatorių slėnis" kur..

- **Taip taip...Turiu perspėti Jus, kad įrašinėju šį interviu, ar sutinkate?**

Tai gerai gerai.

Interviu kodų sistema

Situacija seniūnijoje [2]

Informantų asmenybė [14]

Stereotipai apie kaimą [4]

Niekam tinkami žmonės [11]

Seniūnijos gyrimasis dėl veiklumo, neigiant SV [15]

Socialinės problemos seniūnijoje [11]

"Senėjanti bendruomenė" [8]

Nedarbas seniūnijoje [3]

Seniūnija laikosi "ant darbščių" pečių [7]

Jauni žmonės tingi dirbti [1]

"Nėra kam dirbti" [8]

Socialine atskirtis dėl infrastruktūros trūkumo [4]

Užimtumo senjorams trūkumas [2]

Negrįžčiau jei reikėtų kartoti darbą [2]

Migracija iš kaimų [6]

Silpni ryšiai [0]

Silpni ryšiai tarp bendruomenės ir "valdžios" [12]

Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios" [6]

Takoskyra tarp socialinio verslo ir bendruomenės [5]

Valdžia praleido progą sukurti ryšius [2]

Jie - "ignore" [1]

"Jie" nemėgsta "mūsų" [1]

Bendruomenės tinklai ir ryšiai [2]

Socialinio verslo idėja, kūrimas, veikla [1]

Idėja "veža" [5]

Socialinis verslas – „super crazy“ idėja [1]

Užsispyrimas. Idėjos skatinimas [5]
Idėjų generavimas [4]
Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas [6]
    Nepatikėjo idėja beveik niekas [1]
    "Jums nepavyks" [2]
Žmonių įgalinimas bendruomenėje [7]
    Darbo nauda socialiai pažeistiems žmonėms [1]
Naujų darbo vietų įkūrimas [10]
    Darbas bendruomenės socialiniame versle - tarpinė stotelė [1]
    Sudėtinga išlaikyti darbo vietą [1]
    Neįgaliųjų įdarbinimas [1]
Socialinio verslo plėtra [5]
Ryšių kūrimo būtinybė - SV sėkmei [12]
    Ryšių svarba kuriant darbo vietas ir verslą [3]
    Sėkminga verslo plėtra [4]
    Sąlygų lengvinimo socialiniam verslui svarba [1]
Socialinis verslas internetu - sunku įsibėgėti [4]
Infrastruktūros svarba ryšių kūrimui [12]
    Nauji traukos objektai bendruomenėje - skatina ryšius [15]
    Žinomumas [7]
    Kūrybingumas kuria vertę [4]
    Patraukli vieta - gamtovaizdis (ežerai, upės) [9]
    Rekreacinių erdvių plėtra [5]
    Infrastruktūra sutvarkyta - nėra kas naudojasi [1]
Savanorystė [9]
    Bendruomenės talkų kuriama nauda [2]
Ryšiai tarp socialinio verslo ir seniūnijos [8]
Ryšiai tarp bendruomenių [4]
Ryšiai su verslo atstovais [10]
Bendruomenės ir bažnyčios ryšiai [5]
Užmegzti ryšiai su valdžios organais [7]

- Bendradarbiavimas su savivaldybe [8]
- Nėra tęstinumo [3]
- Žemas socialinio kapitalo lygis tarp socialinio verslo ir valdžios [4]
- Ryšiai su valdžia sukūrė darbo vietas [1]
- Pažadas Prezidentei [1]
- Socialinės iniciatyvos [2]
  - Iniciatyvumas kuria socialinį kapitalą [6]
  - Iniciatyvių žmonių trūkumas [5]
    - Pradžioje - susidomėjimas, vėliau - apatija [7]
    - Išlepę miesto senjorai - nesinaudoja progomis [2]
    - Laiko trūkumas organizuojant renginius [2]
    - Žmonės neaktyvūs, neturi bendruomenės jausmo [7]
  - Traukos centrų būtinybė [8]
  - Žmonės išsiilgę bendravimo, renginių [3]
    - Socialinė atskirtis bendruomenėje [2]
- Naujas draugų ratas [5]
- Darbiniai ryšiai kuria pokytį [2]
  - Naujos galimybės užsidirbus. Gerėja žmonių buitis [3]
  - Prisitaikymas, darbo efektyvumas [5]
  - Ryšių stiprinimas darbe [9]
    - Džiaugsmas dirbti [2]
      - Vaikų, jaunimo ugdymas, savanoriavimas [2]
      - Socialinis verslas skatina iniciatyvumą [2]
  - Sunku adaptuotis naujame kolektyve [1]
  - Darbiniai ryšiai ir pasitikėjimas [3]
    - Sukurti nauji ryšiai darbo kolektyve [1]
- Pasitikėjimas bendruomenėje [1]**
  - Svarbus priklausymo jausmas [2]
    - Bendrystės jėga [1]
  - Socialinio verslo įtaka šeimoms [3]
  - Jaunimo motyvacija atsakingam darbui [2]

Pasididžiavimas savimi įveikus sunkumus [5]

Pavyko! [1]

Abipusiškumo kūrimas [5]

Pasitikėjimo kūrimas per darbo santykius [2]

Pažadų vykdymas [1]

Atviri visuomenei, dėmesiui [1]

Pavydas dėl dėmesio ir sėkmės [2]

Naujos galimybės [9]

Iniciatyvos skatina veiklą [7]

Pasitikėjimo socialiniu verslu trūkumas [1]

Vertybės ir normos [5]

Naujų vertybių diegimas [5]

Sunku diegti naujus įpročius [5]

Bendrystė - veža [5]

Eina šikt kaip gerai [5]

Bendrystės esmė [5]

Optimizmas. Džiugios nuotaikos dėl sėkmės socialiniame versle. [5]

Savanoriškas bendradarbiavimas įgyja vertę [5]

Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas [3]

Situacija "prieš" ir "po" [18]

Socialinis kapitalas ir idėja auga [2]

Atnaujinta ir/ar sukurta infrastruktūra [7]

Buvo Dievo užmirštas kraštas [2]

Apčiuopiamas pokytis [3]

Sveikatos problemų sprendimas [1]

Sumažėjęs vandalizmas [1]

Darbas su neįgaliais žmonėmis [2]

Neįgaliųjų pomėgiai atvėrė sienas [1]

SV sprendžia socialinių įgūdžių įgijimo problemas [2]

Naujų įgūdžių formavimas [6]

Sprendžia alkoholio vartojimo problemą [1]

Sprendžia senoliams teikiamų paslaugų klausimus [1]
Sprendžiama vienišumo problema [4]
Finansinė nauda bendruomenei [3]
Susikurtos naujos veiklos, pomėgiai [12]
Edukacinis darbas su jaunimu [6]
Sprendžia nedarbo problemą [7]
Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės [5]
Įgautas pasitikėjimas naujovėms [2]
Augantis pasitikėjimas savimi [1]
Saugumo kūrimas [7]
Atsiskleidė "nurašytųjų" gebėjimai [1]
Reikšminga - socialinio darbo požiūriu [10]

Kodų lentelės pavyzdys

Interviu: Lina Palčinskienė, „Užimtumo namai“ vadovė, Tulpiakiemio kaimas, Ukmergės raj. (interviu kodas - Lina)

Kodas	Pradžia	Pabaiga	Segmentas
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Takoskyra tarp socialinio verslo ir bendruomenės valdžios	64	64	() visi jau kaip ir apsipratę, o į bendruomenę mes kaip ir minėjau, nebelabai kreipiu dėmesį. Nes mane asmeniškai tai labai.. Vien tas faktas, kad jie yra gyventojai šito kaimo ir taip elgiasi vis tiek.. Bet ką aš žinau, visi jau žino, pasiprato su tais mūsų šitais pastatais visais tais darbais. Aš kada turiu minutę laiko ir turiu kuo pasidžiaugti aš visada Facebooke savo poste parašau apie tuos dalykus. Pradžiai gal erzino, pykdė, dabar bent jau man asmeniškai tai tikrai vienodai.
Nauji traukos objektai bendruomenėje - skatina ryšius (+)\Žinomumas	63	64	a tokia riba mane irgi dar domina. Kaip sakėt, kažkaip įtariai žiūri, ar ne? Ar čia įtariai žiūri bendruomenės nariai, ar čia miestelyje kažkaip taip? () visi jau kaip ir apsipratę, o į bendruomenę mes kaip ir minėjau, nebelabai kreipiu dėmesį. Nes mane asmeniškai tai labai.. Vien tas faktas, kad jie yra gyventojai šito kaimo ir taip elgiasi vis tiek.. Bet ką aš žinau, visi jau žino, pasiprato su tais mūsų šitais pastatais visais tais darbais. Aš kada turiu minutę laiko ir turiu kuo pasidžiaugti aš visada Facebooke savo poste parašau apie tuos dalykus. Pradžiai gal erzino, pykdė, dabar bent jau man asmeniškai tai tikrai vienodai. Aš matau dėl ko tai verta daryti, dėl ko tai daroma ir kad visiems nuo to tikrai geriau. Ir bendruomenei geriau. Va kiek žino apie Tulpiakiemio kaimą Lietuvoj, visi dabar turbūt ((juokiasi)).
Bendrystė - veža\Bendrystės esmė	110	110	Ačiū ačiū.. Iš tikrųjų kai čia tiek tos geros nuotaikos tai negresia korona ((juokiasi)) Vitaminas C, jo, vitamino C mes gaunam su kaupu.. Taip kad mum turbūt.. Mes labai tikimės kad negresia mum Covid-19
Bendrystės esmė\Džiugios nuotaikos dėl sėkmės socialiniame versle. Optimizmas	110	110	Ačiū ačiū.. Iš tikrųjų kai čia tiek tos geros nuotaikos tai negresia korona ((juokiasi)) Vitaminas C, jo, vitamino C mes gaunam su kaupu.. Taip kad mum turbūt.. Mes labai tikimės kad negresia mum Covid-19

Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Ryšiai su verslo atstovais	104	104	Aišku, sakau, dabar irgi labai vis dar dairomės, kad tą patį Ukmergės Narbutą bandėm kalbintis, jie čia buvo kaip ir prezidentė atvažiavus. Irgi domisi, žino jie mus, pagrindiniai rėmėjai jeigu reikia. Kėdes padovanojo mm, dienos centrą jie remia nuolat. Tai jau netgi irgi sako.. Sakau duokit gal jūs turit kokių varžtelių, nes dabar mintis tokia biški yra kaimo vyrų sugyventinių tokių kur.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Reikšminga - socialinio darbo požiūriu	40	40	akau, atrodo jie tokie gal kažkam labai nereikšmingi, bet aš kai pati socialinė, žiūrėdama iš šitos pusės, man tai labai reikšmingi.. Du metai ir žmonių noras dirbti nei kiek nenuslūgo. Absoliučiai nei kiek.. Mes pačios net juokiamės, bus čia kada, kad niekas nebenorės dirbti ((juokiasi)) Nežinau žinokit, nupasakot šito jausmo neina.. Tuo labiau kai tu tiek darai, padarai, šalia yra žmonių, kurie ištiesai su manim ir dirba, ir galvojam kartu, ir darom, tai yra nerealu..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Reikšminga - socialinio darbo požiūriu	68	68	Aš dirbau išvis Siesikų seniūnijoje. Tai aš pradžioj dirbau su keturiasdešimt dvejom šeimom. Paskui atsirado viena kolegė, tada dar kita ir dabar jau aš apsistojau ties šituo kaimu, nes aš kaip vadinu, tai mano kaimas. Aš jau net paprašiau direktorės, kad man leistų būti dienos centro patalpose, įsikurti savo darbo vietą, nors aš turėčiau sėdėti seniūnijoje, bet kad aš būčiau arčiau šeimų. Tai aš labai dėkinga savo direktorei, nes jinai tai leido suprasdama kad nu... Mane uždaryti kabinete nelabai gerai ((juokiasi)).
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Ryšių stiprėjimas darbe	54	54	Aš nežinau ar čia ta idėja, ar čia ryšys su manim. Dienos centrą labai stiprų turim vaikų ir visa kolektyvą dienos centro, kuris irig neskaičiuoja nei darbo valandų nei nieko. Tai čia viską kartu paėmus visi šitie dalykai ir šiai dienai aš neturiu vartojančių alkoholį kas liečia mamą. Sugyventniai tarkim tai vienas ir kitas yra, bet vis tiek jau kai šeimoj nevartoja moteris tai yra žymiai paprasčiau gyventi ir visiems paprasčiau ir vaikam ir aplinkiniam. Labai dėl to džiaugiuosi.
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Žmonių įgalinimas bendruomenėje	58	58	Aš vieną savo mama dar globoju kitam kaime, čia kokių penkiolika kilometrų. Aš ją pati važiuodama į darbą pasiimu, paskui jinai randa parvažiuoja. Jeigu norėtume tai tikrai rastume ir žmonės jau patys klausia ir žino.
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Ryšių stiprėjimas darbe	18	18	Aš visada būnu šalia šeimų, aš visada žinau ką jos veikia, jos dirba diena, vakare kartu būnam.. Nu labai.. Pradėjom gimtadienius švęsti.. Tie tokie atrodo.. Visiems labai suprantami dalykai, bet žiūrint iš mano pusės, tai jie labai svarbūs mano globojamoms šeimom..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Idėjų generavimas	48	48	Bet visada ieškom ir galvojam kuo dar galėtume iš tikrųjų užsikabinti, kur dar kažką veikti. Nes nu jeigu tarkim, maža ką, atrodo ta korona, padiktavo sąlygas. Tai kad turėtume ką duoti žmonėm veikti, nes jau automatiškai dabar diena, dvi ar tris nedarbo, visi klausia kada bus darbo.

Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Ryšiai su verslo atstovais	36	36	Čia tokia verslo įtaka.. Tie Agnė ir Aurelijus, kuriuos aš čia labai dažnai miniu, tai jie Ukmergės lyderių kartos.. Ir tai buvo tikrai vieninteliai žmonės, kurie sakė daviai bandom, žiūrime, nes važiuojame į darbo biržą Ukmergėje. Aš prieš tai dar buvau atlikęs šitą žygį.. Man nepavyko, buvo labai skeptiškas požiūris, jos sugadins produkciją, jos nepadarys.. Aš jas irgi vežiausi.. Labai, aišku, jom buvo skaudu tai girdėti.. O paskui jau su Agne ir Aurelijum jau vykom į Vilniaus darbo biržą. Tai čia jau mum padėjo prezidentūra, tiesiog irgi nuleido, kad ar yra kokių darbdavių.. Tai irgi tada gal kokie septyni darbdaviai buvo, bet vienintelė Grafijos, tuo metu, dabar jinai nebedirba jau, gamybos vadovė Diana, sakė man patinka jūsų idėja, daviai pabandom.. Grafija ir po šiai dienai su ja ir dirbam..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Užmegzti ryšiai su valdžios organais	36	36	Čia tokia verslo įtaka.. Tie Agnė ir Aurelijus, kuriuos aš čia labai dažnai miniu, tai jie Ukmergės lyderių kartos.. Ir tai buvo tikrai vieninteliai žmonės, kurie sakė daviai bandom, žiūrime, nes važiuojame į darbo biržą Ukmergėje. Aš prieš tai dar buvau atlikęs šitą žygį.. Man nepavyko, buvo labai skeptiškas požiūris, jos sugadins produkciją, jos nepadarys.. Aš jas irgi vežiausi.. Labai, aišku, jom buvo skaudu tai girdėti.. O paskui jau su Agne ir Aurelijum jau vykom į Vilniaus darbo biržą. Tai čia jau mum padėjo prezidentūra, tiesiog irgi nuleido, kad ar yra kokių darbdavių.. Tai irgi tada gal kokie septyni darbdaviai buvo, bet vienintelė Grafijos, tuo metu, dabar jinai nebedirba jau, gamybos vadovė Diana, sakė man patinka jūsų idėja, daviai pabandom.. Grafija ir po šiai dienai su ja ir dirbam..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas	18	18	dėja veža nes aš ir pati dirbu nuo aštuonių iki penkių socialinį darbą, tada persirengiu į sporbačiukus, kelnytes, ir einu į ta savo fabrikėlį su visais.. Aš visada būnu šalia šeimų, aš visada žinau ką jos veikia, jos dirba diena, vakare kartu būnam.. Nu labai.. Pradėjom gimtadienius švęsti.. Tie tokie atrodo.. Visiems labai suprantami dalykai, bet žiūrint iš mano pusės, tai jie labai svarbūs mano globojamoms šeimoms..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Idėja "veža"	40	40	Du metai ir žmonių noras dirbti nei kiek nenuslūgo. Absoliučiai nei kiek.. Mes pačios net juokiamės, bus čia kada, kad niekas nebenorės dirbti ((juokiasi)) Nežinau žinokit, nupasakot šito jausmo neina..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Pavydas dėl dėmesio ir sėkmės	30	30	Greičiausiai taip, nes vis tiek dabar dar vis karts nuo karto kažkas mumis pasidomi, pas mus vis atvažiuoja pasižiūrėti šitos () tiek seimo nariai, tiek dar kažkas.. Nu ir jinai kaip kaimo vadas, likus kažkur nuošaly.. ((juokiasi)) Bet ji pati to norėjo..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Užmegzti ryšiai su valdžios organais	30	30	Greičiausiai taip, nes vis tiek dabar dar vis karts nuo karto kažkas mumis pasidomi, pas mus vis atvažiuoja pasižiūrėti šitos () tiek seimo nariai, tiek dar kažkas..

Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Idėja "veža"	18	18	Idėja veža nes aš ir pati dirbu nuo aštuonių iki penkių socialinį darbą, tada persirengiu į sporbačiukus, kelnynes, ir einu į ta savo fabrikėlį su visais.. Aš visada būnu šalia šeimų, aš visada žinau ką jos veikia, jos dirba diena, vakare kartu būnam.. Nu labai.. Pradėjom gimtadienius švęsti.. Tie tokie atrodo.. Visiems labai suprantami dalykai, bet žiūrint iš mano pusės, tai jie labai svarbūs mano globojamoms šeimom..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas	12	12	Ir šiai dienai dirba ne tik tai mano šeimos globojamos, bet dirba ir paštininkė po darbo valandų vakarais kada ten išsipirkus tą verslo liudijimą.. Dirba ir bibliotekininkė kai turi kelias valandas į dieną.. Dirba vietinių žmonių, kurie visiškai darbingi, turi to laisvo laiko ir prisijungia.. Tai vat būtent šiuo atveju mes ir apjungėm tas kelias socialines kartas ir patapom labai fainu kolektyvu.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Reikšminga - socialinio darbo požiūriu	54	54	Ir taip kas liečia šitą kaimą, nežinau ar jūs domėjotės anksčiau jisai buvo baisiai problematiškas, baisiai sudėtingas. Tai šiai dienai aš šitam kaime nebeturiu geriančių šeimų. Aš nežinau ar čia ta idėja, ar čia ryšys su manim.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Reikšminga - socialinio darbo požiūriu	49	50	Įspūdingai iš tikrųjų skamba. Iš tikrųjų taip ir yra, nei kiek neperdedu. Niekada pati net negalvojau, galvodama apie šitą idėją, kad ant tiek mane pačią veš, kad aš galėsiu dirbti jeigu reikės be išieginų, nors ir taip nelabai skaičiuodavau tas darbo valandas. Prisigalvodavau visokių nesąmonių, bet.. Bet realiai tarkim, šita idėja.. Aš pamačiau tai, kad žmonėm to reikia. Ir kai tu matai, kad žmonėm to reikia, tai tada jau automatiškai gera daryti.
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Ryšiai su verslo atstovais	48	48	Iš esmės kas liečia Grafijos užsakymus, tai mes juos jau kurį laiką aplamai labai intensyviai ir pastoviai turim.. Mes dedam paskutiniu metu švedam SIM korteles Tele2 ir jos pastoviai taip kartojasi. Tai mes vieną užsakymą taip padarom ir jau žinom kada darbuosimės, nes atvažiuoja kitas užsakymas. Tai kažkaip labai džiaugiamės tuo, kad mes jį turim intensyviai ir faktiškai be tokių labai didelių ne darbo savaičių ar net mėnesių. Bet visada ieškom ir galvojam kuo dar galėtume iš tikrųjų užsikabinti, kur dar kažką veikti. Nes nu jeigu tarkim, maža ką, atrodo ta korona, padiktavo sąlygas. Tai kad turėtume ką duoti žmonėm veikti, nes jau automatiškai dabar diena, dvi ar tris nedarbo, visi klausia kada bus darbo.
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Ryšiai su verslo atstovais	107	108	Iš tikrųjų jo, jūs geroj vietoj.. Iš tikrųjų Aurelijus ir Agnė, reikia iš tikrųjų tokių žmonių, ryšių? Labai, labai... Irgi jie žmonės kurie labai daug daro dėl šito kaimo, nors jie šitame kaime nei gyvena.. Agnė tai dar susidūrus, ji pas mus atvažiuodavo į dienos centrą. O kaip Aurelijus, tai jis išvis įkritęs į šitą kaimą, nu kai aš pasakysiu rusiškai "niftemu" ((juokiasi)) Jis labai daug daro dėl jo.. Ta prasme kartais darai vardan savo kaimo, vardan savo žmonių, o čia tiesiog žmonės iš Ukmergės, iš kažkur tai atsiradę ir... Tai jie irgi čia džiaugiasi visais reikalais ir ištaisai.. jeigu aš dirbu daugiau tais va fiziniai

			tokiais dalykais, tai jie dabar yra tie žmonės kur visus kitus dalykus, organizaciniai visi dalykai..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Sprendžia nedarbo problemą	107	108	Iš tikrųjų jo, jūs geroj vietoj.. Iš tikrųjų Aurelijus ir Agnė, reikia iš tikrųjų tokių žmonių, ryšių? Labai, labai... Irgi jie žmonės kurie labai daug daro dėl šito kaimo, nors jie šitame kaime nei gyvena.. Agnė tai dar susidūrus, ji pas mus atvažiuodavo į dienos centrą. O kaip Aurelijus, tai jis išvis įkrięs į šitą kaimą, nu kai aš pasakysiu rusiškai "niftemu" ((juokiasi)) Jis labai daug daro dėl jo.. Ta prasme kartais darai vardan savo kaimo, vardan savo žmonių, o čia tiesiog žmonės iš Ukmergės, iš kažkur tai atsiradę ir... Tai jie irgi čia džiaugiasi visais reikalais ir ištaisai.. jeigu aš dirbu daugiau tais va fiziniiais tokiais dalykais, tai jie dabar yra tie žmonės kur visus kitus dalykus, organizaciniai visi dalykai..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Užmegzti ryšiai su valdžios organais	71	72	Iš tos pusės, tas bendradarbiavimas nors ir žodinis yra. Taip taip..
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Jie - "ignore"	24	24	jie dabar tokį laisvą "ignore".. Jie žino.. Aišku, dabar biški jau atslūgo ir žiniasklaida, visa kita, ir prezidentūra, tikrai jeigu jau domėjotės matėt.. Tai jie galėjo iš to pasidaryti labai didelį plusą, ir galėjom mes kartu veikti..
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Valdžia praleido progą sukurti ryšius	24	24	Jie mato, jie dabar tokį laisvą "ignore".. Jie žino.. Aišku, dabar biški jau atslūgo ir žiniasklaida, visa kita, ir prezidentūra, tikrai jeigu jau domėjotės matėt.. Tai jie galėjo iš to pasidaryti labai didelį plusą, ir galėjom mes kartu veikti.. Nes mes iš karto ir ėjom pas juos, tai buvo pirmi žingsniai, kuriuos mes padarėm.. Bet jie sakau, jie labai skeptiškai į visa tai pasižiūrėjo ir mes po šiai dienai tiesiog aš jau dabar su jais nepalaikau jokio nei kontato nei nieko nes.. Nes tas skeptiškas požiūris niekur nedingo.. Aišku jie mato kad viskas vyksta, mato kad vyksta plėtra.. Mato kad ir žmonės kaip dirbo taip ir tebedirba.. Bet mes tiesiog.. Nu nieko mum ta bendruomenė nedavė ir mes ir toliau aš, Agnė ir Aurelijus ridenamės patys sau..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas	24	24	Jie mato, jie dabar tokį laisvą "ignore".. Jie žino.. Aišku, dabar biški jau atslūgo ir žiniasklaida, visa kita, ir prezidentūra, tikrai jeigu jau domėjotės matėt.. Tai jie galėjo iš to pasidaryti labai didelį plusą, ir galėjom mes kartu veikti.. Nes mes iš karto ir ėjom pas juos, tai buvo pirmi žingsniai, kuriuos mes padarėm.. Bet jie sakau, jie labai skeptiškai į visa tai pasižiūrėjo ir mes po šiai dienai tiesiog aš jau dabar su jais nepalaikau jokio nei kontakto nei nieko nes.. Nes tas skeptiškas požiūris niekur nedingo.. Aišku jie mato kad viskas vyksta, mato kad vyksta plėtra.. Mato kad ir žmonės kaip dirbo taip ir tebedirba.. Bet mes tiesiog.. Nu nieko mum ta bendruomenė nedavė ir mes ir toliau aš, Agnė ir Aurelijus ridenamės patys sau..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Idėja "veža"	20	20	Jie pradėjo jaustis žmonėmis, nes mes paminim kiekvieno žmogaus gimtadienį, mes tikrai tas kavas geriam.. Tai yra tokia gera aura, kad aš ir pati grįžtu devintą, dešimtą valandą namo, permiegu ir vėl važiuoju.

Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės	20	20	Jie pradėjo jaustis žmonėmis, nes mes paminim kiekvieno žmogaus gimtadienį, mes tikrai tas kavos geriam..
Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės\Saugumo kūrimas	20	20	Jie pradėjo jaustis žmonėmis, nes mes paminim kiekvieno žmogaus gimtadienį, mes tikrai tas kavos geriam..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Ryšiai su verslo atstovais	82	82	Jo jo jo. Mes tiesiog kai įkūrėm.. Jo, specialiai užimtumo namus, nes ieškojom žodžių. Tai namai nes norėjom kad tai ir būtų kaip namai ((juokiasi)) Už tai ir patapo užimtumo namais. Ir kitas dalykas, ko mum labai reikėjo, tai kad mes turėtume paramos gavėjo statusą. Nes tie konteineriai kurie dabar stovi, mes vis dar esam už juos skolingi, nes mums irgi nieks nedavė, tai yra Aurelijaus indėlis. Jisai ten išsiskolino už juos, matėt gal, nežinau, mano poste, tai rinkom paramą, iki galo taip ir nepavyko, bet iš esmės susitvarkysim jau dabar. O dabar šitie naujieji tai jau per projektą, nes visa tai kas dabar yra net be jokių projektų lėšų be nieko, visa tai atsiradę.
Socialinio verslo plėtra\Sėkminga verslo plėtra	46	46	Jo, birželio mėnesį.. Dabar kaip tik ruošiamės, kasam duobes ir visa kita, konteinerių kitų atvažiuvimui. Bus plėtra tikrai birželio mėnesį, nes jau yra užsakyti ir konteineriai ir lauksim jau kada galės atvažiuoti jie pas mus..
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Prisitaikymas, darbo efektyvumas	92	92	Jo, ir šiandien darbuojamės, nes turim nemažai užsakyimų. Tai tiesiog krutam sau, labai džiaugiamės.
Vertybės ir normos	62	62	Jo, ir tarp jų pačių, ir tarp mūsų pačių išnyko ta tokia šlykšti riba, kad mes čia geresnės o jos čia visai prastos. Ta prasme.. Ir tarp jų pačių jos pasidalina savais ir receptais ir ką veikia ir ką daro, ta prasme tas toks.. Bendrystė. Kaip aš sakiau vienam reportaže – bendrystė veža.
Infrastruktūros svarba ryšių kūrimui\Nauji traukos objektai bendruomenėje - skatina ryšius (+)	80	80	Jo, jo, traukos centrai. Diaugiau šitam kaime, tikrai drąsiai galiu sakyti, apart laidotuvių, niekas nevyksta. ((juokiasi)) Į laidotuves būna žmonės susirenka šitam kaime ir tiesiog, dienos centras, vaikai, žmonės važiuoja tikrai nuo prezidentūros laikų daug tų visokių svečių, žymių žmonių, šiaip žmonių, kurie nori pabūti su vaikais ir visa kita. Ir aišku dabar jau užimtumo namai. Tai yra du traukos objektai, stovintys vienas šalia kito, kur viskas vyksta juose.
Pasitikėjimas bendruomenėje\Abipusiškumo kūrimas	56	56	Jo, jo.. Labai stiprus, labai darbuotojai stiprus tam dienos centre. Irgi atsidavę visom keturiom, pažįsta tą kiekvieną vaiką ir sakau, stiprus dienos centras tas mūsų. Tiesiog gauna žmonės šitam kaime visokeriopą pagalbą. Vaikai dienos centre, mamos čia per mane tiek užimtumo namuose. Nu vyksta tas nenutrūkstamas darbas su jom ir kažkaip gyvenam vos ne.

Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Socialinio verslo plėtra	96	96	Jo, pagerinimas darbo sąlygų. Jau dabar einam ten per aikštelę krepšinio, į dienos centrą, tiek tualetas, tiek viskas. O jau atsiradus tiem naujiems konteineriam mes jau turėsim ir savo tualetą ir viską, bus žmonėm pagerintos sąlygos. Ir prasiplėsim, nes mes dabar jau nebetelpam. Pirmai netilpom, dabar turim šitas patalpas, ir čia nebetelpam, tai tiesiog, dėl pagerinimo mum patiem.
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Naujų darbo vietų įkūrimas	8	8	Jo, sėkmingai.. Visu šimtu procentu ir dar daugiau.
Bendruomenės tinklai ir ryšiai	6	6	Jo, tai kadangi kaip ir minėjot.. Idėja buvo kaip ir mano.. Aš dirbu jau socialinį darbą keturiolika metų.. Nu nuolat aš.. Nedirbau taip kad ten tik popieriai, visa kita.. Man vis kildavo kažkokių tai minčių.. Ir šį kartą ta mintis ir buvo ta pagrindinė.. Kad surasti savo šeimom to darbo tokio.. Nes tikrai jom reikia to užimtumo, kad jos kuo mažiau galvotų apie neigiamus dalykus ir kažką veikti.. O kadangi čia tas mano kraštas buvo dėkingas tuom jau daugybę metų kai aš su jom kažką galėdavau veikti, kažkokias veiklas organizuoti.. Tai dabar buvo kilusi mintis surasti to tokio a le namūdinio darbo.. Aš jo net neįsivaizdavau iš tikrųjų ar jo galima išvis gauti.. Ir tiesiog su jom krapštytis. Tai ta idėja aišku pasidalinau..... Su labai daug kuo ir visi labai buvo skeptikai išskyrus.. Dvejus mano bendražygius dabartinius užimtumo namų.. Tai Agnė ir Aurelijus, kurie vieninteliai tik ir patikėjo, kad čia galima kažką padaryti.. Tai nuo to ir išsirutuliojo visa šita idėja ir ji tęsiasi po šiai dienai sėkmingai.. Jau du metai bus gegužės pradžioj..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Darbiniai ryšiai kuria pokytį	6	6	Jo, tai kadangi kaip ir minėjot.. Idėja buvo kaip ir mano.. Aš dirbu jau socialinį darbą keturiolika metų..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Susikurtos naujos veiklos, pomėgiai	40	40	Jos čia atsigauna, pažiūri savo serialus, dviračiais atmina ir vėl..
Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės\Saugumo kūrimas	40	40	Jos čia atsigauna, pažiūri savo serialus, dviračiais atmina ir vėl.. Sakau, atrodo jie tokie gal kažkam labai nereikšmingi, bet aš kai pati socialinė, žiūrėdama iš šitos pusės, man tai labai reikšmingi.. Du metai ir žmonių noras dirbti nei kiek nenuslūgo. Absoliučiai nei kiek.. Mes pačios net juokiamės, bus čia kada, kad niekas nebenorės dirbti ((juokiasi)) Nežinau žinokit, nupasakot šito jausmo neina.. Tuo labiau kai tu tiek darai, padarai, šalia yra žmonių, kurie ištiesai su manim ir dirba, ir galvojam kartu, ir darom, tai yra nerealu..
Žmonių įgalinimas bendruomenėje\Darbo nauda socialiai pažeistiems žmonėms	6	6	kad jos kuo mažiau galvotų apie neigiamus dalykus ir kažką veikti.
Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės\Atsiskleidė "nurašytųjų" gebėjimai	40	40	Kai kurios nu žiauriai gerai dirba ir kartais atvažiuoja produkcija, mes pradėdam galvoti kaip ką sudėti, kaip sustyguoti, tai būtent iš tų mano mamų atsiranda tokių, kurios sako reikia daryti taip ir taip, taip bus daug greičiau ir patogiau. Nu tai pamatai žmonių gebėjimus, kurie buvo nurašyti visiškai..

Užmegzti ryšiai su valdžios organais\Bendradarbiavimas su savivaldybe	74	74	Kažkiek. Tai yra mes džiaugiamės, kad jie žino apie mus, kad mum netrukdo ir jeigu reikalui esant, kad labai didelio kažkokio pagalbos didelės mes nesulaukėm, bet mes sakau kažkaip patys po biški, žingsnelis po žingsnelį ir viskas tvarkoj. Nes vieni apie kitus žinom, jeigu reikia visada pasiskambinam. Vyksta šioks toks bendradarbiavimas, galima pasakyti taip.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės	104	104	Kiek nedaug, du metai, ir tiek jau padaryta. Man asmeniškai super, aš irgi medalį gavau, bet kaip aš sakau ne medaliuose esmė. Tikrai niekada gyvenime aplamai nesitikėjau kad aš ten iki tokių apdovanojimų, bet..
Pasididžiavimas savimi įveikus sunkumus\Pavyko!	88	88	Kosmosas, ar ne ((juokiasi))
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Situacija "prieš" ir "po"	65	66	Labai gražus kaimo pavadinimas iš tikrųjų ir net nesiasocijuoja su blogais dalykais.. Tulpių kaimas ((juokiasi)). Bet labai baisu buvo, aš kai pradėjau dirbti... O jėzus, o jėzus..
Naujų darbo vietų įkūrimas\Darbas bendruomenės socialiniame versle - tarpinė stotelė	104	104	Labai kaip ir nori dirbti, bet vėlgi jiems problematiška kažkaip integruotis į kažkokią darbo rinką.. Tai mes tokie kaip tarpinė stotelė kaip sakau. Pabūna pas mus, žmonės prisipranta prie dienotvarkės, nes iš tiesų daugybę metų niekur nedirbė.. Netgi kai kurie išvis nedirbė, nes vaikų auginimas ištisai.. Tai mes ta tarpinė stotelė darbo rinkai..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Socialinio verslo plėtra	76	76	Labai turėjom daug reikalų, per langus kraudavomės produkciją, nes fūros atvažiuodavo. O šiai dienai jau yra atsiradę tie konteineriai Aurelijaus ir Agnės dėka.. Tai mes jau turim savo patalpas, organizuojamės, planuojamės tą ir laiką ir visa kita, jau kaip mum reikia, jau kaip mum patiem patogiu, o ne nuo kažko priklausomi.
Pasitikėjimas bendruomenėje\Iniciatyvos skatina veiklą	58	58	Laukia žmonės, bet mes šiai dienai neturim tiek užsakymų, kad galėtumėm. Bet mes visada žinom juos, ir jeigu jau kartais būna gausa užsakymų, tai jie irgi tada išsiperka verslo liudijimus, priimam, paskui vėl atslūgsta tada tarkim. Yra, yra. Sakau, iš pačios Siesikų seniūnijos prašosi. Aš vieną savo mama dar globoju kitam kaime, čia kokių penkiolika kilometrų. Aš ją pati važiuodama į darbą pasiimu, paskui jinai randa parvažiuoja. Jeigu norėtume tai tikrai rastume ir žmonės jau patys klausia ir žino. Aš juokiuosi, kad tuoj nebe socialinė darbuotoja, bet darbdavė tuoj būsiu ((juokiasi)).
Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas\"Jums nepavyks"	36	36	Man nepavyko, buvo labai skeptiškas požiūris, jos sugadins produkciją, jos nepadarys.. Aš jas irgi vežiausi.. Labai, aišku, jom buvo skaudu tai girdėti..

Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai	6	6	Man vis kildavo kažkokių tai minčių.. Ir šį kartą ta mintis ir buvo ta pagrindinė.. Kad surasti savo šeimom to darbo tokio.. Nes tikrai jom reikia to užimtumo, kad jos kuo mažiau galvotų apie neigiamus dalykus ir kažką veikti.. O kadangi čia tas mano kraštas buvo dėkingas tuom jau daugybę metų kai aš su jom kažką galėdavau veikti, kažkokias veiklas organizuoti.. Tai dabar buvo kilusi mintis surasti to tokio a le namūdinio darbo.. Aš jo net neįsivaizdavau iš tikrųjų ar jo galima išvis gauti.. Ir tiesiog su jom krapštytis. Tai ta idėja aišku pasidalinau..... Su labai daug kuo ir visi labai buvo skeptikai išskyrus.. Dvejus mano bendražygius dabartinius užimtumo namų.. Tai Agnė ir Aurelijus, kurie vieninteliai tik ir patikėjo, kad čia galima kažką padaryti.. Tai nuo to ir išsirutuliojo visa šita idėja ir ji tęsiasi po šiai dienai sėkmingai.. Jau du metai bus gegužės pradžioj..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės	10	10	Mane labai užkabino tai vienas iš atsakymų buvo "norim būti žmonėmis".. Jo...
Pasitikėjimas bendruomenėje\Naujos galimybės	10	10	Mane labai užkabino tai vienas iš atsakymų buvo "norim būti žmonėmis".. Jo... O kitas dalykas tai jie kaip ir tikrai norėtų kažką tai veikti gyvenime, bet nu suprantam visi mes.. Kad jeigu jie ir nori veikti, tai jiems pakankamai sudėtinga susirasti darbą.. Mmm..
Situacija "prieš" ir "po"\Socialinis kapitalas ir idėja auga	76	76	Mes patys nuo mažiausio žingsnelio iki pat tai kas vyksta dabar. Niekas mum neatėjo, nedavė, nepasiūlė, tiesiog.. Viskas palaipsniui, palengva, bet sakau, po metų mes jau va turėjom ir konteinerius šituos pirmuosius, kas mum gyvybiškai buvo labai svarbu. Nes iš pat pradžių mes vykdėm tą veiklą dienos centro patalpose, mum buvo be galo sudėtinga. Nes nuo aštuonių iki pirmos dirbdavo visi šitie žmonės, tada turėdavom sutvarkyti visas patalpas, tada nuo dviejų iki šešių būdavo vaikai, tada išeina vaikai vėl renkasi žmonės. Labai turėjom daug reikalų, per langus kraudavomės produkciją, nes fūros atvažiuodavo. O šiai dienai jau yra atsiradę tie konteineriai Aurelijaus ir Agnės dėka.. Tai mes jau turim savo patalpas, organizuojamės, planuojamės tą ir laiką ir visa kita, jau kaip mum reikia, jau kaip mum patiem patogiu, o ne nuo kažko priklausomi.
Pasitikėjimas bendruomenėje\Pasididžiavimas savimi įveikus sunkumus	76	76	Mes patys nuo mažiausio žingsnelio iki pat tai kas vyksta dabar. Niekas mum neatėjo, nedavė, nepasiūlė, tiesiog.. Viskas palaipsniui, palengva, bet sakau, po metų mes jau va turėjom ir konteinerius šituos pirmuosius, kas mum gyvybiškai buvo labai svarbu. Nes iš pat pradžių mes vykdėm tą veiklą dienos centro patalpose, mum buvo be galo sudėtinga. Nes nuo aštuonių iki pirmos dirbdavo visi šitie žmonės, tada turėdavom sutvarkyti visas patalpas, tada nuo dviejų iki šešių būdavo vaikai, tada išeina vaikai vėl renkasi žmonės. Labai turėjom daug reikalų, per langus kraudavomės produkciją, nes fūros atvažiuodavo. O šiai dienai jau yra atsiradę tie konteineriai Aurelijaus ir Agnės dėka.. Tai mes jau turim savo patalpas,

			organizuojamės, planuojamės tą ir laiką ir visa kita, jau kaip mum reikia, jau kaip mum patiem patogu, o ne nuo kažko priklausomi.
Vertybės ir normos\Bendrystė – veža	76	76	Mes patys nuo mažiausio žingsnelio iki pat tai kas vyksta dabar.
Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas\ "Jums nepavyks"	22	22	Mes tiesiog susikvietėm pasakyti, kad bandom pasieškoti darbo, ar būtų norinčių žmonių dirbti.. Nu ir tada bendruomenės pirmininkė su ta pavaduotoja atsistojo, tiesiai šviesiai, prie tų mano žmonių, ar jūs suprantat kad čia su jom nieko nepavyks.. Kaip jūs galit.. Jas reikės traukti iš lovų, kelti ir panašiai.. Taip buvo žiauru klausyti.. Ir šiai dienai mano tos mamos nuo pat pirmos dienos iki pat dar dabar, nei viena neatkrito ir sėkmingai dirba..
Vertybės ir normos\Bendrystė – veža	90	90	Mūsų atveju tai va, mes be jokios.. Ta prasme sakau, gerų žmonių ir gerų bepročių kompanija ((juokiasi)).
Pasitikėjimas bendruomenėje\Pasididžiavimas savimi įveikus sunkumus	90	90	Mūsų atveju tai va, mes be jokios.. Ta prasme sakau, gerų žmonių ir gerų bepročių kompanija ((juokiasi)).
SV sprendžia socialinių įgūdžių įgijimo problemas\Naujų įgūdžių formavimas	54	54	Ne ne.. Aš labai ilgą laiką, kai buvo ribojimas jų pinigų () socialinių darbuotojų, ir dabar tas tebevyksta, jie ten per tas socialines korteles, bet šitų pinigų jau neriboji. Bet tu vis tiek jau gali būt patarėjas. Žiūrėk, dabar ten gausi, tai patari, tai išgirsta iš mūsų, kad mes ten tą ar aną pirkom. Viena čia iš mūsų pirkom džiovyklę rūbams, o ten tų vaikų pas jas daug. Tai viena nusipirko, tada kita o j aš irgi pirksiu, kita nusipirko. Tokie sakau... Atrodo buitiniai elementarūs dalykai, bet tu matai kad kažkas tai vyksta. Nėra taip kad išleidžia.. Ir taip kas liečia šitą kaimą, nežinau ar jūs domėjotės anksčiau jisai buvo baisiai problematiškas, baisiai sudėtingas. Tai šiai dienai aš šitam kaime nebeturiu geriančių šeimų. Aš nežinau ar čia ta idėja, ar čia ryšys su manim. Dienos centrą labai stiprų turim vaikų ir visa kolektyvą dienos centro, kuris irig neskaičiuoja nei darbo valandų nei nieko. Tai čia viską kartu paėmus visi šitie dalykai ir šiai dienai aš neturiu vartojančių alkoholį kas liečia mamas. Sugyventniai tarkim tai vienas ir kitas yra, bet vis tiek jau kai šeimoj nevartoja moteris tai yra žymiai paprasčiau gyventi ir visiems paprasčiau ir vaikam ir aplinkiniam. Labai dėl to džiaugiuosi.

Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Darbiniai ryšiai ir pasitikėjimas	10	10	Ne, aš labai turiu artimą ryšį ir labai tuo džiaugiuosi su savo globojamom šeimom.. Aš visada jį turėjau ir ta idėja tai buvo dar viena idėja.. Tiesiog, nes aš esu su jom rinkdavomės mes antradienio popietėm, tai darydavom kažkokius darbelius, tai medelius, tada tai nutrūko, nes man buvo pasakyta kaip ir ne socialinis darbas ir ir.. Nutrūko dėl to, kad jeigu aš paskui nebegalėdavau vykti į tas antradienio popietes tokias, tai mano tos rizikos šeimos tuo metu kaip ir nu nejausdavo to tokio užnugario.. Nes labai jautėsi pradžioj, mūsų visų daromų veiklų pradžioje tai jautėsi kas.... Socialinė ta tikrai atskirtis.. Buvom mes ir jie.. Tas toksai labai didelė atskirtis.. O paskui su šita idėja tai tiesiog jau norėjosi kažko naujo, norėjosi tikrai kažkaip veikti ir norėjosi tikrai įgalinti tuos pačius žmones ir duoti jiems veiklos.. Aš kažkada esu padariusi ir anketas prieš keletą metų.. Nes man pačiai buvo įdomu tiesiog paprastos elementarios anketos, išdalinau savo rizikos šeimom.. Su klausimais, ką jos ten baigė, ką jos norėtų veikti šiame gyvenime, ir jau tada buvo paaiškėję, kad jos tiesiog.. Mane labai užkabino tai vienas iš atsakymų buvo “norim būti žmonėmis”.. Jo... O kitas dalykas tai jie kaip ir tikrai norėtų kažką tai veikti gyvenime, bet nu suprantam visi mes.. Kad jeigu jie ir nori veikti, tai jiems pakankamai sudėtinga susirasti darbą.. Mmm.. Nuvykti į jį, prisiderinti prie kolektyvo.. Tai šita mūsų idėja tuom ir yra stebuklinga kaip aš vadinu, nes jie čia galėjo prisiderinti.. Jiems viskas yra vietoj, jie turi laisvą darbo grafiką, kada nori ateina, padirba, išeina, darbas vietoj, nereikia važiuoti, nėra didelio didelio kolektyvo.. Nu labai daug didelių plusų..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Savanorystė	10	10	Ne, aš labai turiu artimą ryšį ir labai tuo džiaugiuosi su savo globojamom šeimom.. Aš visada jį turėjau ir ta idėja tai buvo dar viena idėja.. Tiesiog, nes aš esu su jom rinkdavomės mes antradienio popietėm, tai darydavom kažkokius darbelius, tai medelius, tada tai nutrūko, nes man buvo pasakyta kaip ir ne socialinis darbas ir ir.. Nutrūko dėl to, kad jeigu aš paskui nebegalėdavau vykti į tas antradienio popietes tokias, tai mano tos rizikos šeimos tuo metu kaip ir nu nejausdavo to tokio užnugario..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Pasididžiavimas savimi įveikus sunkumus	86	86	Ne, ne, čia nei Europos Sąjungos fondas, niekas. Tai ką turim šiai dienai, tai yra be jokių fondų, be jokių projektų, be nieko. Tiesiog gimė idėja ir išsirutuliojom. Ir viskas.
Bendruomenės tinklai ir ryšiai	14	14	Ne, tiktai didėjo ta prasme. Jinai didėjo.. Dar turim senjores keturias ar penkias dabar galvoju į karantiną išleidom, nes laikomės kaip ir minėjom tos šešiasdešimt ar šešiasdešimt penkių metų amžiaus grupės tai vat.. Kist nekito, tiktai mes didėjom.. Šiai dienai mes turim dvidešimt tris žmones..

Silpni ryšiai\Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"	28	28	Nea, nes kiekvienas seniūnijos kaimas turi po bendruomenės pirmininką ir po seniūnaitį.. Tai čia būtent Tulpiakiemo kaimo bendruomenės pirmininkė ir va.. Tai labai liūdna, nes jinai gyvena šitame kaime ir jos kaime visa tai vyksta ir daroma..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Išdėja "veža"	16	16	Nes (idėja?) tai veža žinokit ((juokiasi))
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Takoskyra tarp socialinio verslo ir bendruomenės valdžios	24	24	Nes mes iš karto ir ėjom pas juos, tai buvo pirmi žingsniai, kuriuos mes padarėm.. Bet jie sakau, jie labai skeptiškai į visa tai pasižiūrėjo ir mes po šiai dienai tiesiog aš jau dabar su jais nepalaikau jokio nei kontakto nei nieko nes.. Nes tas skeptiškas požiūris niekur nedingo.. Aišku jie mato kad viskas vyksta, mato kad vyksta plėtra.. Mato kad ir žmonės kaip dirbo taip ir tebedirba.. Bet mes tiesiog.. Nu nieko mum ta bendruomenė nedavė ir mes ir toliau aš, Agnė ir Aurelijus ridenamės patys sau..
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Jie" nemėgsta "mūsų"	22	22	nes mūsų bendruomenė, tarkim, šito kaimo, Tulpiakiemo, buvo žiauriai skeptiškai nusiteikus, jinai ir dabar labai skeptiškai žiūri į visa šitą reikalą.. Vis dar. Jie nemėgsta mūsų ((juokiasi)). Tai mane labai liūdina, nes aš pati tai gyvenu Ukmergėje, aš net nesu šito kaimo gyventoja. Tai vat.. Tai aš tai čia kaip sakau atvažiuoju, išvažiuoju, nes aš tik socialinis darbuotojas. Šiandien aš dirbu, o rytoj manęs gali ir nelikti.. Nes mes prieš pat visos šitos idėjos įgyvendinimą, tai ką mes darėm su Agne ir Aurelijum.. Tai aš susikviečiau savo mamą ten, žmones, kurie potencialiai galėtų dirbti prie šitos idėjos.. Ir aišku susikvietėm bendruomenės pirmininkę, jos pavaduotoją, ir tai buvo tie žmonės.. Aš, Agnė ir Aurelijus bandė nupiešti viską spalvingesnėms spalvoms, pasakyti kad pabandom, pažiūrime, nors mes patys neišsivaizdavom nei nuo ko pradėti, ar mes čia gausim tą darbą, ar negausim.. Mes tiesiog susikvietėm pasakyti, kad bandom pasiieškoti darbo, ar būtų norinčių žmonių dirbti.. Nu ir tada bendruomenės pirmininkė su ta pavaduotoja atsistojo, tiesiai šviesiai, prie tų mano žmonių, ar jūs suprantat kad čia su jom nieko nepavyks.. Kaip jūs galit.. Jas reikės traukti iš lovų, kelti ir panašiai.. Taip buvo žiauru klausyti.. Ir šiai dienai mano tos mamos nuo pat pirmos dienos iki pat dar dabar, nei viena neatkrito ir sėkmingai dirba..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas	36	36	nes važiuoju į darbo biržą Ukmergėje. Aš prieš tai dar buvau atlikus šitą žygį.. Man nepavyko, buvo labai skeptiškas požiūris, jos sugadins produkciją, jos nepadarys..
Nauji traukos objektai bendruomenėje - skatina ryšius (+)\Žinomumas	74	74	Nes vieni apie kitus žinom, jeigu reikia visada pasiskambinam. Vyksta šioks toks bendradarbiavimas, galima pasakyti taip.

Pasitikėjimo kūrimas per darbo santykius\Pažadų vykdymas	46	46	Nu kai prezidentė buvo atvykus mes gi ir juokiamės, sakėm bus iki kelių čia pas mus toks didelis plotas žemės. Tai mes ir juokėmės, ((juokiasi)) stovės fabrikai Lietuvos ryto ir Grafijos filialai Tulpiakiemyje.. Davėm pažadą prezidentei dabar reikia vykdyti..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Abipusiškumo kūrimas	98	98	Nu va kaip tik mano kolegė su grėbliu dabar išėjo metus korteles griebia aplinką.. ((juokiasi))
Džiaugsmas dirbti\Socialinis verslas skatina iniciatyvumą	98	98	Nu va kaip tik mano kolegė su grėbliu dabar išėjo metus korteles griebia aplinką.. ((juokiasi))
SV sprendžia socialinių įgūdžių įgijimo problemas\Naujų įgūdžių formavimas	98	98	Nu va kaip tik mano kolegė su grėbliu dabar išėjo metus korteles griebia aplinką.. ((juokiasi))
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Susikurtos naujos veiklos, pomėgiai	98	98	Nu va kaip tik mano kolegė su grėbliu dabar išėjo metus korteles griebia aplinką.. ((juokiasi))
Žmonės išsiilgę bendravimo, renginių\Socialinė atskirtis bendruomenėje	10	10	Nutrūko dėl to, kad jeigu aš paskui nebegalėdavau vykti į tas antradienio popietes tokias, tai mano tos rizikos šeimos tuo metu kaip ir nu nejausdavo to tokio užnugario.. Nes labai jautėsi pradžioj, mūsų visų daromų veiklų pradžioje tai jautėsi kas.... Socialinė ta tikrai atskirtis.. Buvom mes ir jie.. Tas toksai labai didelė atskirtis..
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Sunku adaptuotis naujame kolektyve	10	10	Nuvykti į jį, prisiderinti prie kolektyvo..
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Prisitaikymas, darbo efektyvumas	38	38	O Lietuvos rytas dabar čia tas karantinas dar.. Mes nenutraukėm nei subrangos sutarties, nieko, bet čia juos turbūt labai paveikė šitas visas reikalas, tai dabar šiuo metu kažkaip tai.. Ten tie periodiškai tokie, jeigu dedasi į žurnalus mėginukai, tai mes jiems labai reikalingi.. Mes sudedam tuos visus reklaminius priedus, mėginukus suklijuojam, visa kita, paruošiam.. Bet jeigu jie kartais leidinius turi tikrai plikus tokius, tai tada mes jiems kaip ir nereikalingi.. Bet sutartis nenutrūkus, viskas tvarkoj. Jeigu jie tik paskambina, pasako, kad yra užsakymas, kurį reikia daryti, mes iš karto darom.
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Užsispyrimas. Idėjos skatinimas	36	36	O paskui jau su Agne ir Aurelijum jau vykom į Vilniaus darbo biržą. Tai čia jau mum padėjo prezidentūra, tiesiog irgi nuleido, kad ar yra kokių darbdavių.. Tai irgi tada gal kokie septyni darbdaviai buvo, bet vienintelė Grafijos, tuo metu, dabar jinai nebedirba jau, gamybos vadovė Diana, sakė man patinka jūsų idėja, davai pabandom.. Grafija ir po šiai dienai su ja ir dirbam..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Naujų darbo vietų įkūrimas	10	10	O paskui su šita idėja tai tiesiog jau norėjosi kažko naujo, norėjosi tikrai kažkaip veikti ir norėjosi tikrai įgalinti tuos pačius žmones ir duoti jiems veiklos.. Aš kažkada esu padariusi ir anketas prieš keletą metų..

Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Žmonių įgalinimas bendruomenėje	10	10	O paskui su šita idėja tai tiesiog jau norėjosi kažko naujo, norėjosi tikrai kažkaip veikti ir norėjosi tikrai įgalinti tuos pačius žmones ir duoti jiems veiklos.. Aš kažkada esu padariusi ir anketas prieš keletą metų.. Nes man pačiai buvo įdomu tiesiog paprastos elementarios anketos, išdalinau savo rizikos šeimoms.. Su klausimais, ką jos ten baigė, ką jos norėtų veikti šiame gyvenime, ir jau tada buvo paaiškėję, kad jos tiesiog.. Mane labai užkabino tai vienas iš atsakymų buvo "norim būti žmonėmis".. Jo... O kitas dalykas tai jie kaip ir tikrai norėtų kažką tai veikti gyvenime, bet nu suprantam visi mes.. Kad jeigu jie ir nori veikti, tai jiems pakankamai sudėtinga susirasti darbą.. Mmm.. Nuvykti į jį, prisiderinti prie kolektyvo.. Tai šita mūsų idėja tuom ir yra stebuklinga kaip aš vadinu, nes jie čia galėjo prisiderinti.. Jiems viskas yra vietoj, jie turi laisvą darbo grafiką, kada nori ateina, padirba, išeina, darbas vietoj, nereikia važiuoti, nėra didelio didelio kolektyvo.. Nu labai daug didelių plusų..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Darbiniai ryšiai kuria pokytį	8	8	o, sėkmingai.. Visu šimtu procentu ir dar daugiau. Nes dabar va tarkim karantino laikotarpiu jeigu visi tarkim ten prastovose, dar kažkur, tai mes sėkmingai atliekam spaustuvei užsakymus, darbuojamės laikydami ten tų visų reikalavimų saugumo ir visa kita ir toliau tęsiam savo veiklą..
Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Naujos galimybės užsidirbus. Gerėja žmonių buitis	52	52	Pradėjo pirkti buitines technikas, nusipirko skalbimo mašinas, nusipirko džiovykles, matydami kaip mes kalbamės ten tam ratyly, kad vat perkam džiovyklę. Tai taip, gerėja jų buitis, jie jau pradeda planuoti, ne kada ten tas pašalpas..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Naujos galimybės	52	52	Pradėjo pirkti buitines technikas, nusipirko skalbimo mašinas, nusipirko džiovykles, matydami kaip mes kalbamės ten tam ratyly, kad vat perkam džiovyklę. Tai taip, gerėja jų buitis, jie jau pradeda planuoti, ne kada ten tas pašalpas.. Tikrai pradžioj tai buvo taip, kad va dabar aš galėsiu eiti iškelta galva į parduotuvę, nes aš užsidirbsiu. Čia buvo mano šeimų pasakyti žodžiai. Tas žmogiškasis faktorius buvo viena iš jų vertybių ir dabar. Buitis tiesiog gerėja. Jie pradeda planuoti ką jie pirksis, mes girdim čia – o j dabar jau kai gausiu atlyginimą, tai pirksiu tą ir tą. Arba mes jeigu čia pakalbėjom kad mes tą ar aną nusipirkom, tai žiūrėk šast jau ir jos nusiperka. Tai va tokie dalykai vyksta.
Socialinio verslo plėtra\Sėkminga verslo plėtra	34	34	Sakau, dabar turim vienokį variantą, bet birželį planuojam naujus konteinerius jau prisijungti, pasistatyti..
Sprendžia senoliams teikiamų paslaugų klausimus\Sprendžiama vienišumo problema	40	40	Senjorės nebesijaučia tokios vienišos ir niekam nebereikalingos.. Jos čia atsigaua, pažiūri savo serialus, dviračiais atmina ir vėl.. Sakau, atrodo jie tokie gal kažkam labai nereikšmingi, bet aš kai pati socialinė, žiūrėdama iš šitos pusės, man tai labai reikšmingi..

Bendrystė - veža\Eina šikt kaip gerai	104	104	Šiaip labai gera žmogiškai, tiesiog, parvažiuoji kartais ir galvoji eina šikti kaip gerai.
Socialinio verslo plėtra\Sėkminga verslo plėtra	60	60	Šiaip tai taip, mus ir filmavo, buvo įdėta.. Aš nežinau tikrai kur buvo patalpinta. Mus ir filmavo kaip socialinę verslo vieną iš iniciatyvų sėkmingų Lietuvoje, čia irgi ėmė reportažus, filmavo, interviu ėmė. Tai buvo įmetę man filmuką kur mes dalinamės kaip socialinis verslas. Man negražiai skamba, man nepatinka.. Aš to nelaikau tikrai verslu. Taip tu nori ar nenori į tai jau perauga, bet.. mmm ne apie tai kalbama, ne dėl to daroma ir viskas tvarkoj. Bet aišku palaipsniui nori ar nenori tas statusas gaunasi, bet aš niekada to nelaikiau verslu. Tai yra super crazy idėja, kuri pasiteisino. ((juokiasi))
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Užsispyrimas. Idėjos skatinimas	68	68	Tai aš labai dėkinga savo direktorei, nes jinai tai leido suprasdama kad nu...
Užmegzti ryšiai su valdžios organais\Ryšiai su valdžia sukūrė darbo vietas	36	36	Tai čia jau mum padėjo prezidentūra, tiesiog irgi nuleido, kad ar yra kokių darbdavių.. Tai irgi tada gal kokie septyni darbdaviai buvo, bet vienintelė Grafijos, tuo metu, dabar jinai nebedirba jau, gamybos vadovė Diana, sakė man patinka jūsų idėja, davai pabandom.. Grafija ir po šiai dienai su ja ir dirbam..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Sprendžia alkoholio vartojimo problemą	54	54	Tai čia viską kartu paėmus visi šitie dalykai ir šiai dienai aš neturiu vartojančių alkoholį kas liečia mamas. Sugyventiniai tarkim tai vienas ir kitas yra, bet vis tiek jau kai šeimoj nevarvoja moteris tai yra žymiai paprasčiau gyventi ir visiems paprasčiau ir vaikam ir aplinkiniam. Labai dėl to džiaugiuosi.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Sprendžia nedarbo problemą	40	40	Tai daug tų tokių išsprendėm, kaimo problemą, tą nedarbo.. Žmonės turi vietoj darbą, niekur nereikia važiuoti.. Ateina, išeina..
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas	16	16	Tai jau dabar jo, jo.. Vis atsiranda, tų užsakymų mum didėja, kas ateina mes vis priimam. Būtų jų ir dar daugiau, bet tiesiog mes neturim dar tokios aprėpties užsakymų, kad galėtumėm jų dar daugiau duoti žmonėm.. Bet norinčių yra, ir iš aplinkinių kaimų jau yra, ir iš pačios Siesikų seniūnijos, tai vat.. Tai tokių.. Mes kaip ir linkę plėstis, ir dabar jau va irgi ruošiam kaip tik patalpas, atvažiuos, dar plėsimės, kad būtų patogiau.. Kaip tik konteineriai, parašė Agnė ir Aurelijus tie mano kolegos projektą Ukmergės (vietos?) veiklos grupei, atvažiuoja dar kiti konteineriai.. Mes jau turėsim didesnes, erdvesnes patalpas ir tikimės kad ir toliau puikiai mum čia seksis.. Nes (idėja?) tai veža žinokit ((juokiasi))
Ryšių stiprinimas darbe\Džiaugsmas dirbti	48	48	Tai kažkaip labai džiaugiamės tuo, kad mes jį turim intensyviai ir faktiškai be tokių labai didelių ne darbo savaičių ar net mėnesių.

Užmegzti ryšiai su valdžios organais\Pažadas Prezidentei	46	46	Tai mes ir juokėmės, ((juokiasi)) stovės fabrikai Lietuvos ryto ir Grafijos filialai Tulpiakiemyje.. Davėm pažadą prezidentei dabar reikia vykdyti..
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Naujų darbo vietų įkūrimas	6	6	Tai nuo to ir išsirutuliojo visa šita idėja ir ji tęsiasi po šiai dienai sėkmingai.. Jau du metai bus gegužės pradžioj..
Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas\Nepatikėjo idėja beveik niekas	6	6	Tai ta idėja aišku pasidalinau.... Su labai daug kuo ir visi labai buvo skeptikai išskyrus.. Dvejus mano bendražygius dabartinius užimtumo namų.. Tai Agnė ir Aurelijus, kurie vieninteliai tik ir patikėjo, kad čia galima kažką padaryti.. Tai nuo to ir išsirutuliojo visa šita idėja ir ji tęsiasi po šiai dienai sėkmingai..
Pasitikėjimas bendruomenėje	6	6	Tai ta idėja aišku pasidalinau.... Su labai daug kuo ir visi labai buvo skeptikai išskyrus.. Dvejus mano bendražygius dabartinius užimtumo namų.. Tai Agnė ir Aurelijus, kurie vieninteliai tik ir patikėjo, kad čia galima kažką padaryti..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Pasitikėjimo kūrimas per darbo santykius	40	40	Tai taip, bet koku atveju iš karto įdarbinimo.. Kita tarkim bendravimo.. Nes jeigu pradžioj mano tos mamos buvo susikaustė, visa kita.. Dabar jos tampa lygiavertėmis. Visi tokie pasisėdėjimai prie kavos, sprendimų kažkokių priėmimai, atsiskleidė jų pačių gebėjimai.. Kai kurios nu žiauriai gerai dirba ir kartais atvažiuoja produkcija, mes pradedam galvoti kaip ką sudėti, kaip sustyguoti, tai būtent iš tų mano mamų atsiranda tokių, kurios sako reikia daryti taip ir taip, taip bus daug greičiau ir patogiau. Nu tai pamatai žmonių gebėjimus, kurie buvo nurašyti visiškai.. Tai daug tų tokių išsprendėm, kaimo problemą, tą nedarbo.. Žmonės turi vietoj darbą, niekur nereikia važiuoti.. Ateina, išeina.. Senjorės nebesijaučia tokios vienišos ir niekam nebereikalingos.. Jos čia atsigauna, pažiūri savo serialus, dviračiais atmina ir vėl.. Sakau, atrodo jie tokie gal kažkam labai nereikšmingi, bet aš kai pati socialinė, žiūrėdama iš šitos pusės, man tai labai reikšmingi.. Du metai ir žmonių noras dirbti nei kiek nenuslūgo. Absoliučiai nei kiek.. Mes pačios net juokiamės, bus čia kada, kad niekas nebenorės dirbti ((juokiasi)) Nežinau žinokit, nupasakot šito jausmo neina.. Tuo labiau kai tu tiek darai, padarai, šalia yra žmonių, kurie ištiesai su manim ir dirba, ir galvojam kartu, ir darom, tai yra nerealu..
Vertybės ir normos\Bendrystė – veža	61	62	Tai tokie ryšiai tarp tų šeimų atsirado daugiau? Jo, ir tarp jų pačių, ir tarp mūsų pačių išnyko ta tokia šlykšti riba, kad mes čia geresnės o jos čia visai prastos. Ta prasme.. Ir tarp jų pačių jos pasidalina savais ir receptais ir ką veikia ir ką daro, ta prasme tas toks.. Bendrystė. Kaip aš sakiau vienam reportaže – bendrystė veža.
Darbiniai ryšiai ir pasitikėjimas\Sukurti nauji ryšiai darbo kolektyve	12	12	Tai vat būtent šiuo atveju mes ir apjungėm tas kelias socialines kartas ir patapom labai fainu kolektyvu.

SV sprendžia socialinių įgūdžių įgijimo problemas\Naujų įgūdžių formavimas	104	104	Tai žmonės mato, kad reikia atsikelti, reikia ateiti, reikia būti valandas, padaryti užsakymą.. Tai vat taip kad mes ta grandis tokia sakau į darbo rinką.. Vaikai paaugliai mūsų labai tarkim va jau tų šeimų be proto nori ir kažkada turėjom daug užsakymų, tai jie mums padėjo prie žurnalų, labai atsakingai dirba.. Tai jau mes parodom ir jaunimui šitam, kad ne tik iš pašalpų reikia gyventi... Jau ir vaikai klausia, mama kada tu baigsi darbą.. Tai tu jau rodai šitai kartai kai mes visi jau visuomenėj tikrai labai skeptiškai sakom “tik iš pašalpų jie gyvena, jiems tik duok ir duok”. Tai mūsų jaunimas jau bando prisidėti ir labai nori ir laukia kada močiutės pavargs, tada jau ir jie galės. Nes nuo keturiolikos metų gali pirktis verslo liudijimą, tai jie jau laukia kada močiutės pavargs, kad jie galėtų dirbti. Tai mes ir dėlto labai džiaugiamės be proto.. Daug pliusų tikrai.
Pasitikėjimas bendruomenėje\Atviri visuomenei, dėmesiui	32	32	Taip taip, bet jeigu kada sugalvotumėt, norėtumėt, mes visų laukiam, su visais dalinamės...
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Infrastruktūros svarba ryšių kūrimui	12	12	Taip taip, būtent šitam kaime vienas iš niuansų ir buvo.. Tai yra labiausiai nutolęs kaimas rajone nuo Ukmergės centro.. Vasarą autobusai važiuoja tik tai du arba tris kartus į savaitę ir paskutinis važiuoja apie trečią valandą dienos.. Tai automatiškai tarkim ar tiek mano globojamoms šeimoms ar aplamai kokio darbingo amžiaus žmonėm, tarkim kaip moteriškė nevairuojanti, tai pakankamai išvis yra sudėtinga susirasti darbą.. Ir šiai dienai dirba ne tik tai mano šeimos globojamos, bet dirba ir paštininkė po darbo valandų vakarais kada ten išsipirkus tą verslo liudijimą.. Dirba ir bibliotekininkė kai turi kelias valandas į dieną.. Dirba vietinių žmonių, kurie visiškai darbingi, turi to laisvo laiko ir prisijungia.. Tai vat būtent šiuo atveju mes ir apjungėm tas kelias socialines kartas ir patapom labai fainu kolektyvu.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Situacija "prieš" ir "po"	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))

Darbiniai ryšiai kuria pokytį\Darbiniai ryšiai ir pasitikėjimas	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Ryšių stiprėjimas darbe\Džiaugsmas dirbti	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Reikšminga - socialinio darbo požiūriu	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Pasitikėjimas bendruomenėje\Naujos galimybės	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))

Pasitikėjimas bendruomenėje\Iniciatyvos skatina veiklą	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Sprendžia nedarbo problemą	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Finansinė nauda bendruomenei	102	102	Taip taip, labai svarbu žmonių ir turbūt jūs ir pati suprantat, nes gali sugalvoti ką nori, bet ir su šita idėja aš visada sakau Agnei ir Aurelijui ačiū, nes nu ta mano idėja galėjo ir stovėti stalčiui, bet kur ant stalo. Bet tai buvo tie žmonės, kurie patikėjo, ir kai dar turi tų bendraminčių, kurie gali kažką įtakoti, eiti kartu daryti. Ir tarkim šitų žmonių, kurie dirba, entuziazmas nei trupučio neišblėso. Tai vėl gi, tu turi tą komandą, kurie tikrai džiaugiasi be proto, reikia pamatyti kaip žmonės džiaugiasi kai kurie. Čia va per kelią ateina ir sako, kad nebeįsivaizduoja kitaip savo gyvenimo. Padirbo turguj, paprekiavo, vakare jeigu turi verslo liudijimus išsipirkę viskas tvarkoj, ateina. Šeimom mes jau čia dirbam netgi ((juokiasi))
Bendrystė - veža\Bendrystės esmė	104	104	Taip taip, mes irgi dažnai susimąstom prie kavos puodelio. Kiek nedaug, du metai, ir tiek jau padaryta. Man asmeniškai super, aš irgi medalį gavau, bet kaip aš sakau ne medaliuose esmė.
Socialinio verslo kuriamas socialinis kapitalas\Finansinė nauda bendruomenei	44	44	Taip taip, pasidarė čia grynai fabrikėlis iš tos tokios “nu norim dirbti”.. Nu norim tai dirbam. Tai dabar mes tikrai šitam kaime turim realiai fabrikėlį.
Bendrystė - veža\Savanoriškas bendradarbiavimas įgyja vertę	100	100	Taip taip, viską daromės patys, ir viską. Tai nėra kad kažkas () tau priklauso. Viskas ant tiek bendrai, ant tiek paprastai, lengvai. Kad net mes patys susėdę nesuprantam kartais, nu kaip čia taip yra.

Pasitikėjimas bendruomenėje\Socialinio verslo įtaka šeimoms	106	106	Taip taip.. Nėra ten minimumai.. Gavom užsakymą, jie čia padarė.. Iš esmės tai sakau, daug svarbių kitų dalykų dėl ko žmonės jaučiasi kitaip.. O kai jie jaučiasi kitaip tada ir visi kiti aplinkui turi jaustis kitaip, aš taip įsivaizduoju ((juokiasi))
Idėja "veža"\Socialinis verslas - super crazy idėja	60	60	Taip tu nori ar nenori į tai jau perauga, bet.. mmm ne apie tai kalbama, ne dėl to daroma ir viskas tvarkoj. Bet aišku palaiptiesiui nori ar nenori tas statusas gaunasi, bet aš niekada to nelaikiau verslu. Tai yra super crazy idėja, kuri pasiteisino. ((juokiasi))
Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"\Valdžia praleido progą sukurti ryšius	26	26	Taip, pati Tulpiakiemio kaimo bendruomenė.
Silpni ryšiai\Silpni ryšiai tarp socialinio verslo ir "valdžios"	22	22	Taip, tas darbas jisai toksai ir nėra.. Nu žmonės išsiperkę verslo liudijimus tada, kada mes turim užsakymus, mes juos atliekam. Jeigu jų nėra tai niekas ir vėl nedirba, stojam. Bet iš esmės, sakau, aš visada sakau, nebuvo viskas žiūrima iš karto iš materialinės pusės. Mes visada, ir Agnė, ir Aurelijus, iš karto žiūrėjom į tai, aišku, kad žmonės turėtų darbą, veiklos, bet tai buvo per kitą prizmę. Tai buvo tikrai per tą per žmogiškąjį faktorių, pasibuvimą kartu, kad nebeliktų tų ir anų, nes mūsų bendruomenė, tarkim, šito kaimo, Tulpiakiemo, buvo žiauriai skeptiškai nusiteikus, jinai ir dabar labai skeptiškai žiūri į visa šitą reikalą.. Vis dar. Jie nemėgsta mūsų ((juokiasi)). Tai mane labai liūdina, nes aš pati tai gyvenu Ukmergėj, aš net nesu šito kaimo gyventoja. Tai vat.. Tai aš tai čia kaip sakau atvažiuoju, išvažiuoju, nes aš tik socialinis darbuotojas. Šiandien aš dirbu, o rytoj manęs gali ir nelikti.. Nes mes prieš pat visos šitos idėjos įgyvendinimą, tai ką mes darėm su Agne ir Aurelijumi.. Tai aš susikviečiau savo mamas ten, žmones, kurie potencialiai galėtų dirbti prie šitos idėjos.. Ir aišku susikvietėm bendruomenės pirmininkę, jos pavaduotoją, ir tai buvo tie žmonės.. Aš, Agnė ir Aurelijus bandė nupiešti viską spalvingesnėm spalvom, pasakyti kad pabandom, pažiūrim, nors mes patys neįsivaizdavom nei nuo ko pradėti, ar mes čia gausim tą darbą, ar negausim.. Mes tiesiog susikvietėm pasakyti, kad bandom pasieškoti darbo, ar būtų norinčių žmonių dirbti.. Nu ir tada bendruomenės pirmininkė su ta pavaduotoja atsistojo, tiesiai šviesiai, prie tų mano žmonių, ar jūs suprantat kad čia su jom nieko nepavyks.. Kaip jūs galit.. Jas reikės traukti iš lovų, kelti ir panašiai.. Taip buvo žiauru klausyti.. Ir šiai dienai mano tos mamos nuo pat pirmos dienos iki pat dar dabar, nei viena neatkrito ir sėkmingai dirba.. Tai įrodymas bendruomenei, kad mes vis dėlto turim pasitikėti žmonėmis, leisti jiems pabandyti, o tada tikrai nurašyti..

Pasitikėjimas bendruomenėje\Iniciatyvos skatina veiklą	10	10	Tiesiog, nes aš esu su jom rinkdavomės mes antradienio popietėm, tai darydavom kažkokius darbelius, tai medelius, tada tai nutrūko, nes man buvo pasakyta kaip ir ne socialinis darbas ir ir.. Nutrūko dėl to, kad jeigu aš paskui nebegalėdavau vykti į tas antradienio popietes tokias, tai mano tos rizikos šeimos tuo metu kaip ir nu nejausdavo to tokio užnugario..
Kuriamas pasitikėjimas, naujos vertės\Augantis pasitikėjimas savimi	52	52	Tikrai pradžioj tai buvo taip, kad va dabar aš galėsiu eiti iškelta galva į parduotuve, nes aš užsidirbsiu. Čia buvo mano šeimų pasakyti žodžiai. Tas žmogiškasis faktorius buvo viena iš jų vertybių ir dabar.
Per socialinio verslo idėją, kūrimą, veiklą - ryšiai\Skeptiškas nusiteikimas idėjos atžvilgiu, nepritarimas	22	22	Tulpiakiemo, buvo žiauriai skeptiškai nusiteikus, jinai ir dabar labai skeptiškai žiūri į visa šitą reikalą.. Vis dar. Jie nemėgsta mūsų ((juokiasi)). Tai mane labai liūdina, nes aš pati tai gyvenu Ukmergėj, aš net nesu šito kaimo gyventoja. Tai vat.. Tai aš tai čia kaip sakau atvažiuoju, išvažiuoju, nes aš tik socialinis darbuotojas. Šiandien aš dirbu, o rytoj manęs gali ir nelikti.. Nes mes prieš pat visos šitos idėjos įgyvendinimą, tai ką mes darėm su Agne ir Aurelijum.. Tai aš susikviečiau savo mamą ten, žmones, kurie potencialiai galėtų dirbti prie šitos idėjos.. Ir aišku susikvietėm bendruomenės pirmininkę, jos pavaduotoją, ir tai buvo tie žmonės.. Aš, Agnė ir Aurelijus bandė nupiešti viską spalvingesnėms spalvoms, pasakyti kad pabandom, pažiūrim, nors mes patys neįsivaizdavom nei nuo ko pradėti, ar mes čia gausim tą darbą, ar negausim.. Mes tiesiog susikvietėm pasakyti, kad bandom pasieškoti darbo, ar būtų norinčių žmonių dirbti.. Nu ir tada bendruomenės pirmininkė su ta pavaduotoja atsistojo, tiesiai šviesiai, prie tų mano žmonių, ar jūs suprantat kad čia su jom nieko nepavyks.. Kaip jūs galit.. Jas reikės traukti iš lovų, kelti ir panašiai.. Taip buvo žiauru klausyti.. Ir šiai dienai mano tos mamos nuo pat pirmos dienos iki pat dar dabar, nei viena neatkrito ir sėkmingai dirba.. Tai įrodymas bendruomenei, kad mes vis dėlto turim pasitikėti žmonėmis, leisti jiems pabandyti, o tada tikrai nurašyti..
Pasitikėjimas bendruomenėje\Abipusiškumo kūrimas	40	40	Tuo labiau kai tu tiek darai, padarai, šalia yra žmonių, kurie ištiesai su manim ir dirba, ir galvojat kartu, ir darom, tai yra nerealu..
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Užmegzti ryšiai su valdžios organais	70	70	Tvarkoj, viskas gerai. Mes prieš tai turėjom seniūną (), dabar kitas seniūnas pasikeitęs. Viskas gerai. Seniūnas irgi labai džiaugiasi šita idėja, džiaugiasi kad kažkas šitam kaime vyksta, labai palaiko. Viskas tvarkoj, gerai, su pačia seniūnija jokių problemų nėra ir džiaugiasi, visada klausia ar ko reikia, kokios pagalbos ar dar kažko. Visada pasiklausia, domisi, viskas tvarkoj.

Pasitikėjimas bendruomenėje\Jaunimo motyvacija atsakingam darbui	104	104	Vaikai paaugliai mūsų labai tarkim va jau tų šeimų be proto nori ir kažkada turėjom daug užsakymų, tai jie mums padėjo prie žurnalų, labai atsakingai dirba.. Tai jau mes parodom ir jaunimui šitam, kad ne tik iš pašalpų reikia gyventi... Jau ir vaikai klausia, mama kada tu baigsi darbą.. Tai tu jau rodai šitai kartai kai mes visi jau visuomenėj tikrai labai skeptiškai sakom “tik iš pašalpų jie gyvena, jiems tik duok ir duok”. Tai mūsų jaunimas jau bando prisidėti ir labai nori ir laukia kada močiutės pavargs, tada jau ir jie galės. Nes nuo keturiolikos metų gali pirkintis verslo liudijimą, tai jie jau laukia kada močiutės pavargs, kad jie galėtų dirbti. Tai mes ir dėlto labai džiaugiamės be proto.. Daug pliusų tikrai.
Bendruomenės tinklai ir ryšiai\Užmegzti ryšiai su valdžios organais	80	80	vaikai, žmonės važiuoja tikrai nuo prezidentūros laikų daug tų visokių svečių, žymių žmonių, šiaip žmonių, kurie nori pabūti su vaikais ir visa kita.
Ryšių kūrimo būtinybė - SV sėkmei\Ryšių svarba kuriant darbo vietas ir verslą	84	84	Visiškai be nieko. Aurelijaus indėlis tai, kad jis turėjo pažįstamų, kurie paskambino, kad parduoda buvusią mokyklą Vilniuje. Ir Lina davai ką darom, gal perkam, neturim pinigų. Tai ten išsiskolino kam reikėjo, ir nu vienu žodžiu... ((juokiasi)).
Nauji traukos objektai bendruomenėje - skatina ryšius (+)\Žinomumas	80	80	žmonės važiuoja tikrai nuo prezidentūros laikų daug tų visokių svečių, žymių žmonių, šiaip žmonių, kurie nori pabūti su vaikais ir visa kita.

Bendruomenės infrastruktūros gerinimas socialinio verslo iniciatyva, pavyzdžiai

„Inovatorių slėnis“, pastatų ir erdvių rekonstravimas, 2015 - 2019 metai, Antalieptė, Zarasų raj.

Bendruomenės talkos, 2017 -2019 metai, Vidiškių seniūnija, Ukmergės raj.

„Užimtumo namai“, darbo organizavimo procesas, 2017-2019 metai, Tulpiakėmis, Ukmergės raj.

